

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

144

Suvenir de Sălaj

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul XIII, Nr. 1 (144), ianuarie 2017.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciumărnean,

Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefecturii Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Mediadiff Product SRL și prin
redacție (telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm
să ne contactați telefonic la redacție.

Sumar

Marcel Lucaciu, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2

Vasile Pușcaș, România și calea de viață europeană
p. 3, p. 15

Carmen Ardelean, Marcel Lucaciu – *Floreta de exercițiu*
pp. 4-5

Parodie de **Lucian Perța** p. 5

Viorel Mureșan, Cronicar și trestie gânditoare pp. 6-7

Marcel Lucaciu, Iubiri cucernice p. 8

Ioana – Ruxandra Fruntelată, „Referențialul”
etnografic și abordarea sa antropologică pp. 9-10

Imelda Chintă, Confesiuni poetice p. 11

Florin Moldovan, „Éros” și „Agápe” în operele lui Ion
Agârbiceanu pp. 12-15

Iulian Dămăcuș, Marina Cușa, *Grădina japoneză* p.16

Viorel Tăutan, Revelația p. 17

Alice Valeria Micu, Până la sângele pietrei. Interviu
cu Marcel Mureșeanu pp. 18-19

Traian Parva Săsărman, Gâbel pp. 20-21

Varga István Attila, Secessionul individului. Cu
gânduri și din manifestul lui Ady Endre pp. 22-23

Daniel Mureșan, Cronica discului. Metallica –
Hardwired... to Self-Destruct p. 24

Ioan F. Pop, Solilocvii inutile p. 25

Oliv Mircea, Grădina/ Antinomii transfigurate
pp. 26-28

Simona Ardelean, Filmografiile Simonei. *Mr. Pip*
p. 29

Marin Pop, Încercările lui Iuliu Maniu de a salva
democrația interbelică – ianuarie 1938 pp. 30-34

Dănuț Pop, Anul politic 1947, reflectat în documentele
PCR Sălaj pp. 35-39

Poeme de **Luminița Cojoacă, Diana Adriana Matei,**
Ioana Haitchi și Maria Gîrboan pp. 40-41

Gheorghe Moga, *În prostie* „în neștire, în cantitate
mare, fără măsură” p. 42

Mihai Antonescu, „Cu fața spre trecut” p. 43

Regulamentul Concursului de debut al Editurii „Caiete
Silvane” p. 43

Marian Horvat, Patriotismul contemporan: necesitate
sau idealism? pp. 44-45

Alexandru Jurcan, Dosto p. 45

Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Malaxorul unui nou
început (de an) pp. 46-48

Copertele I, III și IV sunt ilustrate cu imagini despre
proiectul „Colțul românesc – Suvenir de Sălaj”, derulat
de Fundația „Agapis” și cu sprijinul Centrului de
Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Marcel LUCACIU

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Arde-n artere

departele toamnei oranj
între aur și alge
între piatră și carne
doar oglinzile
căutându-mă
căutându-mă...

Floare de viscol

în dreptul
inimii

a venit iarna
numai în
artere

îmi tremură mâna
degetele au
orbit

Ars poetica

zi după zi și
noapte după noapte
scriu despre
sentimente

știi că veți arunca
în curând cu
pietre în
ele
...

Orașul

ruinele unui cuib
al oglinzii

rotule sfărâmate –
străzile lui

bătrâne reclame

îndurerate
și mărfuri

...cu preț redus

Strada Paris

zorile din acest labirint
intersecții grăbite
întâlnirile troleibuzelor
– strada Paris

o iubire feroce
și surâsul femeii
cu părul de cactuși
te strangulează...

Reclame... reclame...

oraș cu umbréle
pline de viață
semafoare
roșii galbene verzi
manechine livide
trase la față

zâmbesc
din vitrina murdară
țin în mâini
reclame... reclame...
pălăria cochetă
a Modei

mâine voi fi
îmbrăcat perfect
pentru
luna cadourilor

Au început să mă doară

până și gândurile
șuieră umbra falangele
albe pline de vânt
pe catedrala din centru
s-a așezat ludwig van
urmează o rupere de nori
la pian...

Din volumul *Floreta de exercițiu*, apărut la editurile Caiete Silvane, Zalău și Școala Ardeleană, Cluj-Napoca.

România și calea de viață europeană*

Vasile PUȘCAȘ**

România a aderat la Uniunea Europeană în 1 ianuarie 2007. Cu acest episod s-a încheiat și cel de-al cincilea val de „extindere europeană”. Așa cum frecvent se spunea, românii au prins ultimul tren pentru a ajunge în „stația” integrării europene. În urmă cu 10 ani, la București și alte orașe din țară s-au organizat zgomotoase evenimente de sărbătorire a acestei importante realizări. Și mulți așa-ziși „eroi” ai efortului pregătirii și negocierii aderării au fost răsplătiți cu tot felul de distincții ale statului român, dar mai ales cu poziții și slujbe la instituțiile europene.

În 2014, cele zece state membre care au aderat la Uniunea Europeană în 2004 și instituțiile europene din Bruxelles au celebrat cu mare fast împlinirea unui deceniu de la aderare. S-au prezentat rapoarte și evaluări de impact care arătau sensul pozitiv al aplicării politicii de extindere europeană. Tot în 2014, eu am fost întrebat prima oară, la Berlin, dacă și România va sărbători străbaterea deceniului european. Am avut și șansa să trecem peste data de 1 ianuarie 2017, când am aflat de la unii oficiali români, prin sumare intervenții în media socială, că s-au scurs zece ani de când România este membru al Uniunii Europene. Ce lecții am putea extrage din această experiență decenală și ce ar fi bine să facem în continuarea prezenței noastre în Uniune, nu ni s-a spus.

Nici Comisia Europeană sau alte instituții europene nu și-au amintit (cu excepția comisarului european provenit din țara noastră) că România și Bulgaria au trecut pragul celor zece ani de când au aderat la Uniunea Europeană. Câteva publicații occidentale (de exemplu *Le Monde*) au remarcat situația jenantă a celor două țări membre ale Uniunii care-și mențineau pozițiile periferice (nu doar geografic) în procesul integrării europene. Iar *EurActiv.com* a subliniat, chiar în 1 ianuarie 2017, că la Bruxelles nu au fost celebrări pentru cei 10 ani europeni ai României și Bulgariei deoarece extinderea UE „nu mai e la modă”. Aceeași publicație readuce în atenție stereotipul de imagine a celor două țări (probleme cu sistemul de aplicare a legilor, corupție, grupări de crimă organizată). De data aceasta, se recunoaște și faptul că acest stereotip a stat la baza instituirii „Mecanismului de Cooperare și Verificare” (decembrie 2006) pentru aceste noi state membre, menționându-se însă că respectivul instrument a fost considerat inefficient chiar și de Comisia Europeană. Ceea ce ar însemna că la ezitățile și erorile politicilor post-aderare din amintitele două țări, în ultimii 10 ani, se adaugă și abordarea neadecvată,

în multe domenii ale integrării europene, de către instituțiile europene.

Încă înainte de a se ajunge la împlinirea unui deceniu de la aderarea României la Uniunea Europeană, mediul de afaceri autohton și câteva publicații interesate de temele economice și financiare (menționez în mod special *Ziarul Financiar*, *Economistul*, dar și altele) au analizat impactul prezenței țării noastre în construcția europeană. Mai mult decât evaluările circumstanțiale, antreprenorii din România s-au dovedit că sunt responsabili și interesați de evoluțiile viitoarelor politici ale integrării europene. Rămâne doar ca și decidenții politicilor românești să demonstreze viziune și determinare responsabilă față de aspirațiile cetățenilor și să dezvolte noi oportunități ale implicării României în procesul integrării europene.

Am avut șansa să lucrez pentru pregătirea și intermedierea aderării României la Uniunea Europeană și, în anii care au trecut de la finalizarea negocierii Tratatului de Aderare, am sperat că vom progresa pe calea vieții europene, prin crearea și valorificarea în țară a oportunităților construcției și integrării europene. Din perspectiva cunoscătorului sensurilor Tratatului de Aderare a României la Uniunea Europeană, am răspuns solicitărilor mediului antreprenorial și unor publicații de la noi de a prezenta câteva analize despre parcursul nostru european din deceniul care tocmai s-a încheiat. Așa cum am menționat în aceste texte, pe care le-am adunat în volumul de față, nu este vorba de o analiză sistematică și nici completă, ci mai degrabă opinii față de preocupările actuale și de perspectivă ale mediului de afaceri și cetățenilor din România. Într-o măsură apreciabilă, cred că astfel de preocupări sunt și ale partenerilor noștri din Uniunea Europeană. Nu am intenționat să expun concluzii, dar sunt convins că dacă cineva ar fi interesat să găsească anumite lecții și proiecții ale conduitei țării noastre în procesul integraționist european, textele de față pot fi de folos. Iar speranța mea fundamentală este că din istoria ultimului deceniu vom avea voința și înțelepciunea să învățăm ce și cum să înfăptuim pentru binele cetățenilor României și ai Uniunii Europene.

* (Prefață la volumul „România și calea de viață europeană” de Vasile Pușcaș, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană)

(continuare în p. 15)

Marcel Lucaciu – Floreta de exercițiu*

Carmen ARDELEAN

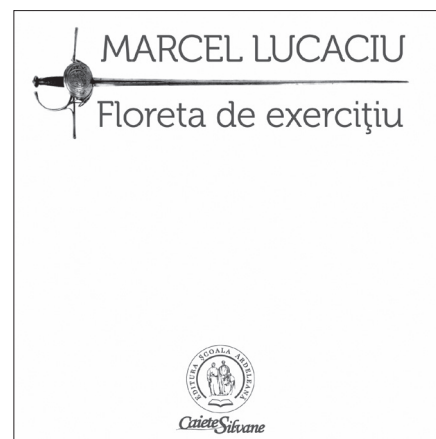
Reunind, într-o variantă revizuită, volumele de versuri *Scrisori către Isolda* (1995), *Poemul care a împușcat metafora* (2000) și *Flori de cuc* (2015), antologia de față nu e doar o „oglină purtată pe marginea drumului” creației autorului care a rotunjit, în dreptul său, o jumătate de secol, ci, mai cu seamă, o dovadă incontestabilă a faptului că Marcel Lucaciu e, de mai bine de două decenii, un asiduu creator al unui breviar de onto(po)ietică.

Cu un titlu simbolic, preluat de la un poem din chiar primul volum, *floreta de exercițiu* demonstrează, la o lectură atentă, că parcursul liric al autorului a fost fundamentat apolinic (în sensul conferit de Nietzsche, de atitudine meditativă), discret orchestrat și cu surprinzătoare irizări alternative ale zonelor absconse ale obsesiilor existențiale, ca într-un amplu spectacol dramatic. De altfel, poemul cu același titlu, care e construit pe un eșafodaj de motive și teme recurente, definitorii pentru lirica autorului, ilustrează perfect afirmațiile anterioare: „dacă eu nu.../ tu existi// aleargă-n artere/ numai vântul dement/ ferecat în clepsidre/ timpul nostru e mort/ ating doar privirea.../ rămân bătrâne/ cuvintele/ albe și neînarmate/ drept o/ floretă de exercițiu –/ prețul tăcerii// tu existi.../ dacă eu nu”.

Cuprinzând două, trei sau cinci cicluri lirice, care se încheie, aproape de fiecare dată, cu poemul care dă titlul secțiunii, volumele se remarcă printr-o unitate formală și structurală, susținută deopotrivă prozodic, stilistic și sub aspectul imaginarului. Traversează volumele, într-o permanentă metamorfoză semantică, motive care dobândesc, în mod inedit, statutul de cronotopuri viscerale: orașul, oglinda, clepsidra, tăcerea-cuvântul-cân-

tecul, rana-vena-sângele-inima, lumina-privirea, umbra-noaptea-anotimpurile, părul-pletele. Simptomatologia este, evident, a bolnavului de poezie, care înțelege să-și *ego-grafieze* starea de grație, trăirea poetică. Saramago spunea, în *Eseu despre orbire*: „Dacă poți privi, vezi./ Dacă poți vedea, observă”. Poetul Marcel Lucaciu pare să se poată privi, să se poată vedea, să se observe, dar pentru asta e nevoie de un lung voiaj în căutarea unui sine rătăcit în drumul spre o Ithaca aflată mai departe decât „departele toamnei oranj”.

Multe dintre poeme, și toate volumele, în ansamblul lor, instalează impresia unei sinergii a artelor ce e posibilă grație „ochiului haptic și privirii laterale”, ca să împrumutăm o sintagmă ce-i aparține Irinei Petraș. Mereu pictural, adesea muzical – armonic sau dizarmonic – uneori teatral sau cinematografic, rareori sculptural (mai ales când e vorba de ceea ce aș numi – și voi detalia mai jos – mitologii personale), poemele lui Marcel Lucaciu dezvăluie, pe de o parte, relația placentară cu marea poezie românească (de la Bacovia, la Minulescu, la Blaga, Emil Botta, Nichita Stănescu sau Mircea Cărtărescu), iar pe de altă parte, tentația sublimă a... sublimării solitudinii. O solitudine, am spune, tipică ipostazei creatorului, dar atipică dacă avem în vedere că nu suntem, așa cum ne-am obișnuit, în fața unui spirit în dezacord cu universul mult prea exclamativ. Departe de a se caracteriza prin tendința poetică interogativă, Marcel Lucaciu uzează, în mod paradoxal, exprimarea enunțiativă. Chiar atunci când poetul reclamă superflua invazie de reclame, manechine, vitrine, mai precis invazia „formelor”, a expunerii sau când se raportează la o lume caragialescă, tonul rămâne unul profund afo-

ristic, distilând rosturi de resturi, într-o vreme când rostirea poetică e în criză, ca într-un asumat volum de cugetări amare: „totul/ merită nimic”, „viața trece/ ca o vacanță/ școlară”, „întunericul/ nu e/ decât umbra luminii/ din adâncuri/ țâșnind”, „orice gând/ e/ o lacrimă”, „iubito/ inima mea este/ mormântul tău/ viu”, „azi este clona/ lui mîine”.

De altfel, și în poemele sociale, revolta e mascată de tonul reținut, de vocea înfundată, care pare să transmită, telegrafic, reportaje din Papuria sau din Absurdistan, să noteze, în stil jurnalistic, stări de fapt, realități sociale și politice care (ii) subliniază, (ii) accentuează inadaptația.

Decosmetizând, într-un mod paradoxal, orașul, chiar prin prezentarea lui într-o cromatică stridentă, iritativă, poetul alege să-l fixeze, asemenea timpului, prin împrumutarea unor atribute ale umanității. Rezultatul este surprinzător, căci orașul și timpul, reconfigurate, devin ființe diforme, hidos articulate, asimptomatice, evanescente. Departe de a substitui ființa lirică, deși senzația cititorului e, adesea, de suprapunere „eu liric” – univers, orașul și timpul devin apendici ai unui creator hipersensibil, înzestrat cu o acută percepție, cu o trăire organică a

tregerii timpului, a alterării lumii, nu însă a sentimentelor.

De altfel, dintre mitologiile pe care poetul le clădește în volumele sale, cea a eternului feminin e supremă. Aflată la intersecția mitologiei, în sensul clasic al cuvântului, cu „mitologia”/patternul literar, Isolda devine, în ciclurile cel mai mult apreciate de critica literară, un pattern al mitologiei personale, mai puternic, prin prezența iterativă, decât bunicul, tatăl, unchiul Valentin, Verde-Nebunul sau chiar Poemul. Că Isolda e o muză autentică sau doar o ipostază serafică a unei stări de grație (creație-iubire), e greu de stabilit, dar ea e, cu siguranță, pretextul pentru a țese, ca pe o fină dantelă, filigranul solitudinii absolute, al unei existențe marcate, involuntar și indisolubil, de un secol al faptului divers, al aparenței. Obsesiile existenței cotidiene sunt, astfel, extrapolate, propriilor trăiri, angoase, frământări, definindu-le. Acesta devine singurul mod prin care poetul înțelege să conjuge eul la lume și să rezolve, poetic, o majoră incongruență existențială. De cele mai multe ori decorporalizată, iubita/iubirea e portretizată suav, în tușe care încearcă să fixeze, în fond, tocmai inefabilul feminin. De aici tonalitatea ba de madrigal, ba de nocturnă

a poemelor de dragoste.

Se conturează, uneori, în poemele lui Marcel Lucaciu o „mitologie” literară, prin valorificarea unor simboluri cvasicunoscute. Corbul lui Poe, albatrosul lui Baudelaire, tipologia robinsoniană sau Manole nu sunt simple instrumente pentru exerciții livrești, ci motive reorchestrate, asumate, turnate în forme poetice noi.

Demitologizat, desacralizat e religiosul, prezentat ca decăzut, alterat, ca în lirica blagiană, deși accentele sunt noi: „îngerul stă prăbușit/ în gârla/ amară/ zborul său/ doar cădere fixată/ vântul/ e alb/ dar nu liber/ până/ și iarna/ bocește acum/ clandestin” (*Poem clandestin*).

Reușite exerciții stilistice sunt unele poeme care emoționează, dincolo de mesaj, prin muzicalitatea susținută de metrică, de simetrii, de forma grafică, de rafinamentul construcțiilor metaforice, de fastul imagistic sau chiar de laconismul, exprimarea eliptică premeditată, sugestivă. Ne oprim, în acest sens, doar asupra unui poem pe care îl considerăm etalon de măiestrie stilistică pentru întreaga antologie: „cât de aproape/ îmi e/ acum/ castelul de vânt/ pe plaja/ norilor// mângâierea nopții-minciună/ pentru sângele/ ei/ un ornic leneș/ spulberând cenușa/ orelor//

taifun al cuvintelor/ surâsul meu/ amar” (*Cenușa orelor*). Un loc aparte îl ocupă construcțiile care mizează pe ludica, dar profunda compunere a cuvintelor: „amin-/ tire”, „se veștejeau/ cast-/ anii”, „ano-/ timp”, „des-/ fac geamantanul”, „stă singură/ singură-/ tatea”.

Un grupaj consistent de cronici, reflexii pertinente și avizate, pe marginea operei lirice a lui Marcel Lucaciu încheie antologia, alături de o notă biobibliografică.

Un ultim aspect credem că merită menționat în finalul acestei încercări de fixare a profilului unui volum-antologie și, de ce nu, a unui volum antologic. Interesantă ni se pare, în contextul semantismului și al simbolicii titlului acestei antologii, etimologia cuvântului-cheie, de origine germană, a figurii feminine centrale, „cu mâinile albe”: Isolda, alcătuit din două cuvinte care înseamnă fier și a conduce, a cârmui, s-ar traduce „comandantul cu spadă”. Firește, e vorba doar de o... floretă de exercițiu...

La mulți ani, domnule Poet!

* Prefață la volumul lui Marcel Lucaciu, *Floreta de exercițiu*, apărut la editurile Caiete Silvane, Zalău și Școala Ardeleană, Cluj-Napoca.

Parodie de Lucian Perța

Marcel Lucaciu

(din *Caiete Silvane*, ianuarie 2017)

Ars poetica

zi și noapte,
noapte și zi,
scriu rapoarte
ca inspector de specialitate

și ca să nu se arunce
cu pietre în ele.
le declar pe toate
poezele
.....

Reclame... reclame...

oraș cu probleme
Zalăul acum,
acuma când geme
toată lumea pe drum
de atâta zăpadă
și atâția nămeți

zâmbesc ca la paradă
însă unii poeți
ce vor doar să vadă
motivul în fulgi
de cochete pasteluri
și elegii lungi

eu am alte țeluri
și nu cum au unii,
eu văd în zăpadă
parfumul ficțiunii!

Cronicar și trestie gânditoare

Viorel MUREȘAN

Fenomen de tot rar în poezia română actuală, dar și în poezie în general, ca un autor să-și hrănească imaginărilor, fără a lăsa impresia că forțează în vreun fel nota, cu „evenimente” din timpul diluviului veterotestamentar. Nicolae Scheianu preia/prelucrează semnificația simbolică a potopului, aceea de cataclism fortuit și re-generator, prefigurare a mântuirii prin taina botezului: „Am coborât deodată cu norii/ printre muri și aluni/ la apa Potopului/ cu un gest – ca al apostolilor/ am despicat perdeaua/ de sălcii și răchite/ și m-am prăvălit în apele lui/ pe care pluteau/ petale uscate de măr/ și-atâtea vremuri/ în care n-am fost/ cu-atâtea umbre pe care/ nu le voi vedea// am putea rămâne aici/ pe malurile lui între singurătăți/ ocrotitoare și bune de leac/ să-ncercăm să amăgim ziua/ să aprindem focul - ți-am zis/ ia din cuib puii de mierlă/ și-adu-mi-i în palme/ laolaltă cu mierea din sfârcuri/ și cu cimbrisorul sălbatic/ de la răspântii// tu îți spălai sânii și cântai/ un cireș în pârgă plutea parcă-n zări/ eu culegeam pietre din Potop/ rostogolirea lor pe prundiș/ îmi răsună și acum în auz/ ca un morman de secunde/ îngenunchindu-se toate într-o singură viață” (*Pietre din Potop*, pp. 5-6). Vorbim despre o carte ce poartă titlul poemului mai sus citat, *Poeme din Potop*, Editura Vinea, București, 2016, a poetului Nicolae Scheianu. Autorul e cu adevărat parcimonios, nu numai în expresie, dar și ca prezență literară. De vârsta biologică a optzeciștilor, născut în Scheiu, Dâmbovița, în 1957, el se află abia la al doilea volum de versuri, după un debut strălucit în urmă cu două decenii, cu *Haine groase și cărți de citit*, Editura Cybela, 1996. În legătură cu noua apariție, cu enigmaticul ei titlu, deslușim atâta cât e necesar unui cititor de poezie dintr-o referință a lui Ion Mureșan, anexată volumului: „În *Pietre din Potop* poetul conturează cu migală harta unui spațiu liric original, dar își propune și să întemeieze o mitologie a aceluia spațiu. Desigur, ambiguitatea din titlu este cât se poate de fertilă: Potopul e numele unui pârâu (astăzi aproape sec) ce trecea pe lângă casa din copilărie a poetului și potopul biblic. În aceasta stă harul și puterea poetului nostru: să reverse ape imaginare pe albia unui pârâiaș sec. Și să reverse o mitologie livrescă peste miturile copilăriei. Din amestecul acesta apare un ținut fabulos cu corăbii ce plutesc pe nisipuri și cu pietre puse la clocit ca ouăle, din care să iasă pui de piatră, un teritoriu în care «viitorul curge tot deodată și intrăm de-a bușilea în același trecut»” (p. 105). Volumul se compune din două părți, între care găsim puține elemente comune. Un ciclu unitar, format din douăzeci de poeme construite în jurul Potopului și o mult mai

cuprinzătoare parte secundă, eterogenă tematic, dar și stilistic, după cum reușește să ne sugereze chiar titlul, *Sub tot felul de flamuri*.

Cum se întâmplă și la alți poeți români, la care figurile și evenimentele biblice sunt autohtonizate, la Nicolae Scheianu, în ciclul diluvian, se mizează pe o notă de credibilitate: „Nu este meritul meu ci al/ strămoșilor strămoșilor mei/ că și-au durat vatră pe malurile/ dulci-amărui ale Potopului/ lângă izvorul care cobora de pe coastă/ din care toți au băut apă și în care toți și-au spălat frunțile/ și m-au trimis mai apoi pe mine/ să depun mărturie...” (*Potopul de lângă leagăn*, p. 10). Poezia, pe lângă funcția estetică, dobândește și valoare de hrisov, iar poetul, ca entitate biografică, are valențe arhetipale, e prezent cu fiecare generație, cu fiecare vârstă de după potop. Într-un mod asemănător, conviețuirea cu originarul, cu primitivul, face și obiectul poeziei *Semnele*. Dacă *potopul* e centrul, *piatra* devine al doilea pattern important al ciclului poematic. Din semantica ei petulant-simbolică, Nicolae Scheianu alege tocmai o valoare absentă, facultatea germinativă. Forțând poetic realitatea, contorsionând-o ca într-un crâmpei de mit, el trezește latențe nebănuite: „De dimineața devreme până noaptea târziu/ aduceam pietre din albia Potopului/ și le duceam departe/ le puneam ca pe ouă în cuiburi/ să se facă mari, să crească/ și din fiecare să se ridice stânci/ și din stânci munți și prăpăstii/ să crească până la cer/ și să mă urc pe spinările lor/ mari și lucioase/ poate așa voi afla de ce/ sub piatra mare doarme cuminte/ puiul de piatră/ poate așa voi înțelege văzutul și nevăzutul/ uriașul care mișcă totul” (*Pietre la crescut*, p. 11).

În armonie cu tematica ciclului, autorul deprinde și instrumentele tehnice adecvate. Astfel, în incipitul la *Un poem cu înțelepții pustiei* descifrăm aplecarea poetului spre narațiune, vocația sa de povestăș, aflat cu un ochi în protoistorie și cu altul printre noi. Alteori e mai important miezul ideatic, care pendulează între sentimentul zădărnicii și acela al unui sens existențial. De altfel, în poemul *De pe mal, de la ferestre*, potopul are și valențele unor eșantioane de viață trăită; e o metaforă: potopul ca existență. Ne întâmpină în câteva locuri (*În voia Potopului, Lumini prevestitoare, Căderea și înălțarea de pe prundiș*) câte un poem de o frumusețe liniștită, fără convulsii stilistice, ci doar din imagini care-și etalează firesc ineditul. În fresca finală a ciclului, intensitatea sentimentului se împletește cu frumusețea imaginilor precum în psalmi, iar trăirea omenească și emoția religioasă, alături de formele reliefului biblic, se scaldă

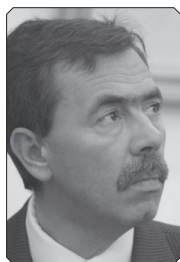

în aceeași lumină de renaștere ca la Giotto cel de acum șapte secole: „Vom duce turmele unde iarba e dulce/ și moale ca pielea de ied/ ne vom așeza pe poporul pe/ toate aceste întinderi umede/ unde aerul e înțesat de păsări nemaivăzute/ vom pune foc și vom mâna hergheliile/ până unde curcubeul iese din stâncă/ iar pe malurile apei/ vom face corturi din piei de bivoli/ colibe pentru bătrâni și o cetate/ cu odăi strălucind ca argintul/ pentru stăpâna turmelor/ și când se va da semnalul/ cei tineri vor ciopli corabia/ vor încărca trecutul nostru/ și toate oasele noastre sfinte/ și vor trece potopul/ căci numai pe celălalt mal/ începe ntruparea/ și numai acolo șezum și plânsem” (*Stăpâna turmelor*, p. 28).

Mult mai liberă zburdă imaginația, nefiind subordonată unei singure teme, în *Sub tot felul de flamuri*, secțiunea mai extinsă a cărții. Dintr-un text cu valoare nodală, de „ars poetica”, deducem că obsesia biograficului, autoreferențialitatea rămâne elementul-liant între cele două cicluri. E un poem în întregime consacrat eului poetizant, care atrage și un mare indice de subiectivitate. Fără a fi unul exacerbat, el devine emițătorul unic al codurilor țesute în jurul unui înalt mesaj: „Neputința și gloria încep uneori/ cu primul vers/ de la-nălțimea operei mele/ îmi pot permite/ câte o noapte cu prințesa de porțelan/ ea mă păzește de creditori/ ea mă culege de pe sub sălcii/ ei m-am vândut pentru un pumn de orez/ și pentru un sul de mătase/ din speluncă-n speluncă plictisit/ îmi car toate hârtoagele/ ceea ce fac mai de soi/ se umple de fum și zdrențe/ cu biografia aranjată frumos/ și legată cu zgardă/ știu ce invidii provoc în cătun/ trece vremea vine vremea/ sub tot felul de flamuri” (p. 31). Pe măsură ce înaintăm printre pagini, realul și biograficul se combină într-un aliaj veridic, din ce în ce mai dens, așa cum îl ilustrează splendidul poem *Un om și el, undeva*. Oarecum, firesc, în realismul vâscos al acestei zone din carte se intersectează și secvențe de boemă artistică provincială, mărturie stând un poem intitulat *Pe poeziile tineri îi papă chelnerițele*. Tema e frecventabilă în măsura în care aduce o pată de culoare pe un corpus artistic armonios, așa cum se întâmplă în cartea lui Nicolae Scheianu. Poeme tot mai izbutite se ivesc în timp ce scrisul autorului năzuiește spre formula unică a elegiei de dragoste: „Mai frumoasă ca azi n-o să mai fiu niciodată/ mi-a zis/ mai frumoasă ca acum/ n-o să mai fiu, n-o să mai fiu/ mi-a zis/ și mâinile mele îi mângâiau părul// și mâinile mele îi mângâiau ochii/ vederea, sufletul/ mâinile ei îmi mângâiau aerul, viața/ mâinile ei îmi mângâiau creștetul/ ca unui copil căruia i-a fost încărunțit pe negândite părul/ cum s-ar face deodată noapte în miezul zilei// oamenii treceau pe lângă noi/ și se pierdeau departe în ceață/ norii treceau peste noi și se pierdeau departe în ceruri/ Era spre toamnă, pe când se coace busuiocul/ Sunt frumoasă pentru că sunt cu tine, a zis/ sunt frumoasă că sunt cu tine./ Oho, frumoasă, i-am zis, asta a fost acum vreo câteva veacuri, i-am spus./ Era spre toamnă/ când se coace busuiocul/ (și semințele se scutură una câte una în țărână)” (*Spre toamnă, când se coace busuiocul*, p. 37). Nuanțând,

credem că un suflu elegiac venit dinspre Rilke, cu un stil abrupt, eliptic, triumfă în poeme precum *Vom pune un bec roz la intrare*. Fără a fi strident în nota generală a cărții, poemul cu titlul *Anul când am băut cât Stalin* aduce un accent satiric și parodic, deopotrivă. Astfel de texte, de altfel, îl apropie mai mult pe Nicolae Scheianu de poezia vremii noastre, decât cele cu rădăcină mistică sau istorică. Imaginația creatoare lucrează în permanență și la nivelul stilului, ca la fiecare poet autentic. Pentru a ocoli o anumită monotonie, în *Provincia cu lăutari* apelează parataxa cu intenție expresivă, ca modalitate de construcție a discursului liric.

La îndemâna tuturor e să combine tematic iubirea cu natura. La Nicolae Scheianu, îngemănarea e ceva mai aparte, căci motivul erotic stă strâns între alte două toposuri, mai apăsate conturate, într-o stampă memorabilă, istoria, pe de-o parte, percepută metonimic, prin prisma unui vestigiu medieval, și tema „fugit irreparabile tempus”, de partea cealaltă. Important e să precizăm că poezia se intitulează *Dragoste în temnița medievală*, purtând între paranteze titlul *La Târgoviște*: „Tot mai des îmi revin în memorie/ pe cât îmbătrânesc (și-mi pare bine)/ zilele pline nebune de-a binelea/ când ne-ntâlneam, hăituiți/ în temnița medievală a orașului/ când te iubeam, giupâneasă/ în încăperea întunecoasă și fără de făclii/ când scârțâia-n vânt/ ușa cu zăbrele de la intrare/ când pentru fiecare domn/ și pentru fiecare an de domnie/ ne binecuvântam cu câte o sărutare// ah, neiertătorii noștri ani de domnie/ cum au luat-o încet-încet spre chindie/ și s-au dus și niciodată iar/ n-or să mai fie” (p. 75). Ca și în alte câteva locuri din carte, și aici, la finalul poemului, se remarcă o construcție de tip eminescian. Stilistic, aceste grefe țin poezia în siajul unui postmodernism moderat. Intuind pericolul unui drum înfundat, spre finalul plachetei, iar asta dovedește că volumul are arhitectură, descifrăm intenția parodică, încă de la nivelul titlului, dar și în textura poemelor: „te strecuri prudent printre atâția și-atâția/ nefericiți, fericiți, preafericiți” (*Unde să fugi de imnele de slavă*, p. 81). *Peisaj într-un oraș din Est* este un poem care se naște la frontiera dintre istorie și ficțiune, condus fiind diegetic în sensul în care curge istoria. Rolul poetului rămâne doar acela de cronicar și de tresție gânditoare: „Am trecut pe lângă un om rezemat de un zid/ câtă emoție câtă încrâncenare/ și ce statui grandioase/ lângă omul rezemat de un zid/ într-o țară din Est de demult/ sentimentele noastre erau sovietice/ și frumusețea era și ea sovietică/ fiica mamei Rusia la care sugea tot imperiul/ avea privirea căzută pleoștită/ și buzunarele pline de nimic și de frunze putrede/ peste noi sufla crivățul ca într-o barcă spartă/ și ulițele noastre erau croite-n taiga/ scriam clandestin și ne ascundeam conspirativ în case/ ne ziceam vom afla și noi într-o zi/ o istorie poate mai omenească/ în care ne vom înghesui cu toții fericiți” (p. 83). Este concluzia unei cărți de versuri extrem de bine articulate, în care o invazie de motive mitologice asigură poeziei un pre-stigiu tematic.

Iubiri cucernice

Marcel LUCACIU

Poezia este un cântec șoptit, o rarisimă stare de grație dată de flacăra sacră, de fluxul și refluxul amintirilor târzii sau, poate mai curând, de bătăile unei inimi veșnic asediate de nostalgia paradisului pierdut.

Sub semnul nostalgiei și, mai ales, al evlaviei, stau majoritatea poemelor Silviei Bodea Sălăjan, poeme incluse în recentul volum *Limita umbrei* (Editura Palimpsest, București, 2016). De altfel, filonul religios al versurilor se lasă întrezărit odată cu titlul multora dintre aparițiile sale editoriale (*În căutarea Graalului*, 2002; *Talanți risipiți*, 2004; *Chivot jefuit*, 2008; *Suburbiile șarpelui*, 2011; *Primejdia tăcerii*, 2013; *Pelerin la poarta cerului*, 2014).

Într-o manieră tradiționalistă, poeta evocă scene biblice precum Schimbarea la Față a lui Iisus Hristos, pe Muntele Tabor, sau reiterează o serie de motive frecvente în lirica voiculesciană (motivul îngerilor, motivul crucii, motivul rugăciunii, motivul cupei/ paharului etc.). Laitmotivul acestor poeme senine și pioase îl reprezintă lumina primordială (lumina Zilei dintâi, cum ar spune Blaga), lumina care înseamnă Creație, Iubire, Viață fără de moarte: „din partea aceea a paharului/ în care strălucește stins o altă vreme/ amurgul veghează/ lacrima unei lumini ce n-a fost/ nicicând decât iubire (...)// din sunetul cerului fără zăpezi/ coboară în taina pământului/ binecuvântarea din ochii lui Dumnezeu/ ca o lacrimă pe rana inimii singure/ într-o odihna cuvântului/ din ziua a șaptea” (*Gloria dei*). Uneori, stihurile poartă aura vitalismului debordant pe care-l oferă doar entuziasmul unei credințe lipsite de tăgadă: „umple, Doamne, grădini-le/ miresmelor le dăruiește flori/ ploilor dă-le seninul apelor limpezi/ iar umbrei dă-i mănoșii nori/ ca trecând mai departe/ să se nască izvoarele/ la căpătâiul nopților/ să se scalde în ele/ fecioarele” (*Bucuria luminii*). Alteori, o amară tristețe învăluie poemul ce oglindește lumea decăzută, cuprinsă de fățarnicie și bântuită de ură: „din poarta unui cer uitat de lume/ doar lacrima primei zăpezi mai poate/ să stingă focul urii ce mocnește/ în liniștea vicelană din cetate” (*Toamna cea de toate zilele*). Însorite sau mohorâte, poemele religioase ale Silviei Bodea Sălăjan sunt, rând pe rând, psalmi și litanii în care, dincolo de pietate, de solemnitatea limbajului, de inflexiunile rugăciunii, se remarcă un fin elogiu incantatoriu al lumii originale ce nu cunoscuse încă păcatul. De aici permanenta obsesie a neprihănirii și, implicit, lamentația destrămării edenice, oarecum similară blagianului *Paradis în destrămare*: „striviți de un regret ce nu se spune/

ochii-și îneacă plânsul fără plâns/ iar ceruri cad secate peste tâmpile/ când noaptea neagră ape negre-a nins” (*În crucea nopții*).

Noul volum cuprinde și câteva poeme de dragoste ce lasă impresia că aparțin altei vârste, fiind încărcate de volute stilistice, ușor simboliste și vădit romanțioase, melancolice ori meditative, presărate cu tăceri în lacrimi, dar mereu adresate unui iubit prezent mai degrabă în culisele unor amintiri ce se vor „înflorite”, respectiv revigorate, chiar dacă timpul veștejește anii, taie aripile și frânge zborul tinereții: „nu știi de-i vis sau toamna asta poate/ e numai un final pe harta lumii/ iubitul meu un cântec desfrunzit/ adoarme trist pe treptele luminii// și dacă norii și-au pierdut din aripi/ și peste lume crengile se frâng/ să nu mă-ntrebi iubite de ce toamna/ ascult tăcerea frunzelor și plâng” (*Un cântec desfrunzit*). Încercând, zadarnic, să refacă „perechea luminată”, cei doi îndrăgostiți sunt abia niște năluci ale vremurilor de mult apuse, îndrăgostiți prinși într-un joc subtil al dragostei platonice; un joc iluzoriu în care nu trupurile se sărută și se îmbrățișează, ci umbra și cuvintele lor (deseori, nerostite): „tu/ mi-ai sărutat umbra/ iar eu/ ți-am îmbrățișat cuvintele” (*Anotimpul uitat*). În multe dintre aceste versuri, predomină o tonalitate elegiacă, iar dragostea echivalează fie cu eminescianul „vis ferice”, fie cu o perpetuă invocare a „luminii dorului din dor” (*Anotimp străin*).

Par întrucâtva stridente accentele sociale, într-o carte de poezie care este, înainte de toate, una a iubirilor cucernice și serafice, însă autoarea ține să radiografieze, măcar în treacăt, prozaismul societății contemporane, superficialitatea, convenționalismul și meschinăria ei: „din vitrine/ manechine de plastic/ salută reverențios/ așteptând să fie dezbrăcate/ de amanta celui mai proaspăt parvenit” (*Din vitrine*). Notația exactă, tăietura riguroasă a versului, grija pentru aspectul formal și, nu în ultimul rând, ironia amabilă sunt, până la urmă, meritele acestor puține poeme civice.

De-a lungul anilor, lirica Silviei Bodea Sălăjan a pendulat, adesea, între tradiție și modernitate, între versul clasic și versul liber, dar și-a păstrat nota religioasă, profund creștină. Fără să fie spectaculară, în sensul că nu mizează pe crearea unor imagini insolite, ci mai degrabă pe magia cuvintelor, pe armonia și pe incantația lor, o asemenea Poezie (în care poetul își asumă, tacit, rolul de magician al „slovei făurite”) rămâne una cuceritoare prin simplitatea, prin limpezimea și naturalitatea limbajului.

„Referențialul” etnografic și abordarea sa antropologică*

Ioana-Ruxandra FRUNTELATĂ

Seria pe care o avem în față, *Satele sălăjene și poveștile lor*, apărută cu sprijinul companiei TenarisSilcotub și editată de Daniel Săuca și Emil Țircomnicu, prelungește și completează firesc preocupările anterioare ale autoarei. Cele patru cărți – vol. I, *Ritmurile cotidianului: dimensiuni feminine/masculine ale satului sălăjean tradițional* (340 pp.), vol. II, *Ritual, ceremonial, sărbătoresc: bucurie și tristețe în satul sălăjean tradițional* (240 pp.), vol. III, *Cămașa ciumei: mentalitate și praxis magico-ritual în satele sălăjene* (342 pp.) și vol. IV, *Înfrângerea bolii: sănătatea refăcută: orizontul magico-ritual al satului sălăjean* (214 pp.) – sunt interesante din mai multe puncte de vedere, pe care le vom enunța în continuare.

În primul rând, amplul demers al autoarei se raportează, parțial polemic, parțial reverențios, la tradiția monografismului în etnologia românească. Încă din primul volum, Camelia Burghele ne anunță că va pune în pagină „o (pseudo) monografie antropologică a satelor sălăjene” (vol. I, p. 8), justificându-se în continuare: „Nu cred că am atins încă nivelul profesional pentru a scrie o monografie. După 20 de ani de muzeografie și etnografie de teren, preponderent în satele sălăjene, încă nu cred că am căderea să scriu o monografie a Sălajului. Poate o voi scrie peste încă 20 de ani. Am ales, așadar, să scriu, decamdată, prudent, doar povestea satelor sălăjene, într-un demers de Șeherezadă care, după ce va fi spus 1001 povești ale satelor sălăjene, va avea curajul să scrie un volum final de concluzii” (Vol. I, p. 12). În continuare, mărturisește că împreună cu Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a conturat proiectul

unei descrieri etnografice a satelor sălăjene, în contextul în care lucrarea lui Ioan Augustin Goia despre *Zona etnografică Meseș* împlinise deja trei decenii de la apariție, iar etnologii de la Institutul Arhiva de Folclor a Academiei din Cluj considerau că Sălajul este, mai mult sau mai puțin, „o pată albă” pe harta etnografiei românești (Vol. I, p. 13 sqq). Modelul de lucru, monografismul colectiv al școlii gustiene, este imposibil de urmat de un singur cercetător: „Ca studentă și, apoi, cercetător științific și etnograf de teren, am fost mereu fascinată de cercetarea gustiană a satelor românești, de noblețea și în egală măsură de îndrăzneala unui atât de grandios proiect. Am visat mereu să fiu membru într-o astfel de echipă. Nu s-a întâmplat acest lucru, dar mă gândesc că dacă în fiecare zonă a țării cineva ar descrie, ca mine, viața cotidiană, împlinirea sărbătorii sau scenariile rituale de raportare la divin ale satelor, poate s-ar găsi o minte luminată care să le pună cap la cap și să sintetizeze un profil al țaranului român nostalgic după vremurile patriarhale ale tinereții lui și contrariat de perspectivele europene ale bătrâneții lui” (Vol. I, p. 12). Înțelegem, prin urmare, că ne aflăm în fața unui „cap de pod” și că, oricât de impresionant ar fi numărul paginilor din cele patru volume deja publicate, acestea sunt doar o mostră din ceea ce ar putea deveni monografia antropologică a Sălajului prin dezvoltările ulterioare planificate.

Angajându-ne, prin lectură, în universul rural sălăjean comentat și interpretat copios de Camelia Burghele, înțelegem că, într-adevăr, așa stau lucrurile: tetralogia este doar un început a ceea ce s-ar putea constitui într-o monografie

antropologică zonală de referință în peisajul academic românesc, înstituind, așa cum observa Nicolae Panea în prefața la vol. IV al seriei, un model de bună practică.

Primele patru volume se grupează simetric, alcătuiind un întreg, cu toate că, așa cum se precizează în notele introductive, autoarea integrează în conținut mai multe texte substanțiale publicate anterior. Primele două cărți se referă la sărbătoresc și cotidian în satul sălăjean contemporan, din perspectiva raportării la ritual, dar și a identității de rol (masculin/feminin), în vreme ce următoarele două schițează un repertoriu de subiecte privitoare la antropologia sănătății în același areal; volumele I și al III-lea sunt mai teoretice, iar în volumele al II-lea și al IV-lea găsim mai multe ilustrări și interpretări ale materialului de teren.

Pe lângă această nouă problematizare a monografismului, cărțile Cameliei Burghele sunt foarte bogate în sugestii terminologice și interpretative. Într-o ordine alfabetică și selectivă, perspectivele discutate țin de antropologia corpului, antropologia interpretativă, antropologia medicală, antropologia riscului, antropologia sănătății,

comunicarea interculturală, etnografie, etnologia europeană, etnologia de urgență, etnomedicină, etnopsihiatrie, istoria vieții, muzeologie, semiotică, structuralism; iar printre subtemele abordate găsim: deontologia cercetării de teren, dinamica rural-urban, globalizarea, interculturalitatea și interconfesionalitatea, localismul și regionalismul, media terapeutică și piața terapeutică, medicalizarea morții și depersonalizarea bolii, migrația, patrimonializarea, patrimoniul cultural imaterial, raportul identitate-alteritate, regii taumaturgi, relația mântuire-tămăduire (sacroterapia), religiozitatea populară. Se simt, în această „efervescentă terminologică” (vol. III, p. 33), siguranța profesionistului, efortul de a integra materia etnografică în limbajul interpretativ actual, dar și pasiunea contagioasă pentru obiectul cercetării, o pasiune cu rezultate spectaculos de creative, pe care le descoperim mai ales în volumele de antropologie a sănătății, de unde aflăm, printre altele, care este legătura între *Ciuma* lui Camus, *Dune* de Frank Herbert și *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* sau cum a luat naștere „Sfântu Paracetamol”.

Un alt segment de interes major al operei oferite de Camelia Burghele cititorilor (și pe care, printr-o alchimie fond – formă ce-i este proprie, reușește s-o scrie în așa fel încât să se adreseze și specialiștilor și celor „neinițiați”) circumscrie informația de teren, asamblată astfel încât să consolideze sau uneori, să pună sub semnul întrebării descifrările antropologice ale „poveștilor” Sălajului. Răsfoind volumele, aflăm despre „nunta ca la oraș” (făcută în satul Marin) (vol. I), „corindatul” la Valcău, Crăciunul la Chilioara, tăiatul porcului la Valcău de Jos, „pomul de mazăre” la Surduc, sfințirea gospodăriei de Bobotează la Halmășd, visatul „drăguțului” la Tusa (vol. II). Memorabile sunt relatările Lodovicăi Gui din Valcău despre pelerinajele la Nicula, la care a participat

treizeci de ani la rând, între 1968 și 1997 (vol. III), sau descrierea „identităților de rol” în cuvintele Liviei Fărcaș din Buiș: „Femeile făceau pita, coceau, torceau, țeseau, făceau silvoizu ori soponu, iarna, și curățenie în casă. Bărbații, ce făceau bărbații? No, bărbații vineau cu fetele la șezătoare și mai stăteau acolo și mai beau câte un pahar de ghin... asta făceau bărbații, și poate mai băgau cartofii în ler...” (vol. I, p. 120). Fără îndoială, unul dintre viitoarele volume ale seriei „pseudomonografice” deschise de autoare va trebui să reia aceste informații și să le contextualizeze într-o scriere (poate diaristică) a terenurilor pe care le-a parcurs, urmată de constituirea corpusului de texte cu relevanță antropologică, organizate după unul dintre modelele existente în bibliografie sau după o logică dictată de natura informațiilor culese. O inventariere a limbajului (limbajelor) locale s-ar cuveni să ocupe și ea un loc în această sperată continuare a revelațiilor despre terenul sălăjean, așa cum ar merita investigată și cultura alimentară a zonei, extrem de bogată, rafinată și „verbalizată”, după cum sugerează datele deja publicate de Camelia Burghele.

În fine, o altă linie de forță și de legătură între ideile puse în spectacol în *Satele sălăjene și poveștile lor* se află în poziția autoarei față de realitatea vie, în continuă schimbare, la care se raportează fără plase de siguranță și prejudecăți metodologice, având ca reper „studiul diacronic”, pe care scrie de mai multe ori că-l privilegiază, dar fără să renunțe nicio clipă la curiozitatea de a se întoarce pe teren și la răbdarea de a distinge, din observările unor fapte sincrone, limbaje, semne, mecanisme, mentalități. Astfel, suntem provocați de câteva sugestii interpretative de mare subtilitate și relevanță, în special în cele două volume de antropologie a sănătății, unde citim, de exemplu, despre dubla orientare a „permeabilității dintre modern și tradițional” (vol. III, p. 275), o idee ce poate destabi-

liza tradiția raportării lineare la relația dintre trecut și prezent în societățile contemporane.

Adăugând la cele deja spuse observația că, pe lângă bibliografia diversă și ramificată din peisajul științific național și internațional pe care o folosește, Camelia Burghele este printre puținii antropologi de la noi care-și citește cu atenție și-și citează colegii de generație, considerăm că am formulat încă un argument ce susține valoarea generală a acestei lucrări aparent zonale.

Ca o apreciere de ansamblu, putem spune că demersul teoretic raportat la satul românesc contemporan („referențialul”) pe care-l propune Camelia Burghele, este unul experimental, autoarea testând, pe rând, diferite ipoteze de interpretare prin aplicarea acestora asupra unui material de teren voluminos și valoros și validându-le, în final, pe toate, după demonstrații cuceritoare de scriitură antropologică. O astfel de abordare a obiectului, sincronizată cu tendințele actuale din studiile culturale, nu stă la îndemâna oricui, pentru că presupune o dublă integrare, pe de o parte, într-un tablou conceptual umanist supraaglomerat și palimpsestic și pe de altă parte, în realitatea unui teren extrem de complex și dinamic. Eleganța stilului Cameliei Burghele, pe care au observat-o și exegeții ei anteriori, ar putea crea impresia de alunecare ludică pe suprafețele cercetate. În realitate, modul persuasiv în care reușește să creeze punți de „Șeherezadă” între teorie și practică și să ne conducă pe drumuri ce ni se par ușor de străbătut, deși, în fond, ele se construiesc sub ochii noștri, este o probă de virtuozitate.

* Prefață la volumul VII, *Satul timpului, timpul satului. Modele sălăjene de construire a identității locale*, din seria *Satele sălăjene și poveștile lor* (volumele I-IV, Editura Caiete Silvane, Zalău, Editura Etnologică, București, 2015; vol. V-VIII, *ibid.*, 2016).

Confesiuni poetice

Imelda CHINȚA

Peregrin spre... Dincolo este volumul semnat de Gheorghe Pop, apărut la Editura Eurotip din Baia Mare. Preotul maramureșean scrie o poezie cu valențe existențialiste, un lirism confesiv, o poezie ce explorează firescul, transcendentul. Este, în esență, o poetică a căutării, deopotrivă a ființării, poetul experimentând versul cuminte, așezat, ce glisează între registre distincte. Predomină, în prezentul op, atât nota clasică, prin respectarea, pe alocuri, a structurii, cât și nota romantică, întregul discurs fuzionând cu construcția modernă, expresionistă. Temele prezentului volum sunt cea a identității, a căutării interioare, a morții, dar și a timpului perceput ca efemeritate. Scrisul realizează joncțiunea între sine și propria conștiință în încercarea de redescoperire a logosului: „cuvintele-mi, oi rătăcite/ pe înnegurate coline”. Poetul se caută neîntrerupt într-un lirism autoreflexiv: „tot mai adânc în Sine-mi cobor”.

Gheorghe Pop își întoarce privirea la rădăcinile genului, poemul devine incantație, invocatie a lui Dumnezeu: „unde ești, Doamne,/ Adânc al Tăcerii?/ într-o Tine mă pierd/ și simt/ că nu mai sunt”. Poetul trăiește un sentiment al neliniștii, caută și se caută în și prin cuvânt. Reflexivitatea discursului liric transpare în întregul op, iar râvna psalmistului devine un imperativ al existenței: „Oricât ai fi de-ascuns și-ndepărtat,/ «fiindcă Te-am găsit,/ Te-am căutat»...”. Omul, ca miracol al ființării, este în prim-planul discursului: „Văd în fiecare Om: un Poem/ scris pentru eternitate.../ încercați să-l citiți/ cu sufletul (la gură)/ fără răutate,/ iubindu-L cu aceeași măsură/ cu care înșivă/ vă iubiți.../ E capodopera lumii/ inefabil cu adevărat,/ miraculoasă «Lectură»/ de sorginte cerească/ ca Sfânta Scriptură...”. Atitudinea interogativă este o constantă a poemelor semnate de Gheorghe Pop și se coagulează într-o febrilitate a căutării, volumul căpătând aspectul unei liturghii poetice: „Revarsă, Doamne, a Ta milă,/ Acum și-n ceasul de-apoi!/ Rămâi SPERANȚĂ și LUMINĂ/ În întunericul din noi...”.

Poezia este o prelungă și frământată rugăciune, o formă de confesiune prin care poetul se mărturisește, comunicându-se și cuminecându-se în stare lirică. Poetul pendulează între axe ale devenirii: acceptare, dar și revolta izvorâtă din lipsa unor semne palpabile, evidente, viață și moarte: „dacă rânduit este să mori/ voi muri o dată,/ nu de două ori/ biruit de vise”. Ființa singulară în univers, devine o piesă dintr-un imens puzzle existențial, care caută sensuri: „pornit de unul singur/ pe cărăriua străjuită/ de abisale prăpăstii.../ fără Tine, steaua mea de sus,/ naufragiam în niciunde,/ pierzând orice legătură/ cu Tărâmul Speranței” (*Providența*).

Gheorghe Pop este un psalmist al vremurilor noastre, apropiindu-se ca percepție artistică de psalmul ar-

ghezian, având pe alocuri o atitudine de ezitare, alteori se roagă febril, rezultând o autenticitate a rostirii poetice. Poetul ne oferă, prin poemul său, intense trăiri, dar și emoții estetice, iar iubirea este percepută ca dar divin. Un imn închinat femeii scrie poetul Gheorghe Pop: „Din nenumăratele minuni/ Săvârșite de Creatorul în lume/ Fără de seamăn este/ FEMEIA.../ Cea-Mai-Frumoasă/ Minune,/ auroră premergătoare/ Luminii/ Ce nu mai apune...” (*Femeia*).

Textura lirică anunță o zbatere dramatică a ființei în iureșul existenței căreia îi caută esența. Se poate remarca o fluiditate discursivă, care aglutinează trăiri și sentimente contrastante. Poetul este o conștiință lucidă care își trage seva de la sursele culturii pe care le interiorizează visceral, percepându-le ca pe o transcendere a realului: „Iubind Cumințenia pământului,/ Dumnezeu a descins în Țară la noi/ prin Poarta sărutului.../ a stat de vorbă cu Sfinții Neamului/ la Masa tăcerii, / după care, ospătându-se, S-a odihnit,/ apoi S-a întors acasă la Sine/ precum o Măiastră/ cu o desaga în spate/ urcând speranțele noastre/ pe treptele Coloanei fără sfârșit...” (*Brâncușiană*).

Temele sunt abordate într-o sinceritate frapantă, rostirea este directă, asociată cu o percepție filosofică dubitativă. Poezia este pentru Gheorghe Pop o forță existențială, o metodă de exteriorizare a neliniștilor din străfundul ființei, un instrument prin care se sondează realitatea opacă: „Privește, Doamne, din locașul Tău cel sfânt/ Și vezi câtă durere-i pe pământ!/ Copiii plâng în pântecul maicii lor,/ Auzind că nu vor să îi nască...” (*Rugăciune în pragul mileniului III*). Sensibilitatea poetului deslușește, prin aceste versuri, realitatea și fragilitatea lumii, o lume dizarmonică, fără înțeles, pulverizată în bucăți, care și-a pierdut sensul original. Trăirile eului poetic curg într-o clepsidră a tăcerii, a sincerității: „ecoul tăcerii/ în suflet îmi răsună,/ amintirile-mi, -/ păsări călătoare”. Mărturisirea poetică devine un prelung efort de comprehensiune a sinelui și a lumii. Chiar tristețea trecerii timpului este estompată prin aspirație luminoasă, în joncțiune cu una ascensională: „nu-mi pare rău/ că am să plec de aici/ afară doar de primăverile/ cu pomii înfloriți/ de Iubirea Sfântă/ ce m-a fermecat/ în nopțile cu cerul înstelat/ și de măiastrele privighetori/ a căror cântece mă deșteptau în zori/ Ca toate însă mai presus/ nicipând n-aș vrea să mă despart/ de «Lumina lumii» fără de apus (*dincolo de orizont...*)”.

Poezia lui Gheorghe Pop, bogată în semnificații și simboluri religioase, profund sugestivă, neliniștitoare, scrisă într-un ton liturgic, bisericesc, oferă, în nuce, un lirism cuminte, dar dens prin forța rostirii, coagulat în jurul marilor teme ale artei redată într-o manieră autentică.

„Éros” și „Agápe” în operele lui Ion Agârbiceanu

Florin MOLDOVAN

Legea trupului și Biruința

Tragedia imoralității face ravagii în categoriile celor care nu presupun înșelarea și a celor care nu-și pun problema propriei justeți morale și a propriului parcurs existențial, în raport cu Divinitatea, căutând împlinire în frumos – binele senzual și prezent.

Numai unda de lumină a Evangheliei ne lămurește pe deplin: „nimeni nu poate sluji la doi domni” (*Matei* 6, 24), și totodată, desemnează subiecții umani ca adevărați slujbași ai acestei mari alegeri – între iubire și desfrânare¹. Apostolul Pavel ne încredințează: „voi nu sunteți ai voștri” (*1 Corinteni* 6, 19-20). Atunci majoritatea descendenților lui Adam se găesc într-un grav impas – acela de necredință.

Cel Care dă sens valorii, ne spune că noi, neavând o independență autarhă, slujim ideatic și motivațional la doi domni: *sau lui Hristos, sau lui mamona*². Un silogism personal și propriu, prin urmare nu există: sau gândim și făptuim lui Hristos, sau gândim și făptuim lui mamona; gândind și făptuind nouă înșine – nu există. Acesta este marele pericol în care trăiește omul contemporan, care consideră anamneza lui Hristos, un element inutil al societății.

Motivul, pentru care Hristos este esențial oricărui suflet de pământean, este acela că El dă sens, prin distincția pe care o face neîncetat, aceea a deosebirii duhurilor, și intențiilor care animează cuvintele.

Romanul lui Ion Agârbiceanu, *Legea trupului*, scris în 1911 și publicat în 1912 în revista *Luceafărul* din Sibiu, scris la vârsta de 30 ani, surprinde o posibilă și probabilă tragedie, care presupune destrămarea iubirii prin patimă și neputința ruperii capcanelor ivite în degradarea vieții fără ajutor divin. Nu preotul a scris acest roman, ci scriitorul, parlamentarul, ziaristul, prozatorul și semănătoristul Ion Agârbiceanu; *Biruința* a scris-o preotul.

Anii 1911-1912, în care apare romanul *Legea trupului*, comparabili contemporaneității, în care o parte din clasa intelectuală înaltă a țării dorea scoaterea religiei din școli³, presupune o luptă a intelectualității bisericești, chiar și prin astfel de romane.

Etapele studiului nostru sunt etapele patimii, sintetizate de *Filocalie* și pe care le atinge și autorul în romanul său: împrejurarea, conjunctura, provocarea, convorbirea, consimțirea, dorința, hotărârea sau acordul, păcatul cu fapta, deprinderea, obișnuința, dependența, scârba, deznădejdea, pose-

darea și moartea.

Partea de început a romanului *Legea trupului* descrie copilăria fericită a fiului lui Petru Florea, creșterea și devenirea lui intelectuală, succesele și aprecierile profesorilor săi pe fondul unei seriozități și maturități echilibrate, rar întâlnite între copii, ne duce cu gândul la destinul unui copil cu totul dăruit⁴. El evoluează rapid într-ale cărții, în gimnaziu și ajunge apreciat de profesori, ca fiind cel mai bun din clasă; chiar și el avea impresia că e mai mare, că știe mai mult decât învățase din cărți⁵. De aici intuim primele manifestări ale conștiinței de sine, ale vanității, precum cea din opera lui Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis*⁶. Părinții îi propun să se facă „popă”, dar, pentru el, aceasta este prea puțin⁷. Bucuria părinților și determinarea lor de a-l susține în alegerile pe care fiul avea să le facă, se pierd într-un vis morganic: „copilul nostru, va ajunge om mare”.

Ca orice adolescent, cunoaște senzația diferenței de gen și a atracției către finețea și sensibilitatea feminină. Auzind în curtea internatului de fete (separat pe atunci de băieți), câteva eleve care cântau frumos și sensibil, dorește să le vadă: „îl îmbăta gândul să fie aproape de ele”⁸. Pentru aceasta trebuia să treacă de mai multe garduri, deoarece curtea Voiculesei, locul unde învăța el, era la ceva distanță. Acolo, zărește o ființă *singuratecă*, cu un mister în ochii pe care el îi dorea. Considerăm că împrejurarea, conjunctura și provocarea s-au consumat. După opinia tuturor duhovnicilor, acestea nu sunt păcat, deoarece patima, încă, nu este triumfătoare: „nu tremura

în el iubirea, ci altceva: înfiorarea curată a întâielor tinereți. Nu se simțea din asta dragostea, ci apropierea tainică a vieții⁹.

Salvat de la exmatriculare de corpul profesoral, așa „ca prin urechile acului”¹⁰, pentru că era cel mai bun elev al școlii, rămâne cu pasiunea pentru fetița blondă și slabă, Măriuca Grecu, această pasiune fiind manifestată și fizic, prin paloarea feței și slăbiciunea trupeză a tânărului¹¹. Nedobândind nimic din această experiență periculoasă decât numele pasiunii lui „Măriuca”, care îi trezește „adânci sentimente necunoscute și căldură în tot corpul”¹², nu dorește să divulge această taină nimănui. Se adâncește în studiu, terminând gimnaziul ca șef de promoție, în pofida notei scăzute la purtare. Hotărând să studieze dreptul, limba străină, maghiara, un impas de netrecut pentru tânărul Ion Florea, dar, biruința după doi ani a dialectului hun, îi dă o adevărată satisfacție: „în suferință și umilire, puterea lui de judecată contemplivă creștea, căpăta aripi nouă și din înălțimi mari ochiul lui de vultur vedea durerile cumplite ale neamului său”¹³. Neprimind bursă nici în anul III, se angajează cu patru ore la o cancelarie de avocat, scutind părinții de cheltuiala cea grea a întreținerii studiilor sale, dar și dobândind o binecuvântată experiență în domeniu¹⁴. Munca, satisfacțiile, reușitele tânărului Florea dau acestuia un mare avânt în tot ceea ce întreprinde¹⁵. Pe fondul acestor realizări personale, Ion Florea cunoaște și partea grotescă a vieții din relatările colegului său Petru Botezan, un „parazit greșos” întreținut de femeile care-i acceptau serviciile și prezența desfrânată, trezește scârba și dezgustul personajului nostru pentru o astfel de viață¹⁶. Găsesc de cuviință să comentez aceste critici aduse personajului Petru Botezan, cunoscând deznodământul acestui roman prin aforismul paulin *Romani 2, 1*: „în ceea ce judeci pe altul, pe tine însuși te osândești”.

Finalizând dreptul, în perspectivă îi stă doctoratul. Toate motivele raționale de împlinire familială cad, pentru că ființa sa nu dorea din adâncuri acest lucru. La finalul înaltei școli își exercită stagiatura în mai multe birouri de avocatură, pentru ca apoi să-și ia *censura* și să înceapă a practica avocatura. În orașul X, stabilește să-și exercite profesia în biroul avocatului Chirca, prin el intrând în înalta viață socială românească a orașului, desfășurată într-unul din localurile restaurant ale orașului ce se afla patronat spiritual de doamna Olimpia Grecu, soția celui mai titrat avocat român din oraș și în același timp mama idilicei și copilăreștii sale pasiuni, Mărioara Grecu.

Aici se consumă una din etapele păcatului: *provocarea*; doamna „îl fixă și își undui în urma lui trupul plin sub mantaua scumpă”¹⁷. Deși avea o atitudine languroasă, deși îi trezea în minte numai imagini de care îi era rușine, colegul său, Vasile Roșu, îl încredințează că această femeie măritată și frumoasă nu-i poate face nici un rău: „ea robește plăcut și conduce prin

farmecul ființei sale”¹⁸. Această etapă a ispitirii sale are drept scop dezarmarea sa, deoarece doamna este nevinovată, o doamnă iubitoare de cultură și spiritualitate românească, o ființă care trăiește în ideal¹⁹, iar motivațiile sale sunt întotdeauna spirituale. Cât de mare este diferența dintre acest sfat și îndemnul împăratului Solomon: „să nu dai vârtutea ta altora și anii tăi unuia fără de milă”²⁰.

În portretistica agârbiceană găsim adevărate monumente de morală creștină. Unul este avocatul Chirca; el descrie munca în felul următor: „chinuindu-te o viață întreagă, învingi. Orice slujbă bine împlinită e o slujbă de câine [...], ați cinsti cariera cu cele din urmă puteri înseamnă totdeauna a fi sluga tuturor”²¹. Acest temei pare desprins din Scriptura Noului Testament: „cel ce vrea să fie primul între voi să fie tuturor slugă” (*Matei 20, 27*). Toate etapele următoare ale căderii tânărului Ion Florea sunt rodul imaginației, dar și rodul naivității sale în ce privește semnalele transmise de Olimpia. Imaginația, ca afect uman și consecință a căderii adamice, este înlocuirea înțelepciunii intuitive cu care a fost creat strămoșul nostru²².

Desigur că eliminarea imaginației, dobândirea păcii gândurilor este iluminarea dorită de orice luptător într-ale duhului, iar Sfântul Nicodim Aghioritul ne încredințează că acela ce vrea să-și lepede imaginația trebuie să treacă printr-o nevoiță acerbă: „Fiindcă, cum spun naturalistii, după cum șarpele când voiește să-și lepede pielea veche se duce și trece printr-un loc strâmt, tot astfel mintea, prin locul strâmt, al inimii și al rugăciunii mintale din inimă, se strecoară de imaginație, devine clară, curată, strălucită, capabilă a se uni cu Dumnezeu, prin asemănarea ce o are cu El”²³.

Prezența imaginației la ființa umană, conchide Evagrie Ponticul, e dovadă că nici măcar nu a început o viață duhovnicească, sau dacă a început-o, a făcut-o strâmb prin înșelare: „Pământul fâgăduinței trebuie mai întâi cucerit, pentru că străinii «filisteni», adică demonii îl țin ocupat ori încearcă mereu să-l ocupe iarăși, atunci când «Israel» ajunge slab ca urmare a unei îndepărtări de Dumnezeu”²⁴.

Prezențele Olimpiei, intenționat erotice, aduc în sufletul tânărului avocat nedumerire, admirație și incitare. Deși o vedea nevinovată, ca și când un aer de sfințenie ar învălui-o, „în sufletul lui se trezea tot mai tare parfumul care-i îmbăta simțurile”²⁵. Reîntâlnirea fetiței blonde de la internat, fiica Olimpiei Grecu, dă un nou sens vieții tânărului Ion Florea, dar în același timp și provocarea de a câștiga inima tinerei, printr-o iubire curată.

Ca un punct de rezistență al romanului ne apare descrierea conferențiarului de la clubul literar al românilor din orașul X: „cele mai multe rele ni le aduc în viață ciudățeniile vârstei tinere. Cineva se joacă amar atunci cu biete noastre suflete, le umple cu iluzii care niciodată nu se vor împlini. Noi trecem prin viață

nepăsători și ne amăgim cu iluziile până la bătrânețe. Vârsta tină ne spune, ne umple sufletul cu nebunia că în viață poate fi cineva fericit. Pe când fericirea nu există, cel mult o mulțumire monotonă. Și fiindcă nime nu dă cea ce nu are, toți cei care în viață aleargă după o fericire deplină, așa cum le-a arătat-o vârsta tină, cad zdrobiți. Noi nu putem zbura niciodată prea sus, pentru că bieteale noastre aripi se topesc ca ale lui Icar, și cădem în prăpastii prea adânci. Drumul nostru e cel mijlociu, după vechiul adevăr străbun *aurea mediocritas*²⁶.

Pe fondul iubirii curate și morale care stă să se nască, provocarea păcatului continuă, dar nu se permanentizează. Olimpia, mama Maiei, folosindu-se de masca interesului pentru literatură, se apropie tot mai tare de tânărul Ion Florea din puncte de vedere diferite: intelectual, fizic, aspirațional²⁷, Măriuca fiindu-i în acest scop, nu fiică, ci momeala propriei dorințe.

Tânărul se simte amenințat în fericirea lui cu Măriuca: „având senzația că prin ochii Olimpiei privește de foarte departe un dușman; [...] văzând-o aveai senzația că din depărtări cade noaptea”²⁸, dar totuși alege să comunice cu ispita Olimpiei, de frică să nu o piardă pe Măriuca.

Nu este consecvent în comportamentul său; *consimțirea* la dulceața patimii devine evidentă în observațiile sale, pentru că „o vede în restaurantul literar trecând printre mese fără să încline cătuși de puțin capul, care acum îi dădea un aer și mai superb”.

Atacurile și mișcările provocatoare se țin lanț din partea femeii măritate Olimpia, iar toate gesturile și atingerile părute nevinovate îi aduc lui Florea o tristețe care-i zguduie ființa, însă scopul său, acela de a-și împlini iubirea nevinovată pentru Măriuca, primează, deci nu respinge provocările mamei sale. Se mulțumește să se adâncească în iubirea curată pentru Măriuca, care-i împărtășește sentimentele și-i apreciază calitățile intelectuale înalte și pe acelea fizice de patinator; într-un cuvânt, această iubire se leagă, putând da naștere unui destin curat. Momentele de gelozie ale Olimpiei, arătate numai prin paloarea feței și tristețe în priviri, nu-l mai tulbură pe Florea, care-și dorea ca Măriuca să fi fost săracă, dar să aibă siguranța că este a lui. Inocența acestei relații se vede din hotărârea celor doi de a răbda despărțirea, ca un ferment al maturizării sentimentului lor.

Olimpia boala în secret pentru fericirea celor doi tineri, al căror viitor fericit nu-l dorea împlinit niciodată. *Conlucrarea* lui Ion Florea cu atitudinea Olimpiei se vede din aceea că observa toate mișcările, atitudinile, toaletele și cuvintele Olimpiei. În el se trezeau mereu întrebări de genul „ce fel de femeie e asta?”²⁹ și răspunsuri de genul „da, e o femeie superbă și ține să fie admirată”³⁰ și aprecieri de genul „avea trupul de marmură” și degaja „un parfum de tinerețe ce se desprinde din trupul ei”³¹. *Consimțirea* se duce spre *dorință* în inima tânărului Ion Florea, care se cutre-

mură de senzualitatea posibilei sale soacre. Își dă seama, „că demonul l-a atacat, că demonul locuiește și în el”³² și de aceea îl muștră conștiința, dar își propune să învingă acest dușman prin uitare. Anamneza vieții familiei Grecu, de la întemeierea ei aduce noi lămuriri despre o căsătorie din interes și o iubire nesinceră³³.

Chinurile Olimpiei Grecu luară sfârșit la începutul lui martie, când se ivește posibilitatea îndepărtării soțului de către ea prin dobândirea funcției de deputat în capitala statului, ca reprezentant al românilor, dar și îndepărtarea fiicei de lângă Ion Florea pentru studii de pian. Părea situația ideală de a rămâne cu Ion Florea în orașul X și a-și împlini pofta; pentru aceasta luptă din răspuțeri să-și convingă soțul de oportunitatea candidaturii. Vasile Grecu subscrie, se lasă convins și își începe campania electorală. Câștigarea alegerilor aduce satisfacții mari avocatului Vasile Grecu, românimii asuprite, Olimpiei, dar nu aduce nici o bucurie tinerilor îndrăgostiți Măriuca și Ion Florea. Acesta din urmă o conduce la tren, iar despărțirea lor nu prevestea finalul tragic, care avea să se întâmple în câteva luni.

Preluând conducerea biroului de avocatură al familiei Grecu, muncind pe brânci pentru a-și însuși toate tainele acestei profesii, se întâmplă ceea ce lasciva și parșiva Olimpia plănua de multă vreme. Comunitatea electorală din Păltiniș, dorind să serbeze reușita demersului lor național, invită întreg biroul electoral din oraș pentru a puncta victoria. Cel desemnat să țină cuvântul de mulțumire din partea deputatului este Ion Florea. Așteptându-și tovarășii de birou și de drum, se întâmplă să fie înlocuiți cu Olimpia, mai senzuală, mai lascivă și mai efervescentă ca niciodată. Intimitatea trăsuri dă șansa acesteia de a-și etala senzualitatea, îmbolnăvind sufletul tânărului prins ca într-o colivie. La locul festivității, acesta cu greu poate rosti un cuvânt de întâmpinare numeroasei asistențe.

Consimțirea și *dorința* trupească se contopesc sinusoidal în iminența căderii în păcat, pe drumul de

întoarcere, când tânărul bolnav de dorință consimte (fără premeditare) la păcatul carnal și pățimaș. De aici și exclamația soției lui Putifar: „ești tu, ești tu pe care te-am dorit!”³⁴ ne apare ca un slogan de biruință a diavolului. Plăcerea păcatului consumat în casa cenușie a avocatului aduce în inima tânărului amare muștrări de conștiință, prin golul ființial provocat prin liberă consimțire. Pentru a-și îneca durerea, el consimte la o nouă plăcere, care aduce după sine o nouă durere, care se cere înecată într-o nouă plăcere. Raportul dintre durere și plăcere în actul păcătuirii este o constantă cauză-efect, iar vindecarea se cere, după Sfântul Nicolae Cabasila, prin estomparea plăcerii în durerea pocăinței³⁵.

În locuința sa, Ion Florea încearcă un examen de conștiință; omul curat și pur se revoltă împotriva păcătoșeniei recente a omului pățimaș din el, care i-a robit ființa. În patul bolii sale, această ruptură dintre rațiune (pacea de sus) și simțuri (războiul de jos) îi provoacă un vertij, semnul vizibil al ruperii în bucăți a ființei sale de către patima diabolică – *posedarea*³⁶.

Nu vede ieșirea din acest impas fatalist decât în deprinderea caruselului păcătos și *obișnuința* bolnăvicioasă. El, inocentul tânăr, cu perspectiva împlinirii vocațional-sentimentale, care doar citise despre astfel de căderi, care doar ascultase mizerabilele experiențe amoroase ale lui Petru Botezan, ajunsese în mijlocul lor. Scârba îi aduce *deznădejdea*, soră cu moartea, aceasta din urmă părându-i-se o soluție³⁷.

Pentru a-și pedepsi vinovăția, arde scrisorile Mă-

riucăi (singura lui salvare), nu-i răspunde nici una dintre ele, aducând și în sufletul ei *deznădejdea*. Învinovățește în slăbiciunea lui această putere mare ca el – *pofta* – plânge amar, precum Petru în Joia Mare la momentul lepădării, dar nu are o direcție în lamentația sa³⁸. Olimpia, în schimb, nu are nicio muștrare de conștiință; din contră, după împlinirea poștei înflorește: „ochii ei străluceau ca două pietre scumpe, zâmbetul nu-i mai rămânea pe buze răzimat în colțul gurii, ci se răspândea pe chipul ei întreg”³⁹.

Obișnuința, dependența și posedarea se succed în fiecare iminență a Olimpiei: „în apropierea ei Ion Florea nu mai putea fi trist, nu mai putea să fie decât fericit [...] simțea cum cade neputincios în el omul care încearcă să judece și cum învie omul setos de dragoste”⁴⁰. În apropierea ei vedea că trece dintr-o lume în alta, de aceea singura perspectivă care merită trăită este aceasta care se deschide. Cu toate acestea, conștiința în acest fecior de țăran nu voia să moară; se acuza pe sine ca singur vinovat în căderea aceasta. Argumentările conștiinței și glasul patimii se luptau cu înverșunare în ființa sa, gata să se rupă una de alta precum două persoane⁴¹.

Florea, devastat, aflând de iminenta întoarcere a deputatului, părăsește orașul X, cu oportunitatea slab motivată de a-și împlini ucenicia în orașul T.M., lăsând în schimb un bilet prin care-și anunță amanta asupra noii sale locații.

(Studiul integral pe www.caietesilvane.ro)

România și calea de viață europeană

(urmare din p. 3)

** Vasile Pușcaș (8 iulie 1952, Surduc, Sălaj) este profesor la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, unde susține cursuri la disciplinele Relații internaționale, Negocieri internaționale, Negocieri europene. Din 2011 este Profesor Jean Monnet Ad Personam.

Începând cu anul 2000, este profesor la International University Institute of European Studies (IUIES) în Gorizia/Trieste (Italia). Este membru în Board-ul mai multor organizații profesionale din domeniul Relațiilor internaționale, precum Institutul de Diplomatie Culturală din Berlin, European University Institute din Florența, Institute for International Sociology din Gorizia.

Între 1991 și 1994 a fost diplomat al României, în New York și Washington, D.C. Din decembrie 2000 până la sfârșitul negocierilor de aderare cu UE (decembrie 2004), a fost Negociatorul Șef al României, membru al Guvernului României. Între 2000 și 2008 a fost membru al Parlamentului României. Între decembrie 2008 și octombrie 2009 a fost ministru al Afacerilor Europene în Guvernul României.

Cărți publicate: *Dr. Petru Groza – pentru o „lume nouă”*,

(1985), *Alma Mater Napocensis – Idealul universității moderne* (1994), *Al Doilea Război Mondial. Transilvania și aranjamentele europene. 1940-1944* (1995), *Căderea României în Balcani* (2000), *Pulsul istoriei în Europa Centrală* (1998), *Relații internaționale contemporane* (2003), *Speranță și disperare – Negocieri româno-aliat, 1943-1944* (1995, 2003), *Universitate-Societate-Moderizare* (1995, 2003), *Negociind cu Uniunea Europeană*, 6 volume, (2003-2005), *Relații internaționale/transnaționale* (2005, 2007), „*Sticks and Carrots*”. *Regranting the Most-Favored-Nation Status for Romania* (US Congress, 1990-1996) / „*Bastoane și Morcovi*”, *Reacordarea clauzei națiunii celei mai favorizate* (Congresul SUA, 1990-1996) (2006), *European Negotiations. A Case Study: The Romania's Accession to EU* (2006), *România și iar România. Note pentru o istorie a prezentului* (2007), *România spre Uniunea Europeană. Negocierile de aderare* (2000-2004) (2007), *România: de la preaderare la postaderare* (2008), *Teme europene* (2008), *Euro-Topics* (2009), *International/Transnational Relations* (2009), *Managing Global Interdependencies* (2010), *Europa în criză* (2011), *Uniunea Europeană. State-Piețe-Cetățeni* (2011), *Spiritul european, azi* (2012), *EU Accession Negotiations (A Handbook)* (2013), *Negocieri pentru parteneriate* (2016).

Marina Cușa, Grădina japoneză,

Ed. Ex Ponto, Constanța, 2017

Iulian DĂMĂCUȘ

În doctrina Zen, poemul în formă fixă, *haiku* redă existența în desfășurarea ei irepetabilă și revelatoare. La fel ca în *sumi* și în *haiku*, multiplicitatea cosmică, experiența și conștiința se manifestă în semnificația pură, datorită faptului că refuză antropocentrizarea. Eternitatea are prețul unei clipe, ca în cunoscutul tristih al lui Matsuo Bashō: „*Furu ike ya/kawazu tobi komu/ mizu no oto*”. „Spiritul nipon – scria Mircea Muthu – surprinde scurtcircuitarea, arcul voltaic dintre Subiect și Obiect în același timp suspendându-l, atemporalizându-l în semnul iconic/lingvistic, așa cum procedase Hokusai ilustrând *haiku*”. Azi, în multe țări, prin reviste și antologii apar numeroase creații specifice acestui gen de poezie, păstrând structurile formale nipone, dar cu un specific autohton, cum e și cazul volumului de față, în care autoarea acordă prioritate expresivității în comunicarea emoției și nu respectării cu strictețe a formei literare/ a regulilor consacrate. Adoptarea mai degrabă a formei libere, este de preferat unei încadrări forțate, în tiparul genului, ca într-un „pat al lui Procust”..., lucru de fapt, imposibil pentru cei care scriu în altă limbă decât japoneza. Vom observa în carte cum alături de *haiku*, *haibunul* rămâne concentrare, proză și poezie, precum și câteva pagini de *renga* cea născută ca o reacție față de spiritul antologiei *Kokinshū*, care obliga la forme fixe și emoții poetice stereotipe, *renku* permițând o tratare mai liberă și mai familiară a înfățișării vieții.

Intitulat *Grădina japoneză*, volumul are ca orice grădină tot felul de flori, pentru descrierea cărora autoarea a folosit atât proza cât și versul, uitându-se când la tradiție, când la libertatea de expresie/selectare a mijloacelor potrivite elaborării mesajului, cum ar fi de exemplu metafora... Pe lângă faptul că *haibun*, *haiku*, *renga* se intercalează – a fost alegerea

autoarei – textele nu sunt „amplasate” cronologic, în funcție de anotimp, cum în general, sunt structurate majoritatea volumelor de gen... Vom spicui totuși câteva exemple, avînd ca reper crugul vremii: *toamnă-iarnă* – vîntul care-aduce iarna își anunță prezența/intensitatea prin „zgomotul panoului publicitar” care „tot crește”, iar cîinii mușcați de soarele cu dinți „se-adună/ pe lângă zidul cald”. Din segmentul de *elegii pentru frunze*: cerul jos este luminat de „galbenul frunzelor”... (această culoare a spicului pîrguit anunță însă culoarea toamnei cînd pămîntul se dezgolește, pierzîndu-și mantia de verdeață. Atunci, galbenul semnifică bătrînețea, apropierea morții), iar sub ploile toamnei, acestea luminează, ca o ultimă pîlpîire de viață:

„Doar frunzele ude
pe străzi lucitoare,
în rest, nimeni”...

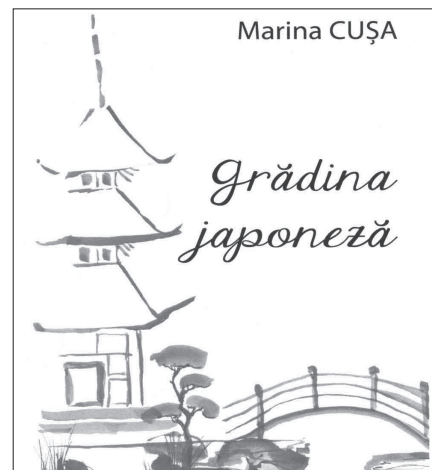
În *drum spre Nord* (*tanka*), poeta rezonează la izul de „miriști arse” și la peisajul „cîmpurilor goale”. Ca anotimp, *vara* este mai prezentă atît în *haibun* cît și în *haiku*, fiind poate mai potrivită cu Marea cea Mare, cu Fluviul și cu Delta.

Proza se caracterizează prin forță și sugestie, reușind să atragă deopotrivă prin descriere și narațiune: reîntîlnirea cu Marea și efectul ei purificator:

„Îmbrățișarea mării –
trupul își pierde balastul,
curat ca-n ziua dintâi”,
dar și o constatare humoristică (de altfel o caracteristică pentru acest gen), poeta constatînd lipsa unui cercel:

„Mare – bătrână
amantă colecționară
de bijuterii...”

Predomină galbenul nisipului, verdele apei, iar în Deltă, floarea-soarelui, casele mici vopsite în alb sau albastru, verdele sălcilor și plopilor. Chiar dacă-n acel sat călătorul întîlnește „o lume sărmană

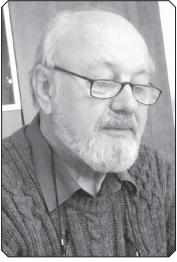
și la față și la trup, ponosită, bătrână ca și apa care-o hrănește și care-o ține captivă în acest colț de pămînt, printre stufărișuri și arbori de plută”, noaptea schimbă totul, creînd lumii „un spațiu perfect pentru retragerea în sine”:

„Noapte în Deltă –
fluviul parcă a dispărut
sub cerul fără stele”.

Vara dobrogeană cu grîul copt și „minarete de praf” continuă uneori pînă în octombrie (*renku*) pentru că: „Cerul și marea/ au căzut la pace”, iar ultimii trandafiri „sprijină pe cap/orizontul cu vapoare” într-o pagină de visare a altor tărîmuri însoțite, de speranță în *primăvara* cu: „Meri și pruni/ în dantelă de flori” (*tanka*).

În ansamblu, cartea se caracterizează printr-o scriitură adecvată, dovadă a inițierii autoarei în arta poeziei japoneze, Marina Cușa fiind membră a *Societății de Haiku* din Constanța, a publicat *haikuuri* și *tanka* în mai multe numere ale revistei „Albatros”, editată de gruparea literară amintită și în alte reviste.

A înscris în bibliografia personală volumul „Poemele mature” (Editura Ex Ponto, Constanța, 2009), precum și romanul „Întîlnire virtuală” (Editura Ex Ponto, 2012, *Premiul pentru debut* al USSR, Filiala Constanța). Semnează interesanta culegere de eseuri critice „Orizontul cărților” (Editura Ex Ponto, Constanța, 2016).

Revelația

(Pagini de jurnal)

Viorel TĂUTAN

Liviu* ne aștepta la ieșirea din Terminalul 1 al aeroportului internațional JFK. După un schimb obișnuit de amabilități cu asistenții care ne ajutaseră atât în deplasarea prin „labirintul” terminalului, în ridicarea și transportul bagajelor, precum și accesul „în scurt” la ofițerul Poliției de Frontieră, preluă bagajele de cală și ne conduse la mașina sa, parcată aproape de ieșire.

Instalat confortabil pe scaunul din dreapta șoferului, datorită opțiunii Doinei mele, care sosea aici pentru a patra oară, încep să înregistrez primele aspecte ale peisajului urbanistic american. Dacă mass-media nu ne-ar facilita contactul cu terra, de vreo 75 de ani încoace, și aș fi descins în realitatea nord-americană, asemenea transilvănenilor de pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, aș fi fost tentat să mă entuziasmez circumspect constatând efectele identice ale clorofilei asupra peisajului, existența formelor de relief, de la câmpie până în vârful de munte, de la balta, lac, râu, fluviu până la „marea cea mare”. Numai că eu ajunsei să „mă dau” cu un *Subaru* pe autostrăzi întretăindându-se în mari bucle, așa cum le văzuserăm prin revistele anilor '70-'80 și, mai recent, pe Net, bulevarde largi, cu patru sau șase benzi pe sens, incluzând în spațiul dintre cele două sensuri și câte-o pistă mai îngustă, pentru bicicliști și pentru pietoni. Însă ceea ce mă impresionează mai cu seamă sunt casele pe lângă care trecem rulând fără grabă (aveam să mă conving că majoritatea conducătorilor auto nu sunt agresivi, nu se grăbesc, respectă legislația rutieră, nu se șicanează între ei, încetinesc în dreptul trecerilor pentru pietoni chiar și atunci când aceștia din urmă nu intenționează să traverseze). Cele mai multe construcții tip bloc destinate locuințelor, aveam să mă conving, după o perioadă suficientă, în orele de plimbări cotidiene, sunt din cărămizi maronii, în timp ce numeroasele... vile, proprietăți particulare, construite din lemn, piatră sau cărămidă, au pereții exteriori placați cu scânduri, ori cu plăci ornamentale imitând piatra sau travertinul, în stilul arhitectural aparținând secolului nouăsprezece și începutul celui de-al douăzecilea. În față – părculețe cu gazon „agresat” de arbuști ornamentali, rondouri și jardiniere cu flori de o diversitate coloristică și genetică impresionantă. Mă așteptam să apară câte un avertisment pe o tăbliță vizând interdicția de a călca iarba sau de a rupe florile. Aș! Constat că newyorkezii au fost educați în cultul respectului pentru natură, identificată în foarte numeroasele spații verzi. Doar câteva sunt neîngrădite. Majoritatea acestora sunt variat delimitate față de vecini și trotuarele stradale, de la gărdulețe scunde din fier forjat, din șipci de lemn sau plastic, din cărămidă ori piatră, până la cele cu gard viu, vegetal.

Acasă ne așteaptă Andreea și fetița lor de numai trei luni și o săptămână. Locuiesc în chirie la etajul întâi al unei clădiri cu două intrări independente, despărțite prin zid. Fiecare parte are spații locuibile începând cu demisolul, apoi parterul și două etaje, plus mansardă, câte două apartamente identice la fiecare nivel, alcătuite dintr-un hol suficient de generos conținând pe toată lungimea un dressing cu uși glisante. Din hol se ajunge în bucătăria de vreo cincisprezece metri pătrați, în livingul spațios de circa treizeci, în dormitorul de douăzeci și în baia de doisprezece. Spațiu confortabil pentru doi. Întreaga clădire este proprietatea urmașilor unui pilot de linie originar din România, emigrat clandestin imediat după instalarea la putere a sovieto-comuniștilor.

În perspectiva sosirii noastre, Andreea și Liviu cumpăraseră un alt apartament situat într-un cartier rezidențial, la aproximativ doisprezece kilometri de aici. Urmează să locuim împreună până când se vor termina lucrările de reamenajare și dotare a noii lor locuințe. Vom avea timp să intrăm pas cu pas în realitatea socială și cea peisagistică, învățând cele câteva expresii uzuale în limba engleză americană, într-un cuvânt să ne adaptăm situației concrete.

-----
* Plecat din localitatea sa natală, Sarmisegetuza, după absolvirea ciclului gimnazial de aici, în urma examenului de admitere, urmează cursurile medii în cadrul Liceului Tehnologic CFR din Arad, apoi cele superioare ale Academiei de Științe Economice din București. După obținerea licenței, dorește să ajungă în SUA, aplică și câștigă *Loteria vizelor*. Ajuns în New York fără niciun ban, se angajează, pentru o perioadă de adaptare și familiarizare la noile condiții de mediu social și natural, paznic de noapte la o firmă din Manhattan. Printr-un sever concurs, este admis la Masterat în cadrul New York Institute of Technology, se angajează șofer de taxi în tura de noapte, ziua urmând cursurile și pregătindu-și teza de absolvire. Devine astfel Masterand pentru Administrarea Afacerilor în New York. Între timp, se căsătorește cu Andreea-Liliana, licențiată a Facultății de Geografie a Mediului din cadrul Universității București, prietena sa rămasă în țară, și care, la rândul-i, obținuse, tot prin concurs, organizat de Ambasada SUA la București, o bursă de studii aprobate în cadrul Universității Hunter din cea mai importantă Metropolă actuală din America de Nord. Cu ea alături, Liviu reușește să obțină, în urma unor probe extrem de dificile, în cadrul Universității newyorkeze, Licența de expert contabil în statul New York. Actualmente lucrează la o firmă privată în calitate de contabil șef.

Până la sângele pietrei

Alice Valeria MICU

„Un **Tratat despre Poezie** nu se poate scrie, dar o ninsoare despre ea poate cădea”.

Puțini ar putea ghici în spatele poetului Marcel Mureșeanu, plin de o neastâmpărată cumsecădenie, un vajnic cultivator al poemului thanatic, ranforsat de bine dozate referințe culturale, nuanțat de discrete crochiuri ale cotidianității și presărat cu sclipitoare metafore, uneori ample alteori percutante, dar de fiecare dată proaspete.

Fără să caut, am reușit și de această dată, așa cum mi s-a întâmplat de câteva ori în 2016 să dialoghez cu autorul în preajma zilei sale de naștere. Într-un birou înțesat de cărți, cu pisici ce supravegheau de pe pervazul ferestrei însorite, Marcel Mureșeanu s-a lăsat condus pe meandrele poeziei și ale amintirilor.

Un raft cu 1003 cărți semnate de autorii lor, români și străini, printre care Eugen Lovinescu sau Ionel Teodoreanu, străjuia dialogul nostru din interior, iar domnia sa mi-a mărturisit că a donat Bibliotecii Județene „Octavian Goga” numeroase alte cărți cu autograf, alăturându-se numeroasei colecții a acestei instituții de cultură.

Marcel Mureșeanu este un prieten discret și statornic al poezilor și al poeziei. „Îți trebuie multă dragoste, o anume detașare, să-ți dai seama că în mână ai tot timpul numai un pumn de cenușă, să nu te crezi niciodată mai presus de ceilalți. Important e să-i iubești fără știrea lor”, mi-a spus la un moment dat, invocând prietenii literare ale unei îndelungi și frumoase experiențe.

„Pe adresa copilăriei” este cartea cu care a debutat în 1969, iar „nașul” literar al acestui volum a fost Dumitru Radu Popescu. Cum cenzura nu a intervenit în text m-am întrebat, pe bună dreptate, cum s-a întâmplat și că, probabil, autocenzura a funcționat mult mai puternic în cazul său.

Marcel Mureșeanu: Întâmplarea face că n-am avut apetit pentru astfel de poezii. Și-apoi mai e ceva: cine voia să se ducă acolo, să păcătuiască, să nu zic altfel, păcătuia. Eu am avut mai multe cărți scrise înainte de 1989, dar nu am publicat decât șapte dintre ele. E drept că nu m-am grăbit, mi-am și ales editurile, am avut prieteni la acestea și ei își păzeau colegii de astfel de intruziuni. Unora le plăcea să fie în gura lupului, să fie laudați, împinși

înainte. Nici cenzura nu era una foarte riguroasă, dacă nu erai prea „gras” te puteai strecura printre gratiile ei. Nimeni nu te obliga, totuși, să publici carte după carte, dar unii se pătau, făcând pactul.

Da, m-am autocenzurat într-un fel, dar era o autocenzură specială, adică uzam de ea după ce mi terminam cărțile, în clipa în care scriam pentru mine și scriam ca urmare a unui slogan pe care l-am urmat din tinerețe până acuma, acela că literatura se face din cărți. Nu se poate să scrii o literatură a vremii tale, a contemporaneității tale, fără să fi trecut prin scriitorii de dinainte, prin scriitorii cu care ești contemporan, oricât ai fi de talentat. Sigur că sunt și excepții, dar n-o să-mi spună mie că un adevărat scriitor nu-și citește confrății de secol, de mileniu, trebuie să ai arcul acela peste timp, să știi de unde vii, ce se întâmplă. Nu poți să scrii ca un prost, să rimezi și să ritmezi acum ca Alecsandri, care a fost formidabil la vremea lui, acum tu trebuie să vii cu darul tău pentru contemporani. Pentru asta trebuie să ai o minte mobilată, să știi ce se întâmplă în lumea asta.

Rep.: Trebuie să știi pe ce lume literară trăiești, nu-i așa?

Marcel Mureșeanu: Da, și să-ți iubești contemporanii. Era o vreme când ne iubeam și criticii.

Rep.: Astăzi vi se pare că nu ne mai iubim criticii sau îi iubim doar în măsura în care ne laudă?

Marcel Mureșeanu: Eu am avut o relație foarte

bună cu criticii, nu i-am adulat, am ținut o distanță de ei și mi-am ales criticii.

Rep.: Cum se alege un critic?

Marcel Mureșeanu: Unui critic îi dai să citească și dacă citești pe chipul lui un zâmbet, o inscripție ademenitoare, atunci stai lângă el și înveți de la el. De la un critic trebuie să înveți și de la cei mai tineri decât tine. Iar criticul să te citească cu dragoste, nu să te urmărească precum un copoi. O relație de acest fel am avut cu Irina Petraș, care nu numai că mi-a citit cărțile, a scris despre ele, mi le-a ilustrat, dar am avut împreună lungi discuții despre literatură. Irina m-a iertat și nu m-a iertat, m-a învăluit cu epitete de la un pol sau de la altul. Un critic tânăr pe care-l apreciez este Mircea Diaconu.

Rep.: Sine ira et studio, dar cu multă luciditate, cam așa ar fi criticul, nu?

Marcel Mureșeanu: Adrian Dinu Rachieru, Constantin Cubleşan, Mircea Popa au scris, de cele mai multe ori de bine despre cărțile mele, dar în același timp, nu au scris textul acela critic în care te laudă cineva peste măsură. Eu abia aștept să găsesc o îndoială, o dubitație în textul criticului e binevenită.

Rep.: Cât de mult bine poate face o cronică sinceră, una de rău?

Marcel Mureșeanu: O cronică, chiar de rău, nu face bine niciunui scriitor. Nu face bine decât criticului. O cronică la obiect este cea mai bună, pentru că și criticul trebuie să fie la rândul lui un cititor și trebuie să țină bine în mână hățurile unei teorii. Am cunoscut un mare critic de poezie, care mi-a fost foarte apropiat, sigur că sunt și alții, dar dintre cei pe care i-am „pipăit”, dintre cei cu care am stat la lungi taclale, era Petru Poantă. El era un critic peste care se abătea o undă de geniu atunci când era în fața poeziei. Pe foarte puțini poeți i-a criticat, dar pe niciunul cu răutate.

Rep.: Nici nu vorbeam de critica aceea cu răutate gratuită.

Marcel Mureșeanu: Ei, critica aceea care te ia și te scarmână un pic, da. Dar există și varianta în care te înalță până la etajul al zecelea și apoi îți dă drumul. Am întâlnit în ultimul timp, unul dintre critici cu state vechi, dar pe chipul căruia nu citești numai bunăvoință, care din două fraze a desființat un poet care nu merita asta, a desființat un ins care a scos o revistă de poezie 20 de ani. Se simte că a fost o zvâcnire de orgoliu. N-am să spun mai mult, pentru că în clipa în care ai rostit un nume, ai alungat misterul.

Rep.: Pentru că poezia este despre mister?

Marcel Mureșeanu: Dumnezeu știe despre ce este poezia. Eu mi-am adunat o mulțime de gânduri ale altora și ale mele despre poezie, dar nu risc niciun fel de definiție. Să spun că este o stare? Este

o stare. Să spun că este o artă a cuvântului, intrând într-o definiție banală? Este, sigur că este. Că e vorbire figurată? Și asta. Dar ce nu este? Mai bine știm ce nu este poezie. De pildă nu este pornografie, nu este răutate, nu este făcătoare de neliniști adânci, încruntate, care să-l distrugă pe cititor.

Rep.: Cât să-l tulbure?

Marcel Mureșeanu: Dincolo de toate afirmațiile acestea destul de blânde, există mari excepții, să ne gândim la o literatură wolfiană sau din literatura noastră.

Rep.: Avem poeți de forță care din neliniști au făcut o artă. Dar dumneavoastră sunteți un abil făcător de metafore și mi-am propus să folosesc în titlu prima metaforă pe care o veți rosti. Așadar, poezia se trăiește până la sângele pietrei, așa cum mi-ați spus la începutul discuției noastre? Sau dincolo de el?

Marcel Mureșeanu: Poezia se trăiește până la sângele pietrei pentru că iată, e o metaforă care a venit parcă din văzduh, pentru că atunci când pornești la drum ești absolutamente sigur că piatra nu are sânge. Dar mergând și tot mergând îți dai seama că începi să te întrebi: „Dar dacă are?” Și atunci cauți. Ceea ce nu găsești este important. Mersul și calea. Dar mai ales mersul. Da, îmi asum ideea, trebuie să cauți, nu se poate să nu aibă măcar un strop de sânge.

Rep.: Am auzit o femeie căreia i se urase „La mulți ani!” și să trăiască încă pe atâția. Replica ei n-am uitat-o: „Doamne ferește, că doar n-oi trăi cât pietrele!” Asta completează într-un fel metafora dumneavoastră. Și totuși, cât poate să trăiască poezia din pietre, domnule Marcel Mureșeanu? Cât pot să supraviețuiască pietrele în poezie?

Marcel Mureșeanu: Eu sunt convins că o parte din marea poezie s-a refugiat în pietre. Dacă nu în pietrele obișnuite, cel puțin în pietrele filosofale. Interesant, eu sunt un colecționar de pietre, am de pe lângă toate mările pe unde am trecut, iar pietre de ocean am doar din Portugalia.

Rep.: Dacă nu în pietrele filosofale, poezia supraviețuiește cu siguranță în pietrele memoriei. În timp ce dumneavoastră îmi veți spune câteva din pietrele memoriei poetice de care vă simțiți legat, eu voi căuta un volum de poezie, ca să văd ce v-a scris și cât de personală este dedicația cu autograf.

Marcel Mureșeanu: Aș alege de data asta un singur catren și voi fi destul de egoist să aleg un catren de-al meu care mă urmărește.

Există undeva un pom cu fluturi.

Să nu încerci, iubita mea, să-l scuturi.

Morți vor cădea în părul tău și poate

Ei nu-și doresc această libertate.

Acesta e catrenul cu care aș vrea să închei.

Găbel

Traian PARVA SĂSĂRMAN

Găvrilă, feciorul lui Badea Ion al lui Lelea Năstasă, era meseriașul satului. Se pricepea într-ale instalațiilor și construcțiilor de orice fel. Chiuvete, dușuri, conducte, baterii, garnituri, șuruburi. Fel de fel.

Peste sat lumina o zi aburindă. O primăvară târzie. Găvrilă trece, cam grăbit, pe ulicioară. Cu bicicleta. Plus o geantă solidă, plină de scule diverse. Un bărbat încet, zdravăn. Cu greutate. Mă și mir cum de nu se turtește respectiva bicicletă. Mereu zâmbitor și ponturos. Un personaj cu o față care parcă râdea și cu ochii. Sub părul lui, o dată galben-grâu de secerat-acum argintiu, țepos până la mistreț, păr care nu ședea niciodată-n freză, sub sprâncenele groase și frumos arcuite, purta doi ochi albaștri, inteligenți. Bărbat cât un munte. N-a fost bolnav niciodată. Doar cu câteva zile înainte de-a se „lăsa la vatră” din viața asta complicată, cum îi plăcea să pilduiască, mereu surâzând, a avut o durere mare-n piept. Cumplită. În câteva zile și-a revenit. Chiar îmi spunea, stând noi la taclale pe culoarul spitalului: „Nu știu de ce mă țin doctorii ăștia aici? Nu mă doare nimic! Și-am mult de lucru!” Apoi s-a dus. Mi-a lăsat, în urmă, o traistă de amintiri, sfâșietor de frumoase.

Cincizeci de ani parcă nu-i mult. Dar o jumătate de secol? Parcă e altceva. Era un fel de frate pentru tot satul. Nici acum, după câțiva ani, nu pot să cred că bicicleta și sculele lui ruginesc, sau putrezesc, aruncate pe undeva. Eventual într-un colț fără lumină.

Atunci însă, era soare. Și coasa ocolea ulicioara. Bicicleta mergea ca unsă. Găvrilă fluiera încetișor, atent la bobocii de rață care n-aveau altă treabă decât să-i încurce bicicleta. Cred că se gândea cum o să rezolve baia profesorului Roșca, vârul lui. Apoi repara ceva la Țucu lui Mărginean. Urma mătușa Roză de la Fântână, care mereu, îl căuta pe Găvrilă, cu sau fără vreo treabă serioasă. De parcă numai Găvrilă știa învăța șurubul în sat și-n județul ăsta.

La trei-patru case, pe dreapta, prietenul Găbel (il chema tot Găvrilă, dar doctorul Mureșan îl alintase și așa i-a rămas numele) șade liniștit pe butucul de tăiat lemne. Nimeni n-ar putea spune dacă stă și cugetă. Poate numai stă.

Găbel era o figură colosală. Era prea inteligent să fie prost. Fost cel mai fain fecior din sat, fost ofițer, fost fotbalist, fost profesor, fost funcționar, fost pe-

dagog. Pur și simplu Fost. Șezând liniștit, își rostogolea în minte, de-a valma, ultimele filosofii terestre, înainte de-a se muta la Bărăciuni, sub o lumină aurie de toamnă năzdrăvană.

Deocamdată stă pe butuc și meditează. Avea anumite vorbe. Cum ar fi: „La ce să pierzi vremea pe-aici?, zicea. Toți te critică: „Uite-i cum aleargă după averi. După funcții. După papa bună. Ei nici nu știu, de fapt, nu-i duce dovreacul să-și dea seama cât de aproape e Bărăciuniul?” Mai era câte-un prostalău (el credea că-i șmecher) care comenta la aiastă filosofie. Înțeleaptă de-a dreptul.

„- Lasă Găbel, nu te strufoca, uite că din celălalt capăt al satului până la Bărăciuni îi mai bine de-un kilometru”.

„- Vezi, mă băiatule, fotbalistule, riposta Găbel, senin, așa puțin indirect și impersonal, individul ăsta (și accentuă cuvântul *individ*) face parte din suma de proști ai tovarășului Iliescu. Și-a tufei de rugi. D`aia dă peste șaptezeci de procente la sută, cum zice unii sudiști. Păi, domnule, cum să reușim să ne emancipăm când sunt ulițele pline de proști ca de noroi. Grea problemă”.

Perorând se ridicase în picioare și vorbind de „bătrâna șandrama stalinistă”, își îndrepta privirile și mâna, evident, spre răsărit. Se potolește. Se așază liniștit pe tăietorul de lemne. Și-a spus oful. Oricum îl ascultau, deocamdată mierlele aciuite-n nucul de-o sută de ani. Plus niște vrăbii gureșe. Găbel, bărbat frumos odată. Acum poartă o mie de riduri și-o barbă de filosof antic. Meditează. Alături, lângă trunchi, odihnește, cam într-o rână, o sticlă de horincă. Goală pe jumătate sau plină, după teoria optimiștilor. Găvrilă tocmai veni în oarece viteză cu bicicleta lui de serviciu. Aruncă, așa, în trecere, peste poartă, un „Noroc Găbel” și pune o „întrebare întrebătoare”:

- Tot muncești?

Găbel se ridică hotărât, ridică mâna dreaptă spre cer, semănând a salut legionar și-i cere imperativ:

- Oprește puțin, măi Găvrilă, că voiesc să-ți comunic ceva important!

Găbel vorbea într-un fel aparte. Știa, sublinia vorbele simple din sat, cu expresii directe, uneori miștocărești cum numai prin parlament ori la televizor auzai.

- Cântă Găbel, râde Găvrilă, că mă bate mătușa

Roza cu coada măturii.

- No, că n-ajunge la înălțimea ta. Și-apoi n-are mandat, explică sec Găbel, de colo.

- Oricum, n-am vreme de povești!

- Măi omule, pricepe, mătușa ta Roză n-ajunge la înălțimea principiilor tale. Votéz. Am zis!

Găvrilă oprește bicicleta, descalecă și o reazemă de poarta șubredă. „Ar trebui reparată și eventual, înlocuite balamalele”, gândește gospodăros Găvrilă. Știe că Găbel nu s-ar putea entuziasma la chestiuni de-a dreptul minore. Cum ar fi, de exemplu, să bați acolo niște scânduri. La ce să te chinui. Cu sau fără cuie, lemnul tot putrezește.

Găvrilă își revine din constatările lui de constructor și meseriaș. Dă semne de nerăbdare și cuvântea-ză:

- Mă Găbel, io bag de samă, că ți-i mai dragă sticla ca o gagică. Hai, prietene, cântă că mătușa Roză he... he... he stă rezemată-n coada măturii!

Găbel se mai învârte puțin în jurul trunchiului și-și expune pe larg sentența:

- Vezi măi, frate Găvrilă, cât de bun e Dumnezeu?

- Adică? întrebă Găvrilă, puțin contrariat.

- Uite, de pildă, continuă netulburat fostul profesor dacă ție-ți place să muncești, adecă să tragi la șaibă, Dumnezeu îți dă mereu de lucru. Conducța de apă la mătușa Roza, baia la profesorul Roșca, chiuveta la Țucu etc.

- No, și care-i concluzia, profesore? Și-apoi tu cu ce te alegi din toată nebunia asta?

- Păi, dragă al meu prieten, uite, mie, dacă-mi place să beau, îmi dă mereu o sticlă. Uite la ea ce stă tolănită. Ca o scroafă gata să fete. Încă-i plină. Doar atât am avut a-ți comunica. Comunicarea directă este o artă, frate Găvrilă, iar despre cea indirectă ți-oi comenta data aviatoare.

Apoi se întoarce, ridicând sprâncenele în semn de întrebare. Ia, cu mare băgare de seamă, o gură de horincă. Se așază comod pe tăietor zicând:

„- Ține minte, Găvrilă, o să plouă. Și-o să se facă porumb!” Dar asta nu-i filosofia mea. A spus-o unu` Moromete, sau Marin Preda, dacă vrei. Eu doar o repet, ca o lecție și-acum fac cu tine fixarea cunoștințelor.

- Ce fixare, mă Găbel, mai bine zi-mi unde ți-ai fixat toporul că de-o sută de ani îl ploua și ruginea lângă tăietor, și văd că a dispărut ca OZN-urile.

- Găvrilă, asta-i diferența între tine și mine. Tu ești un om care lucrează cu materie, cu fier, beton, cărămizi, țigle, conducte, șurubelnițe. S-ar putea spune că ești materialist. Eu mă preocup de starea ideilor. Deci, poți afirma că sunt idealist. N-am formidabilă nevoie de chestiuni materiale. Așa că spiritul e suprem.

- Bine, bine, da` spiritul toporului unde e?

- Păi, l-am dat în contrapartidă, adică am făcut

troc, cum ziceau strămoșii noștri, romanii. L-am oferit pe-o sticlă rotundă și plină, că tot nu mai era bună coada de topor. Mă vindea, domnul, pricepi? Un ficior fain de-a lui Scriete m-a scuturat de secure. Coasa am schimbat-o mai demult. Pe-un vin roșu de Soșdoni. Că mă deranja. Și omul nostru perora în filosofile lui încurcate, despre topor, coadă de topor, apoi coasă, furcă, greblă. Fiind el un idealist, chiar că nu-i mai trebuia materia din jurul casei.

Clar Găvrilă nu-l mai auzea. Ieșise de mult de pe ulicioară. Deja fileta țevi la baia profesorului Roșca. Cum stătea așa, înciudat, Găbel cu spatele la drum, nu sesiză că ălălalt era departe. Își aminti despre sticlă și-și continuă discursul, nesesizând că vorbește singur:

- Măi Găvrilă (și de data asta, îl alintă cu un aer puțin de sus, ușor batjocoritor). Sticla-i la fel ca muiera (care vine din latină de la *mulier*, *mulieris*). Ba-i mai dată dracului. Cât îi plină și rotundă îți face cu ochiul. E fastuoasă. Îți vine s-o iubești. Apoi, când nu se mai scurge nicio picătură din ea, naiba s-o ia. E goală, ca guvernul de inteligență. Mie, cel puțin, mi-e lehamite de ea. O arunc fără să stau pe gânduri. Direct la gunoi. Mă stresează. Acolo-i e locul. Vorba lui Piticu` săracu`: „Dacă n-am obrazu` roz, musai să încarc la goz!”

Primăvara s-a cărbănit în istorie. La finele lui iunie, pe vremea cireșelor, l-am văzut pe Găbel. Pentru ultima oară. În grădina lui Matei, ședea pe butuc de lemn, lângă tarabă. Așa cum îi era obiceiul m-a salutat cu exclamația: „Uite, că vine în sfârșit un domn!” Ne-am salutat ceremonios, puțin ridicoli, dar afectiv. Purta aceeași barbă de filosof antic, plete și avea o lucire ciudată și stranie în ochi. După obicei l-am cinstit cu ce-și dorea, neuitând să rotunjesc câteva pahare pentru el. Să aibă o rezervă. Mi-a spus, oarecum tainic, întristat, cu o voce șoptită:

- Nu cred să mai văd la anu` fiii satului. M-am cam săturat. Și-i plină țara asta de proști și de comuniști. Ura prostia și comunismul. Am schimbat vorba:

- Ce mai e nou, Găbel?

- Ah, păi, „toate-s vechi și nouă-s toante!” Uite: „primaru` s-o-mbătat.” Avea dreptate. „Primaru`”, un alt supporter serios al horincii cu tun. Ca rusul din epigrama lui Păstorel: „Tunu-i rus și rusu-i tun!”

Ultima mare ispravă idealistă a lui Găbel a fost renunțarea la perna de sub cap. Era convins că, având ceva modele de culoare roșie în țesătură, era comunistă. Evident că putea s-o vândă. Sau, mai grav, să-i vândă gândurile. Și filosofile lui sclipitoare.

Într-o zi de lumină înaltă, s-a plictisit, total, de filosofile materiale de pe această brazdă trăitoare și s-a pornit pe drumul cenușii. S-a mutat cu seninătate și seriozitate la locul acela de la Apus, cel vecin cu veșnicia. Acum se luptă pământ cu pământ. La Bă-răciuni.

Secessionul individului. Cu gânduri și din manifestul lui Ady Endre

VARGA István Attila

1. Introducere

În prezentul studiu urmărim să prezentăm, pornind de la un articol al lui Ady Endre ce are un caracter de manifest, „profețiile”¹ lui despre Secession. Pe lângă analiza articolului său, vom prezenta Secessionul din perspectiva individului creator.

Pentru început, o definiție a Secessionului: „La plural... desemnează diversele mișcări artistice apărute, cu puțin înainte de 1900, în țările germanice, în vederea ruperii de academismul dominant și constituirii unor centre de activare a artei noi. Principalele centre de Secesiuni: München (1892), Viena (1897), Berlin (1899)”²; „...la singular, cuvântul a ajuns să se aplice numai celei mai importante dintre Secesiuni, cea din Viena, Gustav Klimt fiind unul dintre întemeietorii și principalii animatori”³.

În încheierea introducerii vom nota câteva informații biografice despre Ady Endre. S-a născut în anul 1877, în localitatea *Érmindszent* (în prezent Ady Endre). A urmat clasele primare în localitatea natală, apoi gimnaziul în Carei (începând din 1888) și liceul în Zalău. Din anul 1896 și-a început studiile de drept în Budapesta, dar nu s-a prezentat la cursuri, întrerupându-și studiile, pe care le-a reluat, după doi-trei ani, tot în domeniul dreptului, de data aceasta în Debrecen. Putem observa de aici că perioada studenției lui se suprapune cu apariția și dezvoltarea Secessionului în Ungaria. În 1899, se hotărăște definitiv să lucreze ca ziarist, deci, când a publicat articolul despre Secession, el locuia în Debrecen și lucra în domeniul publicistic, pentru unul din ziarele din acest oraș⁴.

2. Analiza manifestului

Articolul amintit al lui Ady Endre a apărut în *Debreceni Hírlap, 1899, apr., 19*, cu titlul de *Szecesszio*⁵.

În introducerea articolului, Ady citează o „profeție” dintr-un ziar englez, acel fragment prezentând decăderea morală a societății engleze, fapt pus pe seama civilizației. În următoarele trei paragrafe, el prezintă și analizează citatul, afirmând că „prezentul nu poate oferi decât un astfel de viitor” și că „acest viitor nu este doar al Angliei, ci al tuturor”. Cu aceste gânduri pesimiste, el face trecerea de la o problemă particulară, la una generală, fapt ce îl apropie de publicul său; astfel își analiza fragmentul, pentru a începe să exprime propriile idei.

Manifestul este centrat în jurul ideii preluate din „profeția” engleză, care afirmă: „civilizația de azi asuprește individul”, iar Ady continuă: „Mare adevăr, ce trăiește în fiecare inimă, dar căreia atât de puțini îi

dau glas”. Mai departe afirmă că toate problemele se datorează acestei asupri și că reforma societății trebuie să vină de la individ. Pentru a accentua opinia expusă, el aduce un argument istoric: „Istoria dovedește că cele mai sângeroase transformări s-au datorat dorinței individului de-a se elibera”.

De la caracterul social al problemei individului, Ady trece la caracterul artistic, afirmând că: „deocamdată lupta se duce la cel mai înalt nivel, în artă și literatură”. Putem observa astfel că, în perioada lui Ady deja, artistul începe să se exprime mai liber, să se auto-exprime. Dar el observă de asemenea că atât clasicii, cât și masele mari de oameni înțeleg greșit această mișcare (artistico-culturală). Cu toate acestea, Ady era convins că: „aceasta este prima etapă, neimportantă, a unei transformări globale”.

La finalul articolului, cu o tentă într-adevăr profetică, el consideră că: „Din lumea transformată a Secessionului va privi asupra acestei epoci Gibbonul secolului viitor”, văzând, așadar, în Secession o putere care poate transforma nu doar epoca, ci și individul, oferindu-i acestuia o nouă mentalitate.

În acea perioadă, mai mulți scriitori sugerează importanța individului în noua artă, dar niciunul nu este atât de concret ca Ady. În același an cu Ady, Ignotus afirma că: „Arta este explicația subiectivă a lumii... În artă sunt tot atâtea adevăruri, câte persoane”⁶. În 1902 atrage atenția asupra individului și Lyka Karoly, iar în 1905, Ignotus își reafirmă ideile, cu anumite modificări neimportante.

3. O privire retrospectivă

Dacă este să privim în urmă, pentru a vedea cât adevăr a avut „profeția” lui Ady, găsim răspunsul cel mai clar în lucrarea lui Kiss Endre, *Secessionul odată și azi*. Această lucrare a fost publicată în anul 1984 și are ca scop analiza ideii și esteticii Secessionului. După ce, în introducerea lucrării, definește și descrie curentul, în al doilea capitol începe să-l analizeze. Capitolul I poartă titlul de: *Întrebările fundamentale ale realizării imediate a gândului artistic*, aici fiind analizată pictura secesionistă, atât din punct de vedere stilistic (formă, redare, „mimare”), cât și din punctul de vedere al ideii (temă, „gând artistic”)⁷.

Kiss Endre consideră că mișcarea Secession (în sensul de *artă 1900*) este caracterizată prin:

a) o mimare parțială⁸, ceea ce oferă libertatea artistului de a decide în ce măsură reproduce sau nu, realitatea materială a lumii vizibile;

b) artistul își poate exprima liber gândurile⁹, fapt

ce presupune că artistul își alege liber tema, fie că este vorba de o temă iconologică (religioasă, mitologică, legendară sau istorică) cu care rezzonează, fie de un subiect personal (lipsit de importanță pentru alții), dar poate reproduce/reprezenta chiar și elemente decorative plăcute vederii;

c) în opoziție cu artele anterioare, *arta 1900* este una personală, respectiv subiectivă¹⁰.

Într-adevăr, dacă analizăm stilurile începând cu Renașterea și până la academism¹¹, observăm o mișcare, care tinde spre o redare „fotografică” a unor teme considerate grandioase, cum ar fi cele religioase și mitologice, pe când cele de genul peisajului erau desconsiderate, în timp ce, începând cu realismul până la impresionism, nu se mai urmărește redarea „fotografică” a acelor teme, ci reprezentarea cât mai fidelă a realității materiale. Între aceste două etape s-a dezvoltat romantismul, care are în comun cu Secesiionul subiectivismul și căutarea originilor. O parte a Secesiionului din Ungaria poate fi considerată chiar una romantică¹².

4. Concluzii

Reiese că *arta 1900*, respectiv Secesiionul, este un curent prin care artistul își poate exprima liber gândurile în operele sale. Mai mult, el își alege și maniera prin care o face, ce-i drept, ea fiind dată de stilul curentului. Gradul de autoexprimare, așadar, datorat libertății dobândite, atinge cel mai înalt nivel de până acum. Astfel, relația dintre artist și operă devine una care, față de operele romantice, reflectă nu doar sentimentul, ci și personalitatea. Datorită acestui fapt, aplicarea psihanalizei freudiane¹³ operelor artistice secesiioniste va oferi unele rezultate exacte.

În sprijinul aplicării psihanalizei la operele Secesiionului, mai avem ca argument și contextul istoric-cultural. Freud publică mai multe lucrări în ultima parte a secolului XIX și începutul secolului XX, astfel încât, oamenii de cultură din Ungaria, care au studiat în Viena sau aveau legături aici, au avut acces la lucrările psihanalitice. Pentru primul deceniu al secolului trecut, cel mai reprezentativ savant maghiar, prin care psihanaliza a pătruns în Ungaria, a fost Ferenczi Sándor. Însă Freud a avut influențe puternice și asupra unor artiști, ca de pildă în cazul sculptorului Gulácsy Lajos¹⁴. Mai mult, în 1911, Varjas Sándor publică un articol în care încearcă să adune, respectiv să completeze ideile lui Freud referitoare la estetic¹⁵. Prin urmare, aplicarea unei interpretări psihanalitice nu este

o idee actuală, ci este contemporană stilului din acea epocă.

În final, dorim să subliniem că psihanaliza poate fi aplicată nu doar picturii, ci și sculpturii, iar în Secesiion chiar și arhitecturii, limbajul formal și ornamentele arhitecturale fiind diferite de la un popor la altul, de la o zonă la alta și de la un arhitect la altul¹⁶. În limbajul arhitecturii, pe lângă forme și ornamentică, un rol important i se acordă liniei, care, de exemplu, în opinia lui Pollák Illés este materializarea „gândirii naturii”¹⁷.

1 Am folosit ghilimele pentru că, deși articolul lui Ady are un caracter profetic, noi vom încerca să analizăm doar așteptările lui de la noul stil.

2 Alain & Odette Virmaux, *Dicționar de mișcări literare și artistice contemporane*, Editura Nemira, București, 2000, Secesiune.

3 *Ibidem*.

4 Benedek Marcell, *Magyar irodalmi lexikon*, Akademia Kiado, Budapest, 1963, Ady Andre.

5 <http://mek.oszk.hu/00500/00583/html/index.htm>.

6 Ignotus, „Mégegyszer a szecessziórol” republicat în: Pók Lajos, *A szecesszió*, Gondolat, Budapest, 1977, pp. 478-483.

7 Kiss Endre, *Szecesszió egykor es ma*, Kossuth, Budapest, 1988, pp. 1-47.

8 *Ibidem*, pp. 26-32.

9 *Ibidem*.

10 *Ibidem*.

11 În opinia noastră, aceasta este prima etapă a modernismului, datorată antropocentrismului, doar că acest antropocentrism așază în centru omul ca ființă și nu ca individ.

12 Gellér Katalin, *A magyar szecesszió*, Corvina, Budapest, 2004, p. 21.

13 Analizată de Anca Oroveanu în *Teoria europeană a artei și psihanaliza*, Editura Meridiane, București, 2000.

14 Gellér Katalin, *op. cit.*, p. 25.

15 Varjas Sándor, „Freud elmélete az esztétizs keletkezéséről”, în: *Művészet*, an 1911, nr. 8, pp. 294-296.

16 Pál Emese, *Szecesszió Kolozsváron*, Komp-press, Kolozsvár, 2012, p. 7.

17 *Ibidem*, p. 11.

Cronica discului

Metallica – *Hardwired... to Self-Destruct*

Daniel MUREȘAN

Da, în sfârșit, a apărut! După opt ani de așteptare, un nou album de studio Metallica. Mai întâi, noutățile de pe disc: este primul album dublu de studio; este primul album Metallica unde Kirk Hammett nu are compoziții; opt ani este cea mai lungă perioadă (de la *Death Magnetic*) în care trupeții nu au editat un disc de studio. Asta pentru iubitorii de statistică...

Dar să trecem la albumul propriu-zis. Cu toate că e mai bun decât *Death Magnetic*, *Hardwired... to Self-Destruct* nu rupe gura târgului. E o întoarcere la rădăcinile thrash, la fel cum au făcut anul acesta Megadeth, Sodom sau Testament. Americanii au dorit să-și satisfacă legiunile de fani și au reluat teme de pe albumele lor de început (la unele dintre piese ai impresia că sunt cover-uri Metallica!). În rest, nimic nou. Metallica nu se poate reinventa. Poate că nici nu vor. E mai comod așa! Sunt plini de bani, de faimă și fără pasiune. Orice album sau compilație a lor ajunge disc de platină. Se vinde numele. Și uite așa, Metallica a mai făcut un salt spre autodistrugere. Dacă ar fi un album de debut, aș fi încântat. Dar de la Metallica te aștepți la altceva.

Douăsprezece piese, majoritatea depășind cinci minute. Cred că le-am putea împărți în două categorii: prima este cea a pieselor galopante, inspirate din *Ride the Lightning*, iar cea de-a doua este plină de tempouri à la Black Sabbath. Primul disc mai e cum e, dar al doilea e lipsit de cheag, greu de definit, neuniform, fără dinamică sau nuanță instrumentală.

Greu de digerat acest album, dar trebuie să dăm Cezarului ce-i al Cezarului. Metallica rămâne trupa ce a revoluționat rock-ul metalic la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90. Indiferent de ce cronici voi scrie eu, Metallica rămâne una dintre cele mai populare trupe rock din lume.

Tracklist

Discul 1

1. „Hardwired”	3:09
2. „Atlas, Rise!”	6:31
3. „Now That We’re Dead”	6:59
4. „Moth into Flame”	5:50
5. „Dream No More”	6:29
6. „Halo on Fire”	8:15

Discul 2

1. „Confusion”	6:41
2. „ManUNkind”	6:55
3. „Here Comes Revenge”	7:17
4. „Am I Savage?”	6:29
5. „Murder One”	5:45
6. „Spit Out the Bone”	7:09

Blackened Records 2016

Discografie:

- Kill ,Em All (1983)
- Ride the Lightning (1984)
- Master of Puppets (1986)
- ...And Justice for All (1988)
- Metallica (1991)
- Load (1996)
- Reload (1997)
- St. Anger (2003)
- Death Magnetic (2008)
- Hardwired... to Self-Destruct (2016)

Componentă Metallica:

- James Hetfield – voce, chitară
- Kirk Hammett – chitară
- Robert Trujillo – bass, backing vocals
- Lars Ulrich – baterie

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Tot vorbind *profesional* despre M. Eminescu și I. Vulcan, despre întâlnirea rarismă dintre genialitatea în potență și generozitatea în act, am ajuns să o fac în mod destul de patetic, fiind dispus să perorez chiar și în pustiu. Despre scriitorii și gânditorii care îmi plac îmi vine să vorbesc pînă la leșin. Nu știu dacă, referitor la opera lui M. Eminescu, s-au făcut toate interpretările posibile, dar despre el s-au spus, cu siguranță, toate ineptiile posibile. E greu să spui ceva inedit despre Eminescu, chiar și prostiile noi sînt greu de formulat, pentru că s-au epuizat cam toate. Trebuie să fii cu adevărat geniu pentru a te elogia înflăcărat chiar și cei care nu te-au citit. (De fapt, în cazul său, genialitatea pe care o tot invocăm este mai mult *scuza* cu care îl gratulăm pentru faptul că nu prea îl mai citim).

În cazul lui Eminescu, am putea recurge la cuvintele lui Nietzsche, referitoare la Goethe: „pentru majoritatea oamenilor nu este decît o trîmbiță a vanității în care se suflă din timp în timp...”. Deși a debutat cu *De-aș avea*, el a încercat, în scurta lui viață, limitele dubitativității existențiale – *de-aș fi*. A încercat să fie absolutul a tot ceea ce n-a avut...

*

Plictiseala – „această eternitate lipsită de conținut”, cu o considerație kirkegaardiană – e primul impuls al nedeșăvîșirii, imboldul vitreg al înțelepciunii. Faptul de a lăsa gîndurile să abuzeze de propriile rătăcirii. Doar gîndindu-ne la faptul că puteam să nu fim ar trebui să ne confere o mulțumire existențială, o venerație față de elementele bio-chimice care s-au sacrificat pentru a putea spune: *eu*. Plictiseala are darul de a încetini timpul, de a-l îmblîzni, de a-l umaniza. Provoacă prezentul chiar în eternitatea lui efemeră. Nu știm aprecia luxul de a ne plictisi de noi înșine, de existență. Plictiseala provoacă gîndirea, îi creează largi culoare de manevră. Căci pe ruinele unui plictis existențial se *joacă*, ultimativ, datele și non-datele umanului. În starea de sastiseală îți aparții total, conturul ființei tale prinde noi dimensiuni. Îți locuiești din plin fiecare celulă, fiecare colț al inutilității tale, te posezi într-o măsură în care nu știi ce să faci cu tine. Imperativul socratic al cunoașterii de sine trebuie să fi avut la bază un imens plictis, o adîncă letargie. Lumea s-a născut din propria-i plictiseală. Plictisul este co-autor la orice tip de creație. Cînd nu ai ce face, poți face chiar și ceea ce, aparent, crezi că nu poți. Plictisul *profesional* m-a determinat, de multe ori, să scriu ceea

ce niciodată, în altă situație, nu mi-ar fi trecut prin cap să scriu. Căci acest tip de plictis are o altă determinare decît cel *practicat* în timpul liber. Plictisul fără ieșire este parcă mult mai creativ. Căci din el nu poți evada decît pe fereastra imaginației.

*

Promptă, exactă, punctuală – moartea ne semnează tuturor *transferul* în neant. Ne garantează pentru totdeauna inexistența. Cînd e vorba de viață, ține punctul de trecere deschis non-stop. Moartea – o idee cu care putem conviețui toată viața. Doar plinul vieții poate naște golul morții, doar o incertitudine poate produce un non-sens, doar un extaz inutil poate produce un delir absolut. Moartea ne conduce de mîna prin viață, ne așterne hazardul la picioare. Se pare că doar prin inutilitatea totală a vieții putem face și moartea inutilă. Deveniți *nimic*, încă din timpul vieții, moartea nu mai are ce să ne facă. Treptat, pentru a scăpa de obsesia ei, trebuie să ne debarasăm de orice element activ al vieții. Moartea nu trebuie să ne găsescă în viața pe care poate să o anihileze. De fapt, moartea ne *trăiește* toată viața, doar la sfîrșit ne lasă total liberi. Problema e că moartea ne *găsește* deja trecuți, ea neavînd decît misiunea de a oficializa acest fapt, de a-i da caracterul irefragabil al certitudinii.

*

Pentru a eșua plenar trebuie să relevi convingător elementele și dimensionalitatea mundană și transmundană a ratării. Nu te poți rata nefăcînd absolut nimic, neistovindu-ți visele și credința în mîlul realității. Pentru a reuși cît de cît trebuie să-ți gîndești îndelung eșecurile. Trebuie să te ferești să te contaminezi de speranțe, să te îmbolnăvești de optimism. Cu timpul, nu ne mai rămîne nimic de făcut, afară de a spulbera și ultimele speranțe, de a le decupla de la tirania clipei. E vorba, mai ales, de cele care ne-au legat prea tare de viață. Mai avem un ultim obstacol de învins – pe noi înșine. Intrați în viață cu o singură zestre, cea a „păcatului originar”, mă și mir că nu ieșim la pensie din postura de ucigași de profesie.

*

Frecventarea anumitor idei și principii ar trebui să devină obligatorie pentru cei ce nu vor să rămînă restanțieri la *materia* existență, pentru cei care vor să-și ia *doctoratul* vieții. Gîndirea e cea mai intensă activitate în care nu se face nimic. Poate că „discursul filosofic este o muzică a gîndirii”, cu o subliniere a lui G. Steiner.

Grădina / Antinomii transfigurate

Oliv MIRCEA

Vă propun să înțelegem, nu e greu, că grădina și grădinăritul reprezintă /înseamnă o artă, așa cum pictura este și ea artă, fără îndoială. Doar că aceste două arte au obiectul, nu neapărat diferit, cât ținta obiectuală a obținerii efectului artistic, cât și a discursului științific este diferită. Grădina este pentru cei care au puterea de a înțelege realitatea la acest nivel o parabolă a organicului. Ea este un topos al „excesului de prezență”. Ea este un spațiu ordonat de repere subiective în care lumina devine un operator al cunoașterii unitive și mediu emblematic. Grădina devine, pentru cel care are puterea de a vedea în ea asta, un paradis terestru. Omul de știință, cum bine spune domnul director Cosmin Sicora, vede în copacul din grădină și reține din el definiția ce îi surprinde întreaga evoluție generică, care face parte dintr-un ansamblu, în toată splendoarea gramaticii lui interioare și biologice, prin care ne oferă și ne ajută respirația, făcând posibilă fotosinteza și tot cortegiul de realități bio-morfologice.

Artistul e mai mult decât omul de rând, care vede un aspect al copacului și trece mai departe. Artistul e cel care se oprește și îi face portretul aceluia copac, mai de aproape, mai de departe, el dă, cum bine s-a spus aici, aură locului. Nici o viziune mai fericită, mai completă, decât a sa. Obiectul, copacul ne apare în același timp ca entitate singulară și ca parte dintr-un ansamblu; ca iluzie pentru simțuri și ca idee pentru minte. Opera artistului reproduce un portret al copacului, cum spuneam, de care este indisolubil legată o definiție. Priviți cu mare atenție fiecare dintre aceste lucrări și veți vedea, de fapt, portretul locului acestuia îmbunătățit poetic prin ochiul artiștilor vizuali.

Poetic locuiește omul, spune celebrul text care a fost analizat de-a lungul întregului secol al XX-lea. Da, poetic locuiește omul!

De ce merită admirație artiștii care au venit aici?! Mai întâi, au intrat în acest joc, în care, cu siguranță, au înțeles că natura e dată naturii din noi. Au înțeles că natura e jertfa omului. Au înțeles că natura se află în om, întreagă, fără abatere. Ea se află în om ca o cântare întreagă, ca o deplinătate. Abia ascultând cu atenție glasul grădinii înțelegi că: Dumnezeu creează și natura clădește. Artiștii noștri au căutat, în adâncurile lor, altceva decât găsitul din atelierul în care lucrează ei, acolo unde locuiesc. Au căutat să se adapteze locului, să îi scoată poezia pe care locul o are pentru că poezia oriunde ar fi ea, înfăptuită cu indiferent

Simpozionul de Arte Vizuale
ARTĂ ÎN GRĂDINĂ
Grădina Botanică Jibou

EDIȚIA A V-A, 2016

AERUL GRĂDINII
EXPOZIȚIE DE PICTURĂ ȘI FOTOGRAFIE
17 OCTOMBRIE - 10 NOIEMBRIE 2016

VERNISAJ:
17 OCTOMBRIE 2016, ORA 18
GALERIA CENTRULUI DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
PIAȚA 1 DECEMBRIE 1918, NR. 1, ET. 1, ZĂLĂU

INVITAT:
OLIV MIRCEA, critic de artă

Lucrările prezentate în această expoziție au fost realizate de artiști din România și Republica Moldova, în timpul celei de a V-a ediții a Simpozionului Internațional de Arte Vizuale "Arta în Grădină", desfășurat la Grădina Botanică "Vasile Fati" din Jibou, în perioada 6 - 20 august 2016

ce mijloace de către pictor, îl face pe cel ce privește să înțeleagă că este prezent la propriul său „prezent”, adică se contopește cu propria sa „biografie” cerească.

Tema cu care cei doi organizatori ai evenimentului, Radu Șerban și Florin Gherasim, i-au provocat e una care, până la urmă, e cea mai grea temă a artei. Să ajungi să pictezi aerul, adică să ajungi să vezi aura lumii, dacă așa ceva e cu puțință pentru un artist, atunci asta poate deveni o înaltă și onorantă realizare. Aceasta a fost, prin urmare, provocarea cea mare! Dacă artiștii au reușit să facă asta sau nu, veți ști dumneavoastră în întâlnirea directă cu fiecare dintre lucrările pe care le veți privi aici.

Aici, în cele aproape zece zile pe care artiștii le-au petrecut împreună, a început un joc discret pentru fiecare dintre ei: totul, înconjurul lor cultural și profan și în primul rând grădina este și devine o scenă a posedării, dar în același timp și a domesticirii naturii. Grădinile, după cum știți, sunt de mai multe feluri (mariale, închise, deschise etc.). De fapt, orice cultură trebuie să aibă, în expresia ei cea mai înaltă, o formă

de înțelegere a grădinii. Noi o avem la toate nivelele culturii noastre, în expresia vizuală a culturii. Ea, în același timp, este, cu siguranță, o parabolă a organismului, iar așa cum se înfățișează aici este un spațiu ordonat de repere. Eu, care vin pentru a doua oară aici și m-am mai întâlnit și a treia oară cu forma spirituală a grădinii de aici, de la Jibou, în expoziția pe care am curatoriato, am simțit faptul că această Grădină ne-a oferit repere spirituale.

Dar de ce spun că-i pentru mine, a treia întâlnire? În luna februarie a acestui an, împreună cu domnul Cosmin Sicora și cu domnul Daniel Săuca, dar și cu Radu Șerban, am făcut la Bistrița o expoziție a celor patru ediții de până acum ale acestui Simpozion ARTA ÎN GRĂDINA. Eu vă spun, și poate n-ar fi rău să mă credeți, că acest eveniment este cel mai coerent eveniment numit Simpozion de Artă care se întâmplă în România de astăzi. Sigur că, nu este foarte greu să afli cui se datorează: se datorează cuiva care își pune spiritul ordonator acolo și care este pictorul și profesorul Radu Șerban, și bineînțeles li se datorează și bunăvoinței celorlalți artiști care sunt invitați, chiar de mai multe ori, unii dintre ei și, cum spuneam, se datorează constituirii grupului colocvial și convivial care se naște aici în grădină.

Este foarte important, pentru cultura română, pentru spiritul care ne trăiește el pe noi, acum, să căutăm astfel de moduri de a fi împreună care devin conviviale.

În legătură cu picturile pe care le veți privi cu atenție, ele, ca orice pictură, sunt moduri personale de a înțelege ritmurile, tensiunile, așteptările și, mai ales, lumina.

În grădină, dacă vrei să cauți, găsești două repere pe care, ca privitor, le poți asuma: găsești liniștea și găsești lumina, găsești panicul și găsești apolinicul și dionisiacul locului. Dintre aceste două moduri de exprimare, artiștii s-au ocupat în mod special de lumină, lumina grădinii.

Artiștii n-au venit ca să se trădeze pe ei înșiși. N-au

venit aici ca să facă altceva decât fac îndeobște în atelierul lor propriu, au venit aici ca să-și ofere prilejul de a căuta, în adâncul lor, acel ceva care, mai adânc decât ei înșiși fiind, să le permită să intre într-o rezonanță cu locul, și să creeze, dacă e posibil, o stare de sinergie cu locul. Asta se obține foarte rar, uneori n-o obții deloc de-a lungul unei vieți, alteori o obții cu un mare efort empatic, dacă ești norocos o obții de mai multe ori, și în acest fel devii plin de har.

În fiecare dintre aceste lucrări, fie că ele sunt tratate într-un registru diurn, fie că sunt tratate într-un regim nocturn, există un panteism, firesc locului în care simțim un sentiment cosmic și, mai ales nostalgii și multă melancolică reverie. Reveria, iată, poate fi nostalgică sau poate fi melancolică. Spun asta pentru că dacă am trece pe lângă majoritatea lucrărilor și autorilor am putea recunoaște categoria căreia le aparțin.

Am putea începe această plimbare cu sculptorul Alec Papuc și am vedea câtă autentică senzualitate, care face ca pasta densă și noptatecă să înstăpânească o atmosferă de reverie melancolică, existată în lucrările lui. În pictura lui de acum, truculența și sobrieta nu se exclud.

Am veni în plimbarea noastră să zicem, la Radu Șerban și am vedea cum, pentru că totul se desfășoară între marea figurație și marea abstracție, asta a fost că artistul încearcă să creeze o punte și să se plaseze fie la un capăt, fie la celălalt capăt, în spiritualism sau, de ce nu, în arta concretă. Vedem, iată, în lucrările lui și forme complexe, în care se întâlnesc cele două tipuri de expresie. Găsești și marea abstracție, dar și marele simbolic-figurativ. Doamna Andra Predescu vine și ea cu o diurnă veselie să exprime dulcea gravitate a lumii vegetale și a miraculoaselor alcătuirii de păsări. Oana Crăciun Dobrescu și-a găsit aici locul în care instinctul ei cromatic acut, cât și inteligența artistică se pot exercita în bună întâlnire a naturalului și fantastului cu raționalul. În pictura ei poți desluși câte ceva din misteriosul și obscuritatea inconștientului, cât și tri-

umfătoarea și imperioasa și totuși subtila prezență a locului. Teodora Chinschi ne dezvăluie o experiență sensibilă în care artista deslușește dispozițiile arhitecturale pe care le prezintă în mod obiectiv natura, învăluindu-le în grația și bucuria luminii. Geometrii și acută disciplină a privirii ordonează vălul de lumină „descendentă” care se așază peste alcătuirile lumii din jur. Crinela Antonescu vede „figurile” grădinii nu ca pe o pădure nebună, nici ca pe o prozaică etalare a vieții. Privirea ei inteligentă are glas și citește realul, îl captează, îl înțelege, îl fixează... Inima ei bate în ritm cu timpul. Privirea-i nu se limitează la percepere de suprafață, la linie și la culoare. Ea merge mai departe, percepe ordinea și forma subtilelor geometrii sensibile. Pictura ei de acum îmi pare că aduce ofrandă zeilor nemuritori. Irina Florescu intrupează în fața naturii un spirit romantic pentru care totul este redus la temperament. Tulburător și grav, naiv și ispitiitor, gestul plastic al Irinei pare a ne atrage atenția ca: „Pictura ne îngăduie să ne exprimăm concepția noastră despre ceea ce natura nu reprezintă într-un mod absolut”.

Mai pe scurt, cum bine spunea pictorul Alexandru Antonescu, care, după părerea mea, este el însuși un maestru important al picturii românești contemporane, există un topos paradisiac chiar și în acest loc, în care trebuie să te oglindești și căruia să îi surprinzi duhul. E un topos al egalității, e un topos al uimirii și al minunării pe care fiecare o produce și o reproduce în sufletul lui, în felul lui, e un topos al așteptării Împărăției și a Marii Revelații, e un topos al odihnei și al liniștii care trebuie căutate cu instrumentele pictorului.

Sunt nivele de realitate către care trebuie să urci. De ce depind nivelele astea, de ce depinde acest urcuș? Depind de competența interioară a fiecăruia dintre artiștii care participă la acest exercițiu al aurei.

Poate că merită să atragem atenția, acum, din perspectiva zilei de astăzi, că despre acest lucru ne atrăgea atenția, încă din anii '70, cel mai important pictor ai ultimilor 50 de ani, Horea Bernea. El zicea, expres vorbind despre grădina de la Văratec, că înțelegerea din perspectiva pictorului a grădinii este o activitate profund spirituală, care trebuie să facă parte din sfera, considerabil mai vastă, a activităților de tip mistic.

E greu să trăiești, ca pictor, și să duci în spate o asemenea înaltă realitate. Știu, dintr-o discuție directă cu Bernea că pictând într-o zi în grădina de la Văratec, la un moment dat trece un părinte pe lângă el și-l întrebă: „Ce faci, Horia?” „Pictez”, răspunde el(!). Părintele-i răspunde: „Pictează, pictează, că pictura este sora cea mică a misticii”. E greu să transferi discuția aceea azi și aici, dar trebuie să ne gândim că aceea-i problema, de-aia stă pictorul față în față cu natura, pentru a-și da seama cât și când anume Dumnezeu s-a retras și din el și din natură. Dacă reușește să prindă, în gramaticile pe care el le surprinde acolo, forma

și chipul naturii, atuncea lucrurile sunt cum trebuie.

Cred că cei doisprezece artiști, pentru că sunt unsprezece artiști și cel de-al doisprezecelea îl considerăm „personajul colectiv” – copiii care au participat la acel inspirat antrenament creativ condus de domnul profesor Vasile Cioca – deci, cei doisprezece artiști care participă la acest eveniment au făcut posibilă, în acest spațiu, frumusețea.

Frumusețea trebuie înțeleasă de oricine ca o combinație personală de element noetic și element de iubire. Doar întâlnirea asta, a sufletului și a minții coborâte în suflet face posibilă frumusețea în lume.

Faptul că avem aici doi colegi ai noștri, pictori și profesori din Moldova, Teodora și Vasile Hubenco, e un lucru de ispravă. Ei au asumat experiențe, și-au dezvoltat propriile lor experiențe de formare, trăind împreună cu noi, aici, apropiind sufletul lor de sufletul nostru.

Mai e ceva important, e important ca această expoziție să nu rămână în rastelul de la Centrul de Cultură și Artă de la Zalău sau în rastelul de aici, ci să circule. Eu vă spun asta din perspectiva celui care a făcut o mulțime de expoziții în felurite locuri, dar nu atât asta, cât faptul că am văzut că expoziția ARTA ÎN GRĂDINĂ, pe care eu însumi am propus-o la Bistrița, s-a bucurat de un enorm succes, de o primire/privire făcută cu multă dragoste.

Eu cred că proiectul, s-a dezvoltat și s-a maturizat atât de mult, iar dacă ar avea șansa să aibă și un album impecabil, el trebuie plimbat, itinerat prin câteva capitale, măcar din țările central-europene și cred că expoziția ar trebui să-și găsească un loc și la București.

Fără doar și poate, asta presupune un efort curatorial și managerial mare și o selecție valorică responsabilă. Ce vă mărturisesc, cu toată sinceritatea, e că astăzi nu asistăm la un eveniment care ne scoate din minoratul și uzura propriei noastre vieți. În acest spațiu, care a suferit o metanoia, este celebrată pictura, și oficierea aceasta te pune în situația de a înțelege că locurile, în general, trebuie să-și câștige identitatea și să-și slăvească prezența.

Grădina Botanică de la Jibou, și-acuma spun cel mai important lucru pe care mi-am dorit să-l spun, prin aura pe care ajungem să o vedem, devine un „exces de prezență”. Oamenii au nevoie de excese de prezență. Aceste excese de prezență pot fi semnificative în liturghia cosmică a naturii, după cum spunea Hans Urs von Balthasar.

Vă mulțumesc și vă felicit pentru tot ceea ce ați făcut aici pentru pictură și pentru cultura artistică în general!

Discurs cu ocazia vernisajului expoziției „Arta în Grădină”, Jibou, 2016.

Filmografiile Simonei

Mr. Pip (2012)

Simona ARDELEAN

Fiecare dintre noi își are adevărul său.

Pentru locuitorii de pe insula Bouganville, dl Watts (interpretat de Hugh Laurie a cărui figură a devenit cunoscută publicului românesc mai ales datorită serialului de televiziune *Dr. House*) este ultimul alb rămas. Ceilalți au plecat pe rând în cei zece ani de conflict între forțele armate trimise de Papua Noua Guinee să pună capăt mișcărilor secesioniste ale insulei și Armata Revoluționară a acesteia. Insula a rămas aproape pustie după ce mina de cupru care asigura aproape 45% din venitul dat de exporturi ale arhipelagului Solomon s-a închis. Între 1988 și 1989 au murit aproape 20.000 de mii de oameni. Dl Watts a rămas.

Pentru locuitorii de pe insulă, dl Watts nu este doar ultimul alb rămas, ci și o apariție stranie. Cu un nas roșu de clovn, trage după sine un cărucior în care, în picioare, ca o regină neîncoronată stă soția sa, Grace, o negresă care pare că plutește deasupra acestei lumi. Copiii îl strigă Pop-Eye și albul se desprinde din romanul lui Lloyd Jones (nominalizat Booker Prize 2007) pentru a deveni sub ochii noștri un personaj dramatic în filmul lui Andrew Adamson (cunoscut mai degrabă pentru animație și *Cronicile din Narnia*).

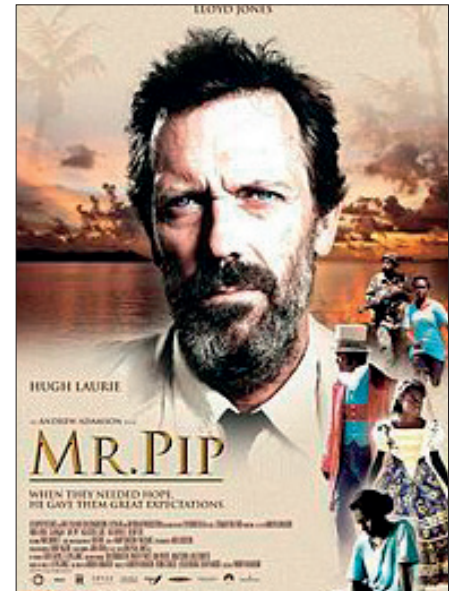
Pentru copiii de pe insulă, dl Watts (Pop-Eye) devine Profesorul care într-o bună zi redeschide școala din sat. Este cel care, în sfârșirea unei lumi, încearcă să aducă lumina normalității. Chiar dacă tribul său de albi l-a uitat așa cum crede Matilda, una dintre elevele sale, dl Watts nu uită să le amintească elevilor săi că de imaginație nu te poate deposea nimeni, citindu-le în fiecare zi câte un capitol din *Marile Speranțe* ale lui Charles Dickens. Identificându-se cu vocea narativă, în scurt timp, dl Watts devine în mintea

celor mici dl Pip, protagonistul romanului. Iată așadar că identitatea sa se construiește încă o dată, cu fiecare filă parcursă. Dar lecțiile nu se rezumă la lectură. Din paginile cărții curg întrebări serioase: „Cum este să fii alb?” îl întreabă aceștia. „Normal”, le răspunde profesorul. „Cum este să fii negru?” îi întreabă el. „Normal. Ne simțim negri doar în preajma albilor”.

Pentru părinții copiilor, profesorul este prilejul ca ei, în calitate de invitați, să-și împărtășească înțelepciunea adunată din generație în generație despre crabi, grădinile care cresc în ocean sau foarte poetica imagine a viselor sfărâmate, care pot fi întâlnite la țărm sub forma peștilor cu ochii căscați, care nu pot să creadă că li s-a terminat apa, lucru care mi-a amintit inevitabil de *Iona* lui Sorescu.

Pentru Matilda (Xzannjah Matsi), dl Watts și romanul său devine dincolo de întâlnirea cu Dickens o fascinație afectivă motivată poate și de lipsa tatălui plecat să caute de lucru în Australia. Ochii ei se deschid spre cunoaștere și mica și sensibilă eroină se dovedește un receptacol literar perfect care-l vede pe Pip aievea în timp ce-i scrie numele pe nisip. Este prilejul de a rescrie, cu un suflu personal opera lui Dickens așa cum procedează, de altfel, fiecare cititor profund. Dar este și maturizarea forțată sub imperiul unor forțe implacabile care o fac să-și piardă inocența.

Pentru mama Matildei (Healesville Joel), dl Watts este cel care-i îndepărtează pe enoriași și-i transformă din invitați la școală, auditoriu constant și alege să-l pedepsească furându-i *Marile Speranțe*. Atunci când forțele armate sosesc, comandantul acestora vede în numele Pip scris pe nisip figura unui rebel pe care sătenii se încapățânează să-l ascundă. Profesorul eșuează în a-l convinge că Pip este un per-

sonaj ficțional (nu are cartea ca să-i demonstreze) și ploaia de represalii lasă în urmă dăre de sânge, inimi împietrite de durere și teroare.

Pentru soția de la Londra a domnului Watts (cu care, peste ani, Matilda va avea o întrevedere), acesta nu este decât un adulterin.

Pentru Grace, a cărei voce nu se aude niciodată de sub vălul gros al depresiei, Watts este cel care nu a părăsit-o niciodată.

Pentru publicul din Londra, dl Watts a fost altcineva. Dar vă las să descoperiți odată cu jocul de puzzle al fetei negre, de sub o umbrelă neagră, înaintând într-o mare de ninsoare albă. Ultimul alb rămas între negrii de pe insulă, încheierea unui capitol despre suferință, violență, sacrificiu, ideal și iubire nemăsurată, dl Watts este mult mai mult decât pare la început.

Pentru cinefili, *Dl Pip* va fi prilejul de a viziona o adaptare tulburătoare, de a asista la un joc actoricesc de excepție (mie personal mi-a plăcut tare de tot puterea de expresie a lui Xzannjah Matsi) și de a recrea, odată cu înaintarea în atmosfera dulce-amară, definiția unui adevăr care se întregește doar din însumarea variantelor poliedrice.

Încercările lui Iuliu Maniu de a salva democrația interbelică – ianuarie 1938

Marin POP

Așa cum subliniam în articolul publicat în numărul precedent al revistei, rezultatul alegerilor parlamentare din decembrie 1937 a fost unul nedecis, în sensul că nici un partid nu a obținut procentul de 40%, în urma căruia se acorda „prima electorală” și cu ajutorul ei se constituia majoritatea parlamentară.

Obiectivul înfrângerii în alegeri a partidului aflat la guvernare, în speță PNL, a fost atins de către Iuliu Maniu și partidul pe care îl conducea, dar scorul de 20,40% obținut de PNTȚ nu-i oferea argumentul decisiv pentru a cere guvernarea. În definitiv, câștigătorul alegerilor parlamentare din decembrie 1937 a fost regele Carol al II-lea, care a știut să manevreze abil între partidele politice.

Regele nu a așteptat publicarea oficială a rezultatelor alegerilor parlamentare și a acționat rapid în favoarea sa, printr-o mișcare surprinzătoare. Astfel, pe data de 28 decembrie 1937 a cerut demisia prim-ministrului Gheorghe Tătărescu și l-a însărcinat pe Octavian Goga să formeze noul guvern, deși partidul său s-a clasat abia pe locul 4, cu un procent de 9,15% din numărul total de voturi exprimate. De asemenea, a încercat să dezbină PNTȚ, prin includerea în guvern a patru frunzași politici național-țărăniști din gruparea Centristă, condusă de Armand Călinescu¹.

După cum se poate observa și din cuprinsul primului document inedit pe care îl publicăm în prezentul articol, Iuliu Maniu considera că PNTȚ a ieșit învingător din alegeri și că a triumfat morala creștină, ideologie care definea partidul pe care îl conducea încă de la începuturile vieții politice transilvănene, regăsită și în concepția politică a înaintașului său, Simion Bărnuțiu. Era și o aluzie indirectă la imoralitatea regelui Carol al II-lea, care trăia în concubinaj cu metresa lui, Elena Lupescu.

În acest context politic, Iuliu Maniu considera că PNTȚ era îndreptățit să alcătuiască și să conducă noul guvern, ceea ce, după cum am văzut mai sus, nu s-a întâmplat. În fruntea țării, regele Carol al II-lea a numit un guvern despre care Iuliu Maniu afirma că „își bate joc de drepturile constituționale ale cetățenilor” și că se încerca impunerea unui regim de dictatură, ceea ce, din păcate, s-a întâmplat la 10 februarie 1938.

Iuliu Maniu nu folosește în mod direct numele lui Carol al II-lea și a Camarilei formată în jurul său și a Elenei Lupescu, afirmând doar că guvernul condus de Octavian Goga s-a „născut dintr-un capriciu greu explicabil”, evident al regelui.

Iuliu Maniu la guvern

Atenționa opinia publică românească și asupra simpatiilor pro-germane, „vederile binecunoscute” ale noului prim-ministru, contrare politicii tradiționale franco-engleze ale României de până atunci, prin care puteau fi „aruncate în joc mari interese de existență ale țării noastre”.

La final, îi îndemna pe toți membrii de partid să-i fie alături în lupta politică la care personal se angaja, de a înlătura guvernul Goga și a reveni la un regim democratic².

Începutul anului 1938 venea cu noi poziționări și re poziționări pe scena politică românească. Pentru Iuliu Maniu și partidul pe care îl conducea se punea problema continuării sau nu a pactului de neagresiune electorală încheiat cu legionarii, facțiunea liberală condusă de Gheorghe Brătianu și partidul condus de Constantin Argetoianu. Pe de altă parte, se cerea lămurită relația cu partea stângă a eșichierului politic, care îl curta tot mai insistent pe Iuliu Maniu, îl considera ca adevărat lider al opoziției democratice și îl

susținea pentru funcția de prim-ministru.

În primul rând, se impuneau a fi rezolvate problemele interne din partid, în urma plecării celor patru fruntași care au acceptat funcții ministeriale în guvernul Goga, aceștia fiind excluși din PNT. Prima măsură anunțată de Iuliu Maniu a fost aceea de a analiza rezultatele alegerilor și a-i înlocui din funcții pe președinții organizațiilor județene care au obținut rezultate slabe sau erau adepții grupării conduse de Armand Călinescu. De asemenea, dintr-un raport al Siguranței din 13 ianuarie 1938 reiese că Iuliu Maniu ordonase, printre altele, sabotarea tuturor măsurilor luate de guvernul Goga, dublarea numărului membrilor Gărzilor Țărănești față de cel aprobat la 1 aprilie 1937, întreținerea, la nivel local, a unor relații strânse cu legionarii, dar și păstrarea unor relații amicale cu evreii și social-democrații³.

În ceea ce privește relația PNT cu regele Carol al II-lea, din discursurile publice rostite de Iuliu Maniu și ceilalți lideri ai partidului se observă că național-țărăniștii doreau o apropiere, conștienți fiind că regele, după cum s-a putut observa în urma alegerilor parlamentare din decembrie 1937, putea încredința conducerea guvernului cui dorea el.

După cum se poate observa din cel de al doilea document inedit pe care îl publicăm, reputatul sociolog Dimitrie Gusti, membru marcant al PNT și apropiat al regelui, urma să joace un rol foarte important ca mediator între Iuliu Maniu și Carol al II-lea. Iuliu Maniu dorea să informeze Coroana, în cadrul unei audienețe la rege, pe care spera să o intermedieze Dimitrie Gusti, că „nu este dușman al ei, și că nu urmărește acțiuni republicane”, fiind un monarhist convins; că regele a primit informații eronate de la adversarii săi politici, în acest sens. Intenționa să-i spună regelui că un guvern format din „cârpeli”, cum era guvernul Goga nu avea nici autoritate, nici stabilitate. La rândul lui, trebuia să-l convingă pe rege că nu era republican, zvon care circula în rândul adversarilor politici de cel puțin cinci ani.

La fel cum intenționa să primească Iuliu Maniu audiența la rege, a obținut-o generalul Ion Antonescu, care a acceptat să intre ca „tehnocrat” în guvernul Goga și să conducă Ministerul Apărării Naționale.

Iuliu Maniu urma să se întâlnească cu Dimitrie Gusti la Athene Palace, hotelul în care era cazat, în calitate de parlamentar, chiar în ziua în care Siguranța trimitea raportul, 8 ianuarie, ziua de naștere a lui Iuliu Maniu⁴.

Intrând în posesia informației că Iuliu Maniu încerca o apropiere de Palat, fostul membru național-țărănist, ajuns om de casă al regelui Carol al II-lea, Armand Călinescu, ministru de Interne în guvernul Goga, a încercat să facă tot posibilul ca audiența să nu mai aibă loc. Aceste intervenții sunt relatate chiar de către Armand Călinescu în memoriile

Reputatul profesor universitar și sociolog
Dimitrie Gusti (primul din dreapta) și Iuliu Maniu (lângă el)

sale. Astfel, el afirmă că pe data de 18 ianuarie 1938 a intervenit pe lângă mareșalul Palatului, Ernest Ur-dăreanu, alt om de casă al regelui, pentru ca Iuliu Maniu să nu fie primit în audiență la rege, considerând că „primirea ar fi catastrofală pentru noi”, adică pentru gruparea politică pe care o conducea, exclusă din PNT pentru că a acceptat funcții ministeriale în guvernul Goga. În schimb, Călinescu ar fi fost de acord cu o audiență a lui Corneliu Zelea Codreanu, a legionarilor care l-au asasinat mai târziu, cu scopul de a-l îndepărta de Maniu, chiar dacă audiența la rege îi creșteau „acțiunile”⁵.

În aceeași zi, având în vedere faptul că guvernul Goga nu avea o bază parlamentară, regele Carol al II-lea a decis dizolvarea Parlamentului ales în decembrie 1937 și organizarea de noi alegeri parlamentare, care din păcate nu au mai avut loc. Noutatea absolută în viața politică românească o constituia faptul că acest Parlament era dizolvat înainte de a se constitui. Noile alegeri erau fixate pe data de 2 martie, pentru Adu-narea Deputaților și 4-6 martie la Senat⁶.

Totodată, de comun acord cu regele Carol al II-lea, Armand Călinescu, având calitatea de ministru al Internelor, a făcut modificări importante la Legea electorală, desigur în beneficiul său, pentru a face

greutăți Opoziției și a induce în eroare electoratul. Printre altele, a fost schimbat sistemul semnelor electorale ale partidelor politice, care intraseră de mult în conștiința opiniei publice. Astfel, toți național-țărăniștii, de exemplu, chiar și cei care nu știau carte, recunoșteau partidul pe buletinele de vot după semnul electoral, adică cercul sau roata. În noul sistem însă, însemnele electorale ale partidelor erau indicate prin puncte, conform ordinei în care se prezentau la Comisia electorală, ceea ce deruta total pe alegătorii care nu știau carte. În aceste condiții, Iuliu Maniu a dat în judecată Guvernul⁷.

Conform tradiției, în Ardeal și Banat campania electorală a PNTȚ debuta cu o ședință a Delegației Permanente regionale, care avea loc la Cluj. Ședința a avut loc pe data de 28 ianuarie 1938 și a avut pe ordinea de zi probleme legate de organizarea internă a partidului și fixarea candidaturilor pentru alegerile parlamentare.

Iuliu Maniu a sosit la Cluj cu două zile înainte de ședință. El venea din Capitală, însoțit de frunțașii politici național-țărăniști ardeleni, Ilie Lazăr și Virgil Solomon, pentru a conduce lucrările ședinței delegației permanente regionale.

Înainte de a deschide ședința, în fața delegațiilor județene, Iuliu Maniu a rostit un amplu discurs, în cadrul căruia a făcut o analiză a situației politice din țară, al cărui rezumat a fost publicat, după ce a trecut de „foarfecele” cenzurii guvernamentale.

În preambulul discursului său, marele om politic sălăjean subliniază faptul că situația țării era „îngrijorătoare”, fiind „dureros surprinsă prin aducerea la guvern a dlui Goga”. De asemenea, că numirea a fost făcută fără consultarea președinților partidelor politice, „fapt fără precedent în istoria politică a țărilor parlamentare”.

Acuză guvernul de populism și demagogie, criticând, totodată măsurile antisemite luate la presiunile venite din partea Germaniei naziste: „Este trist și umilitor pentru noi – spune Iuliu Maniu – că anumite presiuni din străinătate trebuie să convingă guvernul român că, în direcția antisemită și în problema minoritară, nu poate face ceeace spiritul tolerant al poporului român nu voia să facă, de la început”.

Îl acuză pe Octavian Goga că prin politica sa germanofilă îndepărta România de Franța și Anglia, ceea ce „stârnește neîncrederea acum, – spune el vizionar – iar pe viitor poate ostilitatea puternicei vecine de la răsărit, Rusia”.

Atenționează asupra politicii revizioniste a Germaniei, care amenința țara noastră, subliniind că drumul guvernului Goga ducea țara la prăpastie: „Noi avem toată stima și cele mai bune sentimente pentru Germania, dar afirmăm cu toată hotărârea că (aici lipsește din text, fiind cenzurat – n. M. Pop). Căci aceasta este expansivă, revizionistă și primejdioasă pentru pacea mondială. O politică externă orientată

prin nizuințe evidente spre Germania, pe lângă faptul că ne periclitează menținerea hotarelor noastre, ne aruncă și în vârtoarea unui războiu, care amenință să prefacă România numai într-un măr de discordie între Marile Puteri și într-un teatru de războiu întreprins pentru cucerirea bogățiilor noastre”⁸.

După terminarea discursului, Iuliu Maniu face cunoscut delegației permanente regionale că se va ocupa și va aduce hotărâri în privința organizării tineretului PNTȚ și a gărzilor țărănești, necesare, consideră el, anihilării acțiunilor violente întreprinse de „lăncierii” guvernului Goga. Astfel, în locul rămas vacant prin retragerea din funcție a președintelui tineretului național-țărănesc, I.C. Petrescu, Iuliu Maniu l-a numit în locul său pe prof. univ. dr. Victor Jinga, iar în locul lui Jinga, la șefia tineretului PNTȚ din Ardeal și Banat l-a numit pe prof. univ. dr. Gheorghe Dragoș. În fruntea gărzilor țărănești, reînființate, l-a numit pe generalul Rujinski, iar pentru Ardeal și Banat pe dr. Ilie Lazăr⁹.

Iuliu Maniu face o ultimă încercare de apropiere față de regele Carol al II-lea pe data de 5 februarie 1938, când îi trimite un memoriu, prin intermediul lui Virgil Madgearu, în care prezintă pericolul pe care-l reprezenta Mișcarea legionară pentru fragila democrație românească. Avertizându-l pe rege asupra situației grele, „aproape tragică”, în care se afla țara, cu sinceritate, responsabilitate și experiența politică de necontestat face o radiografie a societății românești, aflată pe marginea prăpastiei, reafirmându-și crezul său monarhic și dorința sinceră de a colabora cu Palatul pentru binele democrației românești: „Dacă aș fi contra Monarhiei – spune Iuliu Maniu – a Dinastiei sau suveranului, aș spune-o cu orice risc pentru mine. Dacă aș crede că regimul actual ar corespunde intereselor Țării, aș spune-o cu orice risc pentru partidul meu, [...]. Voi spune, deci, MV adevărul, nu ca șef de partid, ci ca român cu experiență și cu simțul răspunderii, care în acest ceas de pericol suprem vrea să facă un serviciu regelui și Țării”. Îl asigură, totodată, că împreună cu partidul care îl conducea, și care reprezenta, în concepția sa, singura rezervă politică viabilă, morală și democratică va încerca să scoată țara din impas. În acest sens, se angaja: „Să pună stavilă anarhiei interne și a forțelor politice, care împing România în brațele uneia sau alteia din ideologiile care vor să se ciocnească tocmai pe pământul românesc; să aducă o destindere și să constituie un scut pentru ordinea internă și o garanție pentru orientarea noastră externă”¹⁰.

Din păcate, Carol al II-lea era tot mai hotărât să meargă pe calea unui regim autoritar personal, în fond o dictatură regală.

La originea crizei guvernamentale, care se declanșează în noaptea de 7/8 februarie 1938, s-a aflat regele Carol al II-lea, care ordonă slugilor sale obediente din guvern, Armand Călinescu și Ion Gigurtu să-și

prezintă demisia, pe motiv că nu mai puteau colabora cu guparea cuzistă. A doua zi, pe data de 9 februarie 1938 are loc evenimentul cunoscut în istorie ca „dejunul miliardarilor”, în cadrul căruia s-a decis ca regele Carol al II-lea să instaureze un guvern personal. Ultimele detalii privind destituirea lui Octavian Goga din fruntea guvernului au fost perfectate de regele Carol al II-lea, împreună cu oamenii săi de casă, Armand Călinescu, Gheorghe Tătărescu și mareșalul Palatului, Ernest Urdăreanu. Astfel, în dimineața zilei de 10 februarie 1938, regele a cerut prim-ministrului Octavian Goga alcătuirea unui guvern de uniune națională. Goga a înțeles că nu se mai bucura de încrederea regelui și și-a înaintat demisia. În aceeași zi, regele are consultări cu foștii președinți ai Consiliului de Miniștri, adică foști prim-miniștri, cerându-le să facă parte din guvernul de „uniune națională”, în fapt un guvern personal autoritar. Toți foștii prim-miniștri și președinții de partide consultați, printre care s-au numărat Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărescu, Nicolae Iorga, Alexandru Averescu și președintele PNL, Constantin I.C. Brătianu au acceptat propunerea regelui, în afară de Iuliu Maniu, care era conștient că regele încerca să instaureze un regim dictatorial. În memoriile sale, Zaharia Boilă susține că în acele momente de cumpănă pentru democrația românească interbelică, Iuliu Maniu i-ar fi spus regelui Carol al II-lea următoarele cuvinte profetice: „Maiestate, fa-țeți o neiertată greșală ale cărei consecințe sunt incalculabile. Acum când se adună nori grei pe orizontul internațional ar fi nevoie mai mult ca oricând să mențineți sistemul democratic-parlamentar, lăsând răspunderea situației integral partidelor politice. Asumând această răspundere personal, M. Voastră vă expuneți inutil și riscați chiar Tronul”¹¹.

Din păcate, lovitura dată de regele Carol al II-lea însemna sfârșitul democrației românești interbelice, la consolidarea căreia un rol foarte important l-a avut marele om politic sălăjean, Iuliu Maniu, născut pe data de 8 ianuarie 1873 la Șimleu Silvaniei. Pentru România urmau patru regimuri dictatoriale: regimul autoritar al regelui Carol al II-lea sau dictatura regală, dictatura militaro-legionară instaurată de generalul Antonescu în colaborare cu legionarii (septembrie 1940-ianuarie 1941), dictatura militară antonesciană, iar după o scurtă perioadă de încercări a restaura regimul democratic (23 august 1944-6 martie 1945) s-a instaurat cel mai crunt regim dictatorial din istoria țării noastre, dictatura totalitară comunistă.

Iuliu Maniu rămâne în istorie ca un simbol al democrației, un lider politic care a luptat toată viața împotriva instaurării regimurilor dictatoriale, indiferent că au fost de stânga sau de dreapta. De asemenea, pentru generația noastră și cele care vor veni, el rămâne ca un model de moralitate și implicare totală, dezinteresată, în slujba nației sale.

Note:

1. Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 1994, pp. 317-318; Armand Călinescu a primit portofoliul de la Interne, Virgil Potârcă a fost desemnat ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor și ad-iterim la Agricultură și Domenii, Vasile Rădulescu-Mehedinți, ministru al Justiției, iar Dinu Simian a fost numit subsecretar de Stat la Interne; vezi și Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, Editura Machiavelli, București, 1995, pp. 121-122.
2. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fond Documentar, dosar D 10.165, f. 244.
3. Petre Țurlea, *Carol al II-lea și Iuliu Maniu*, Editura Semne, București, 2013, p. 330.
4. ACNSAS, fond Documentar, dosar D 10.872, ff. 237-239.
5. Armand Călinescu, *Însemnări politice, 1916-1939*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 367.
6. I. Scurtu, *op. cit.*, p. 321.
7. Petre Țurlea, *op. cit.*, p. 336.
8. *România Nouă* (Cluj), nr. 19, 29 ianuarie 1938, p. 1.
9. *Ibidem*, p. 3.
10. *Iuliu Maniu în fața Istoriei*, pp. 191-203, apud. Petre Țurlea, *op. cit.*, pp. 352-353.
11. Apud. I. Scurtu, *op. cit.*, p. 327.

Document nr. 1: Urare de Anul Nou și manifest politic adresat de Iuliu Maniu organizațiilor județene ale PNȚ din Ardeal și Banat la sfârșitul anului 1937:

Rog primește și împărtășește tuturor prietenilor și întregii organizații județene călduroase urări de „Anul nou fericit”

Iuliu Maniu

LA ANUL NOU

Ziua Nașterii Domnului ne-a găsit prăznuind bucuria învingerii. Străduința spre mai bine a răscolit sufletele mulțimii românești chemată la vot ea și-a spus judecata:

A condamnat regimul liberal, a alungat guvernul personal al dlui Tătărescu ieșit din păcat și din îngâmfarea puternicilor zilei.

A ridicat altar strălucitor demnității naționale și a făcut să triumfe morala creștină batjocorită de cei ce ar trebui să o cinstească mai mult, dând pildă bună și altora.

Ce satisfacțiune mare pentru luptătorii partidului național-țărănesc de atâtea ori loviți de nedreptatea sorții și de atâtea ori răsfățați de razele strălucitoare ale victoriei!

Biruința cinstei și a bărbăției ar fi trebuit să aducă și biruința așteptărilor noastre de a lua cârma țării în mână pentru a înlătura necinstea, neseriozitatea și desfrâul din viața publică, de a înstăpâni bunăstare și ușurare în viața de toate zilele a țărânilor noastre și mai ales de a înstăpâni cu adevărat între cetățenii țării

și la vetrele românești porunca creștină: „Pe pământ pace între oameni bună învoire!”

Ori Ziua Anului nou nu a adus răsunetul mării biruinți. S-a înstăpânit în fruntea țării un guvern care nu răspunde votului mulțimii, nici dorințelor de dreptate și libertate a sufletelor românești atât de însetoșate.

A venit un guvern care își bate joc de drepturile constituționale ale cetățenilor și care în loc de a se inspira de marile adevăruri ale Democrației naționale, pune în valoare când pe față când în mod ascuns o dictatură care călcând demnitatea națională, înstăpânește puterea bunului plac, izvorâtă din dorul de stăpânire și de persecuțiune născute din idei preconceptuate.

Anul Nou ni se arată ca plămădit pentru noi în zodia luptei.

Va trebui să luptăm pentru înlăturarea unui nou guvern personal, pus în fruntea țării în contra voinței clar exprimate a națiunii și proptit de trădători ai partidului nostru, cari de dragul puterii trecătoare au vândut drepturile națiunii și au trădat partidul național-țărănesc și tovarășii lor de luptă, pe munca și sacrificiul cărora s-au înălțat.

Va trebui să ducem cea mai hotărâtă luptă pentru respingerea atentatului ce se face în contra libertății și în contra adevăratului naționalism: marile tradiții ale Ardealului și Banatului.

Prin aventuroasa încercare a guvernului pus în fruntea statului sunt aruncate în joc mari interese de existență ale țării noastre, îndeosebi prin politica externă a noului guvern în urma evidentei contraziceri ce există între vederile binecunoscute ale primului ministru și politica tradițională.

Neamul românesc trebuie să-și dea seama de acest lucru și trebuie prin urmare să dea cea mai categorică luptă pentru grabnica înlăturare a guvernului Goga, născut dintr-un capriciu greu explicabil.

Doresc ca Anul Nou să ne dea prilejul a prăznuirii biruinței definitive a naționalismului nostru constructiv, a democrației curate și a dreptății sociale, după care atât de mult ne însătoșăm.

Credința mea este tare și hotărârea mea nestrămutată de a sta în serviciul acestei lupte.

Urez tuturor An Nou fericit, în sensul biruinței prin care vom înstăpâni pacea frățească în sânul mult încercatului Neam românesc.

IULIU MANIU

Cota: ACNSAS, fond Documentar, dosar D 10.165, f. 244.

Document nr. 2: Notă-raport a Corpului Detectivilor din cadrul Siguranței Statului despre acțiunile politice pe care încerca să le întreprindă Iuliu Maniu:

C.D. 00243

8 Ianuarie 1938

Cercurile maniste afirmă că în curând se vor produce schimbări în politica internă, datorită unor noi orientări ce ar lua relațiile între diferitele personalități politice de la noi. Se vorbește de rolul pe care urmează să-l joace dl. profesor Gusti (renumitul sociolog Dimitrie Gusti – n.M.Pop), ce ar fi avut o întrevvedere cu Madgearu (reputatul economist Virgil Madgearu, secretar general al PNT – n. M. Pop).

Maniu tinde cu concursul d-lui Gusti de a lămurii și mai bine Coroana că nu este dușman al ei, și că nu urmărește acțiuni republicane, părerea sa fiind că Suveranul este îndus în eroare de anumiți adversari, cari ar informa pe M.S. Regele greșit asupra tendințelor ce le-ar nutri șeful partidului național-țărănesc.

Zilele acestea dl. Maniu, grație intervenției lui Madgearu, se va vedea cu profesorul Gusti, care după cum se știe a rămas mai departe membru al partidului național-țărănesc fără să demisioneze, cu toată acțiunea avută de Maniu față de Coroană.

Se urmărește a se netezi calea între dl. Maniu și Suveran, fapt cu care s-a angajat dl. Gusti, ca în audiența ce va avea la Palat, să lămurească multe lucruri, iar în cele din urmă, după cum a fost chemat la Suveran dl. general Antonescu, așa se va produce și chemarea lui Maniu, fapt ce va aduce mari surprize pentru viața noastră politică.

Maniu nu va refuza să se prezinte la Palat dacă va fi chemat, în acest caz, spun aceste cercuri maniste, Maniu va arăta cine sunt acei cari manifestă mai mult anticarism, și de ce se ține pe o poziție care înseamnă nu numai prestigiul pentru partidul național-țărănesc, dar și pentru Coroană, având nevoie să fie servită de un partid onest, curat și demn, pentru a avea autoritate asupra țării.

Tot cu acest prilej, dacă Maniu va fi primit de M.S. Regele va arăta că toate guvernele cari s-au format prin cârpeli, adică cu transfugi din diferite partide, nu au nici o autoritate asupra țării și nici stabilitate în guvernare.

Se crede, zic manștii, că acum a sosit momentul ca și Maniu personal să lămurească o situație ce continuă de cinci ani să nu fie clară, pe tema că Maniu ar fi republican.

Pentru azi, sunt fixate mai multe întrevederi la Maniu și în special se caută a se determina profesorul Gusti, ca să facă o vizită de politețe lui Maniu la hotel, sau să se întâlnească cu acesta acasă la Mihai Popovici.

După această primă întrevedere pentru pacificarea raporturilor între cei doi fruntași cari au fost până acum destul de reci, Maniu va căuta să ia contact mai des cu omul Regelui, cum numesc ei pe dl. Gusti, pentru a relua în mod normal raporturile cu Palatul.

Cota: ACNSAS, fond Documentar, dosar D 10.872, ff. 237-239.

Anul politic 1947, reflectat în documentele PCR Sălaj¹

Dănuț POP

Viața politică sălăjeană rămâne „agitată” și după alegerile din noiembrie 1946. Propaganda anticomunistă, manifestată cum și cât s-a putut în cadrul luptei electorale din anul 1946 (afișe și inscripții pe ziduri și pereții caselor, răspândirea de manifeste și fotografii ale liderilor partidelor de opoziție, adunări, mai mult clandestine, ale membrilor partidelor istorice ș.a.), continuă și după anunțarea rezultatelor oficiale ale alegerilor. Sunt lansate, aproape imediat, de către „reacțiune” și „reacționari” (așa sunt denumiți, cel mai frecvent, cei care se opuneau partidului, n.n.), zvonuri „fel de fel”: că „alegerile nu sunt valabile”, „nu sunt aprobate de Anglia și America”, că „în curând vor fi alte alegeri”, iar aceste noi alegeri „vor răsturna actualul regim”².

Dificultatea desfășurării „muncii politice” în Sălaj este pusă, de șefii partidului comunist, pe seama caracterului „agrar” al județului, pe lipsa „aproape totală a industriilor” (cu excepția unor întreprinderi miniere, care sunt amintite) și, prin urmare, pe lipsa proletariatului „cu conștiință de clasă”³. Într-adevăr, așa era, iar la începutul anului 1947 starea economiei sălăjene, oricum afectată de război, de seceta din anii precedenți și de colectările tot mai nemiloase⁴, „se agravează. Aceasta se manifestă în urcarea permanentă a prețurilor, în lipsa cronică a articolelor industriale ce este însoțită de lipsa crescândă a unor alimente și mai ales a cerealelor. Diferența între salariu și prețurile de piață devine tot mai mare, care pe lângă greutatea economice mai are influență și în domeniul politic. În special problemele sindicale s-au înmulțit și s-au agravat în ultimul timp. Muncitorii cu un nivel politic redus se agită și dau ocazia reacțiunii de a se folosi de această situație vitregă, făcând acțiuni provocatoare”⁵.

Adăugau, la dificultăți, problema națională, deoarece „Sălajul este județ de graniță”, iar aici „există Ipul și Treznea care amintesc de ororile regimului hortist”. Dau ca exemplu, printre multe altele, cazul de la Carei (care era, atunci, parte a județului, n.n.), unde „săptămâna prieteniei româno-maghiare a fost exploatată de reacțiune pentru a răspândi din nou zvonuri relativ la cele trei județe care de mult se agită că vor fi retrocedate Ungariei” (Satu Mare, Bihor și Sălaj, n.n.; iată și un alt exemplu: „Căci e bine ca plasa Carei să treacă la Satu Mare deoarece acolo sunt majoritatea maghiari și se va putea pune mai târziu problema alipirii județului Satu-Mare la Ungaria”). Iar concluzia era că în județ, și după alegeri, „reacțiunea română și

semintelor de floarea soarelui va începe în mod normal. Causa care a determinat pe acești presari să se îndopățineze de a nu se na contractele este 93 prin noua metoda de colectare nu puteau să fure uleiul dela țărani și să-si faca castiguri fabuloase.-

Comisia de demascare a P.N.T. Maniu.

Pentru prelucrarea acestui material am tinut o sedinta largita a Comitetului Judetean, unde conform planului in perioada trasat de Comitetul nostru Central, am trecut la adoptarea lui pentru judetul nostru, tinand seama dela inceput de Metoda de munca pe care trebuia sa le intrebuintam, deoarece in acestul nostru este barlogul lui Maniu, Badaciu si a altor conducatori P.N.T.-

In prima perioada a muncii noastre am cautat sa prelucram cu membrii de Partid, organizand astfel constatarii la fiecare resedinta de plasa, unde am participat Comitetul de plasa birourile de celula si responsabili de grupe. Totodata in centrele de plasa saun facut adunari de Partid.-

Dupa 20 Septembrie intrand in perioada I-a, am cutat sa antrenam la aceasta actiune B.P.D.-ul, facand pana in prezent 121 de adunari, la care au participat 36.000 de cetateni.-

Paralel cu aceste adunari in sate, am mai facut adunari pe linie de femei, tineret si A.P.-

Trebuie sa scoatem in evidenta adunarea dela Badaciu, unde pregatind din timp aceasta adunare si cautand sa intrebuintam pe taranii care au suferit pe moșia lui Maniu, rascolind populatia si tresind ura impotriva lui, taranimea din Comuna cat si cea din imprejurimi au cerut prin Motiuni, exproprierea totala si confiscarea cat mai aspra a conducatorilor P.N.T.-ului.-

Fata de acum doi ani cand conducatorul fostului P.N.T. Maniu, erau cu o influenta destul de puternica in masele din Judetul nostru, putem spune caci porand cu curaj in aceasta campanie de demascare si intrebuintand prin Bloc anuntite elemente din fostul P.N.T. de a veni in fata Maselor si a-si spune parerea de exemplu: la Cehul-Silvaniei, fostul presedinte al P.N.T. de plasa, la Jibou, ideea Ducea Ilie, ceace a avut un efect mare in mase in ceace priveste aceasta demascare.-

In general aceasta perioada de inceput in demascarea fostului P.N.T. Maniu, a avut un caracter ce-am pasiv, in masele pur taranesti iar in locurile unde au fost si muncitori, un caracter mai viu.-

Faptul ca nu am intampinat dela inceput greutatea in aceasta campanie deota intarirea celulelor noastre la sate si intensificarea muncii de idmuncare.-

Ca incheiere la situatia politica din Judetul nostru, putem spune, caci din ce in ce se inbunatateste, iar pentru a creia momente si atmosfera pentru condamnarea cat mai aspra a fostilor conducatori P.N.T. am trecut la strangerea de documente necesare pe care o parte din ele le trimitem. C.

II. Viata de Partid.

Cu ocazia constatarii Judetene care a avut loc, in ziua de 16 Septembrie a.c. sa prelucrat importanta munci organizatorice, cadre, tineret, femei, etc., in noua faza de lupta de dupa stabilizare si necesitatea dinamizarii membrilor de Partid in urma analizei facute de Comitetul Central. Prelucrarea a fost facuta prima data in biroul Judetean, de tovarul Butaru Virgil instructor dela C.C.-

Campania de demascare a PNT reflectată în raportul Comitetului județean PCR din septembrie 1947

maghiară tot cu șovinismul operează”⁶.

Capii acestei „reacțiuni” sunt, în opinia conducerii partidului comunist, „maniștii”. De la ei pornesc toate, ei se împotrivesc „noului drum”, ei trebuie eliminați: „În întreg județul, reacțiunea activează prin nepotismul lui Maniu, care formează cadrele acestui istoric”⁷. Iată-i și nominalizați, alături de alți „dușmani” ai regimului: „La Jibou, Dr. Victor Fărcaș”, care „apără moșierii unguri expropriati”; „La Cehul Silvaniei, Dr. Csok Vasile și cu Vaida Iuliu, fost primpretor, reprezentantul istoricilor”, care „se înțeleg și duc o propagandă dușmănoasă regimului guvernului și antisovietic”; „La Zalău, Dr. Simion Pop, șeful istoricilor și Dr. Domșa Iuliu, șeful Brătieniştilor”. Ei, toți, „duc o muncă subversivă regimului, ura între naționalități și contra URSS-ului. Și cu reacțiunea maghiară se în-

teleg apărând vârfurile care sunt demascate”.

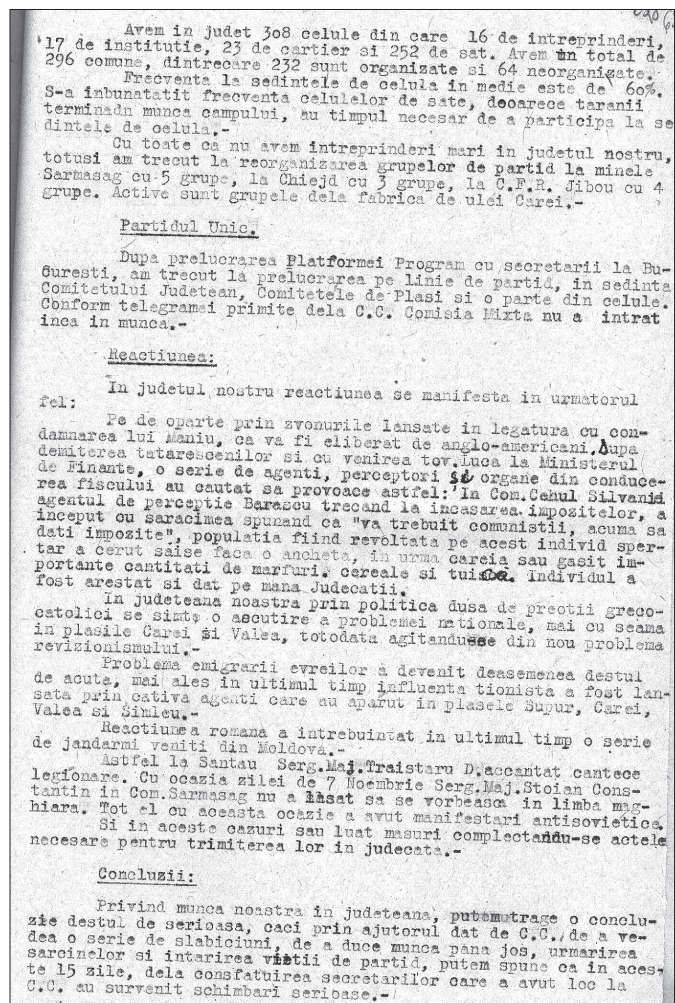
Dar pe aceștia îi ascultă și urmează, așa cum consemnează alte documente, elevi și studenți, preoți, țărani proprietari de pământ, militari de carieră, învățători, funcționari din felurite instituții ș.a. De aceea, încă se produc atacuri asupra unor activiști comuniști, ori devastări de sedii de partid. Iată exemplul de la Cehal, unde: „Reacțiunea s-a revoltat asupra primarului luând sigiliul primăriei forțat, și bătându-i pe vreo câțiva membri ai consiliului politic”⁸.

De fapt, este vorba de o întregă lume (deși partidul încearcă să o minimalizeze, cum fac, de pildă, responsabilii de partid din plășile Zalău și Buciumi, contrazicându-se flagrant: „P.N.L., P.N.P., P.N.Ț. toate aceste trei organizații în Plășile noastre nu le avem, în aceste organizații nu sunt decât Preoții, învățătorii, Notarii E.T.C!”)⁹, democratică în esența sa, care se opune, când și cum poate, lumii „noi”, totalitare, impusă din afară.

De la „maniști” pleacă și zvonurile insistente despre iminența unui nou război, menit să schimbe starea de fapt. Iată doar câteva, așa cum sunt consemnate în documente de arhivă din 1947: „între Anglia și Rusia se pregătește un război”, „Ungaria este ocupată de englezi și rușii sunt alungați de acolo”, „mântuirea noastră numai de la America va veni”¹⁰. Și tot ei sunt considerați responsabili de acțiunile de protest ale puținilor muncitori din județ. Un exemplu este greva minerilor de la Lupoia, de la începutul anului 1947, unde „muncitorii au declarat grevă din motive de salar”, despre care responsabilii partidului raportează superiorilor că a fost „pusă la cale de reacționari din comuna Lupoia (...) Cercetările întreprinse au dus la descoperirea a doi fruntași maniști din comună dintre care unul a fost imediat arestat, dar celălalt urmează a fi arestat în aceste zile”¹¹.

Într-o consfătuire județeană a P.C.R. Sălaj, din 12 mai 1947¹², la care participă toți șefii locali ai partidului, analiza activității „reacțiunii” ocupă un loc însemnat. Astfel, aflăm că la mina Surduc, din cei 210 mineri, doar 50 sunt membri P.C.R., „însă inactivi”, cei mai mulți fiind „maniști”. Că la Chieșd, la minele din localitate, din 170 de muncitori, „nici unul nu e organizat în partid, iar la minele Sărmășag, din 290 muncitori mineri (doar, n.n.), 31 sunt membri de partid”. Că la Băsești și Nădișul Românesc, „reacțiunea”, „s-a pregătit să sărbătorească 10 Mai în public, însă au fost împiedicați de autorități”. Totuși, cu toată opoziția autorităților, „s-a sărbătorit în școală”. Că la Șimleu Silvaniei, partidul comunist nu are influență în mase, iar „maniștii înglobează 2/3 din reacțiune și învățătorime cari muncesc fățiș în mai multe comune”.

Acești „reacționari maniști” trebuie înlăturați. Reprezentantul Comitetului Central, Butariu, o spune răspicat în cadrul consfătuirii: „între noi și reacțiune nu e repaus, nu e târguială”, pentru că „noi vrem o

**Din Raportul pe luna noiembrie 1947 al Secretariatului
Comitetului Județean Sălaj al PCR**

lume nouă, și vom ajunge la aceasta prin omul nou”. Îl completează Roșca Tănase, secretarul județean al PCR: „S-a câștigat lupta politică în alegerile din 19.IX. (XI; o greșeală de culegere în text, n.n.) dar prin aceasta nu am câștigat toată lupta, nu a fost nimicită reacțiunea pe plan economic. Reacțiunea luptă în domeniile economic, la fabrici etc. și pe plan politic se folosește de problemele naționale, antisemitismul și de regele...”¹³.

Cei care se opun partidului sunt arestați. Câteodată, și alții. Într-un raport din luna mai 1947 scrie negru pe alb: „Arestările efectuate în rândurile unor elemente ale reacțiunii nu au făcut prea multă vâlvă. S-au comis însă cu acest prilej câteva greșeli care trebuiesc îndreptate: au fost arestați doi membri de partid unguri, care nu prezentau niciun pericol pentru siguranța publică și în schimb au fost lăsați liberi alții cu mult mai periculoși”¹⁴.

Raportul citat mai arată și că în plasa Jibou se înregistrează o revigorare a activității „reacțiunii”, „care se manifestă prin încercarea de a se organiza aici așa zisa secție muncitorească a P.N.Ț. precum și Tinerețul. Agenții lor mai activi sunt câțiva studenți de la București și Cluj”¹⁵. Activitatea Partidului Național

Țărănesc și a lui Iuliu Maniu interesează în cel mai înalt grad conducerea partidului comunist, deoarece „nu trebuie uitat că în județul nostru există Bădăcinul și că peste tot în județ se mai găesc mulți nepoți ai lui Maniu, foști diferiți responsabili în conducerea județului”¹⁶, datorită cărora, în Sălaj, au prins „rădăcini adânci ideile reacționare-maniste”.

Momentul Tămădău, din 14 iulie 1947, ce va duce la dizolvarea PNT și arestarea liderilor săi, este reflectat în documentele interne ale partidului comunist, astfel: „După încercarea de fugă a bandei Mihalache și comp. – masa simpatizanților și chiar membrii cari până aci activau în mod conspirativ și unii chiar descluși, acei sunt în derută. O parte se simt înșelați în atitudinea trădătoare a fostului vicepreședinte. În urma acestui fapt, care a provocat frământări în sânul lor, s-a desprins un început de descompunere”¹⁷.

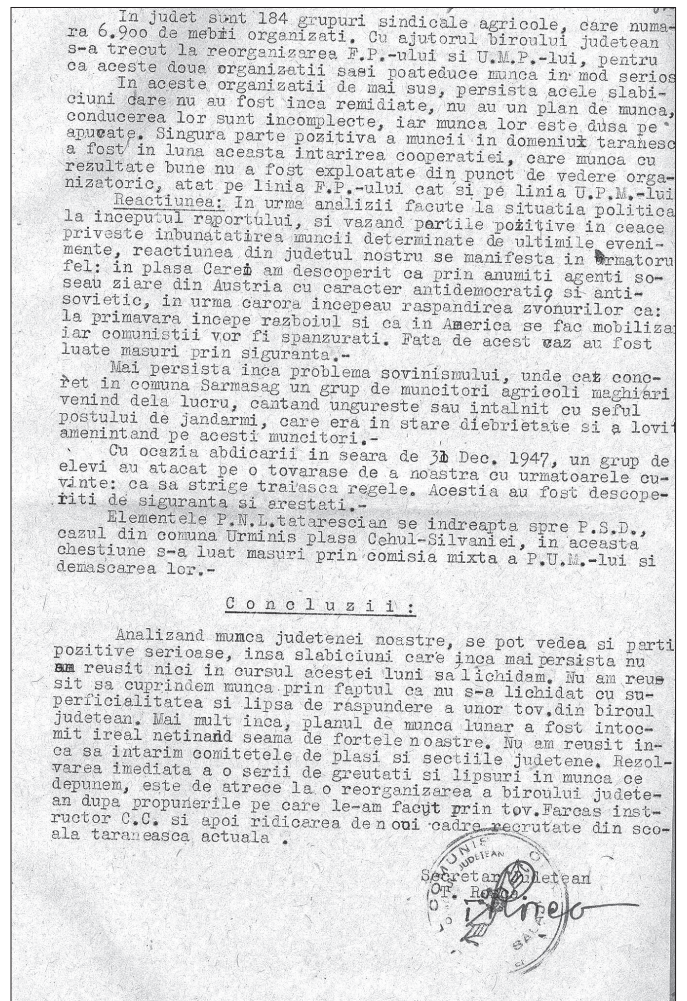
„Descompunerea” Partidului Național Țărănesc a fost „ajutată” în Sălaj și de valul de arestări care a urmat aici:

„Au fost ridicați 8 conducători:

1. Iarca Traian, pensionar, președintele organizației Zalău.
2. Pop, director de bancă, vicepreședintele organizației Zalău.
3. Cioban Petru, funcționar, responsabilul organizației de tineret.
4. Bardasiu Zaharie, învățător, membru în Comitetul Zalău.
5. Vaida Vasile, pensionar, Cehul-Silvaniei, membru în Comitetul Județean.
6. Roman Vasilie, croitor, Zalău, membru în Comitetul Zalău.
7. Paufl Zaharie, proprietar auto, Cehul-Silvaniei, membru al Comitetului de Plasa.
8. Cioban Ioan, pensionar, Zalău, membru Comitetul Județean și responsabil al organizației de plasa Tășnad.

Președintele județean Pop Simion, avocat, este bolnav în spital. A făcut încercări ca să-și ușureze situația, interesându-se, ce părere ar avea partidul nostru și cu ce s-ar ușura situația lui dacă s-ar retrage în mod public din P.N.Ț. Maniu/înainte de dizolvare/. Am respins această încercare declarând orice competență să apreciem posibilitatea de ușurare a situației sale. Mai sunt încă elemente de conducere, mai puțin periculoase, a căror situație este în curs de verificare”¹⁸.

Campania anti PNT, procesul și condamnarea lui

Fragment din Raportul pe luna septembrie 1947 al Secretariatului Comitetului în Sălaj

Iuliu Maniu (iulie-noiembrie 1947), au un ecou deosebit în Sălaj, locul de baștină al liderului național-țărănesc. Condamnarea lui Iuliu Maniu a fost, și conform documentelor studiate, îndelung pregătită și dinainte stabilită. În rapoartele Secretariatului Comitetului județean de partid apare un capitol nou, „Campania de demascare a P.N.Ț. Maniu”, care revine, cu același titlu, în multe alte rapoarte ale organizațiilor de plasă, de secții etc. „Demascarea” a reprezentat o „sarcină specială” pentru partid, iar materialul folosit în „campanie” a fost primit de la Comitetul Central al PCR, prelucrat apoi într-o „consfătuire a comitetului județean, precum și în câte o consfătuire a comitetelor de plasă la reședință”.

S-au organizat, în scopul „demascării”, „34 de adunări de partid pe centre, 121 adunări pe sate”, dar și

adunări ale organizațiile de femei, tineret și Apărarea Patriotică. Au fost formate „echipe care în Duminici și sărbători se deplasează la sate făcând adunări populare”. La aceste adunări, unde au vorbit, în afară de activiștii partidului comunist, și „mai mulți fruntași maniști: pl. Cehul. Silv avocatul Mercea, fost secretar de plasă al P.N.Ț.-ului, în Pl. Jibou avocatul Burdea fruntaș de seamă al P.N.Ț.-lui care a vorbit în fața a circa 2000 persoane”, s-a arătat „tot trecutul fostului P.N.Ț cu toate trădările și spionajul dus în favoarea dușmanilor păcii și ai democrației”¹⁹.

Iată calendarul adunărilor de „demascare” în plasa Șimleu Silvaniei, conform raportului secretarului de plasă, V. Barboloviciu: „Prelucrarea s-a început în 16 sept. a.c. cu resp. de celulă, în 19 în adunările membrilor de partid, cu îndrumătorii în 25 sept., în 27 cu salariații de la Primărie, percepție, judecători, Oficiul PTT, Pretură, garda financiară, în 28 sept. adunări în 29 comune/centre mici”²⁰.

„Demascarea” trebuia făcută „adoptându-se metoda de a lega păcatele fostului partid național țărănesc cu faptele săvârșite de conducătorii din județul nostru. Știind că în județul nostru se află Bădăcinul, am căutat ca acolo în bârlogul lui Maniu îndrumătorii noștri să pătrundă pentru a lămuri pe țărani care au avut de suferit de pe urma moșiei lui Maniu”²¹. Adunarea de la Bădăcin („bârlogul lui Maniu”), considerată cea mai importantă, a fost pregătită din timp, „căutând să întrebuițăm pe țărani care au suferit pe moșia lui Maniu, răscolind populația și trezind ura împotriva lui”²². „În urma prelucrării de la Bădăcin, populația a fost răscolită – sora lui Maniu se plânge că comuniștii au pus stăpânire pe sat, iar satul vecin Lompirt cere exproprierea în total a pământurilor lui Maniu”²³.

„Atmosfera în general la aceste adunări se remarcă prin pasivitate”²⁴, iar „țărani au arătat o indiferență față de condamnarea lui Maniu. Unii au spus că să facem ce vrem, căci pe ei îi interesează problemele economice. Alții au spus că de ce nu l-am spânzurat până acum. Într-un sat în timp ce se citea moțiunea de condamnare, un cetățean a strigat tare că nu este de acord cu condamnarea și a luat-o la fugă. Adunarea nu a fost derutată”²⁵.

Dar nu a fost doar pasivitate, ci s-au înregistrat cazuri unde „reacțiunea a încercat să piedice adunările, ex: comuna Căuaș unde un legionar a încercat să comenteze în timpul adunării, dar care a fost arestat imediat de jandarmi și după aceea atmosfera a fost restabilită în favoarea noastră. În comuna Săuca, în timpul expunerii câteva grupuri de reacționari au împiedicat prin murmure și chiar vociferări că nu sunt de acord cu arestarea. Aici atmosfera nu a fost reparată de îndrumătorii noștri”²⁶. Dar cele mai mari greutăți în „demascare” veneau, spun responsabilii P.C.R., din partea „preoțimeii care sută la sută prin propagandă religioasă îngreunează lămurirea țăranilor”²⁷.

Arestările, în toată această perioadă, continuă:

„am luat măsuri de siguranță în preajma deschiderii procesului, astfel au fost ridicați 20-25 dintre cadrele maniste, (...) am avut unele momente de greutate și anume: în plasa Săcășeni un anumit individ Sava a căutat să provoace, de asemenea în comuna Săuca doi studenți. Aceștia au fost arestați, demascați” (documentele nu ne dau și numele celorlalți arestați, n.n.). Dar unii scapă de arestări și încearcă să se opună noului regim altfel, cu arma în mână: „Între granița Satu-Mare și Sălaj, punctul denumit sub codru, pe la începutul lui 15 octombrie (1947, n.n.) au apărut elemente înarmate (...) în ziua de 1 noiembrie s-a luat legătură siguranța Satu Mare – siguranța Sălaj, făcând un plan de acțiune pentru a face o razie în această pădure de a captura aceste elemente. Rezultatul acțiunii nu-l cunoaștem încă fiindcă chiar în acest moment se execută această acțiune”²⁸ (în acest stadiu al cercetării nu am găsit alte referiri la această acțiune, n.n.).

Sentiința dată în procesul lui Iuliu Maniu, temniță grea pe viață, a fost prezentată în adunări organizate în centrele de plasă și mai multe comune, de unde se trimit „telegrame tribunalului, salutându-se sentința”, dar responsabilii partidului dau ca exemplu de reușită doar orașul Zalău, „unde au participat 1000-1200 cetățeni și unde s-a manifestat prin o vie agitație a populației pentru justa pedeapsă a conducătorilor fostului P.N.Ț.”²⁹. În Șimleu Silvaniei, pentru „prelucrarea” sentinței, s-au organizat „două adunări populare, anume una în seara pronunțării cu demonstrație de stradă, iar a doua zi fără demonstrație. Tot așa s-a prelucrat și în comuna Nușfalău. În ziua de 16 noiembrie s-a prelucrat în comunele Ceheiu, Criștelec, Mălădia, Uileac, Bilghezd, Zăuan și Valcăul de Jos. Prelucrarea s-a făcut de îndrumători pregătiți în ședințele de instructaj, primind și îndrumare în scris cu rezumatul tezei. Sentiința a fost primită cu calm din partea populației, însă nu s-a putut constata un entuziasm care trebuia să existe în realitate”³⁰.

Dimpotrivă, după pronunțarea sentinței nu numai că nu există „entuziasm” în județ, ci circulă cu insistență „zvonul” că Iuliu Maniu va fi, curând, „eliberat de anglo-americani”³¹. Speranța eliberării lui Iuliu Maniu reiese și din alte documente: „În urma sentinței de condamnare a conducătorilor fostului P.N.Ț reacțiunea caută să scoată în evidență faptul că Maniu și ceilalți conducători, nefiind condamnați la moarte, înseamnă o reușită a influenței anglo-americane asupra guvernului nostru, și că deci în viitor vor putea fi eliberați”³². Nu a fost însă așa, protestele occidentale, la fel ca în cazul alegerilor din 1946, nu au fost luate în seamă, iar Iuliu Maniu moare în închisoarea de la Sighet, în 5 februarie 1953.

A urmat abdicarea regelui, la 30 decembrie 1947, care este, spre deosebire de campania anti PNT și procesul lui Iuliu Maniu, sumar reflectată în documentele PCR din Sălaj: „Populația a luat cunoștință ca de un eveniment obișnuit, persoana regelui a fost conside-

rată de majoritatea populației ca roata a cincilea la o căruță. Ori s-a vorbit și despre aceea că regele a scăpat destul de ușor, putea să se întâmple să plece în condițiuni mai urâte, cum au mai plecat și alți regi. Problemele care stau în centrul preocupării maselor sunt problemele economice. În problema abdicării regelui nu s-a semnalat până în prezent nici o manifestare promonarhistă”³³.

Cu toate obstacolele din drumul lor spre puterea absolută înlăturate, responsabilii partidului se puteau declara, la sfârșit de an, mulțumiți: „în județul nostru unde într-adevăr a fost bârlogul lui Maniu și reacțiunea a avut cadre vechi și pregătite (...) cu ocazia zilei și serbărilor care au avut loc în ziua de 31 Decembrie 1947 s-a dat o lovitură serioasă reacțiunii”³⁴.

Note:

¹ 1947 a fost un an crucial în istoria noastră. Dacă în 1945 comuniștii obțin guvernul (6 martie), iar în 1946 Parlamentul (după alegerile din 19 noiembrie), la sfârșitul anului 1947, după eliminarea de pe scena politică a partidelor istorice și a regelui, vor avea și republica lor (30 decembrie); studiul de față își propune prezentarea, sumară totuși, atitudinii sălăjenilor în perioada imediat următoare desfășurării alegerilor parlamentare, în timpul campaniei anti PNȚ, procesului Iuliu Maniu și abdicării regelui, așa cum au fost văzute de comuniștii sălăjeni.

2 S.J.A.N. Sălaj, fond P.C.R., dosar 1/1947, f. 8.

3 Idem, dosar 16/1947, f. 2.

4 Pentru 1947 județul avea o cotă obligatorie de 800 vagoane porumb, 1500 vagoane cartofi, 50% sau 70% din producția de floarea-soarelui sau rapiță, în funcție de suprafața cultivată etc., cei care nu-și predau cota fiind trimiși imediat în judecată la legea sabotajului. „În legătură cu colectările spun: că cerealele colectate nu se trimit în regiunile atinse de secetă, că se trimit în Rusia și Palestina. Aceste zvonuri sunt în popor lansate și de locuitorii cari vin în județ din părțile bântuite de secetă”, „se colectează absolut totul ca apoi se va înființa colhozuri”, în Idem, dosar 1/1947, f. 8 și 21.

5 Idem, dosar 18/1947, f. 8; la începutul anului 1947 se raționalizează și consumul de pâine, o persoană din mediul urban, de pildă, având dreptul la 250 gr. pâine pe zi sau, în loc de pâine, la 350 gr. cartofi.

6 Idem, dosar 9/1947, f. 71.

7 Idem, dosar 1/1947, f. 21.

8 Idem, dosar 46/1947, f. 16.

9 Idem, dosar 32, f. 10.

10 Idem, dosar 1/1947, f. 21.

11 Idem, dosar 18/1947, f. 10; toate acțiunile de opoziție sunt puse în seama „reacțiunii”, „maniștilor”, iar metoda arestării celor care se împotrivesc partidului este mereu folosită.

12 Idem, dosar 1/1947, f. 30-42.

13 Ibidem.

14 Idem, dosar 2/1947, f. 16

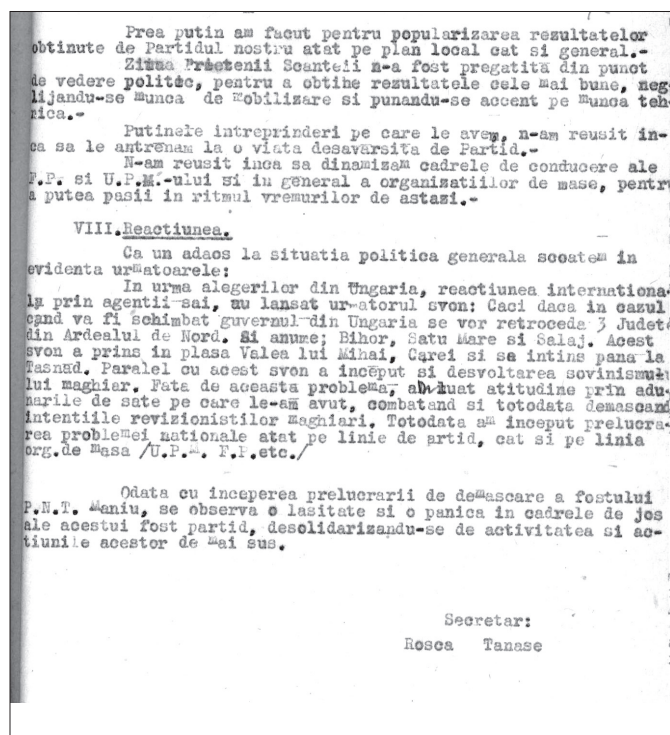
15 Ibidem.

16 Idem, dosar 9/1947, f. 71.

17 Idem, dosar 2/1947, f. 21-22.

18 Ibidem.

19 Idem, dosar 46/1947, f. 34.

Raport pe luna septembrie 1947 al Comitetului Județean PCR (fragment)

20 Idem, dosar 43/1947, f. 62.

21 Idem, dosar 1/1947, f. 57.

22 Idem, dosar 1/1947, f. 44; vezi și dosar 2/1947, f. 43.

23 Idem, dosar 40/1947, f. 4.

24 Idem, dosar 1/1947, f. 44.

25 Idem, dosar 40/1947, f. 4.

26 Idem, dosar 9/1947, f. 44.

27 Idem, dosar 15/1947, f. 18.

28 Idem, dosar 1/1947, f. 58-59.

29 Idem, dosar 9/1947, f. 52.

30 Idem, dosar 35/1947, f. 17.

31 Idem, dosar 1/1947, f. 66.

32 Idem, dosar 9/1947, f. 61.

33 Ibidem, f. 74; totuși, după cum arată chiar documentul citat (f. 73), unele manifestări de acest fel au existat: „cu ocazia abdicării în seara de 30 Dec. 1947, un grup de elevi au atacat pe o tovarășe a noastră cu următoarele cuvinte: ca să strige trăiască regele. Aceștia au fost descoperiți de siguranță și arestați”.

34 Idem, dosar 1/1947, f. 68; începutul lui 1948 va aduce o nouă lege electorală (ianuarie), un partid muncitoresc unic (PMR, februarie), o Mare Adunare Națională (martie), o nouă Constituție (aprilie) și legi care întăresc regimul comunist.

Luminița COJOACĂ

Rosturi și rugi

Umbrele de dimineață
au împărțit asfințitul
în paginile unei cărți cu îngeri
și nuferi de foc
apoi
am împins în mare
flăcări de amiază
pe la poalele întinericului
unde și Dumnezeu veghează
ca să se aprindă lumina.

Trag candela

Mă uit în oglindă
soarele luminează îngeri
această poezie să se scrie
cu struguri
pomană pentru fluturii singuri
ceasul dacă se întoarce
timpul lasă urme
pe ceara din privirea ta
după care
trag candela
rosturile să se așeze
cu înțeleș
peste rosturile din vreme
așezate pe spatele porții
ce desparte lumea ta
de rostul înțeleșurilor
pe care îngerii
o mângâie ca să răsară luna.

Diana Adriana MATEI

O poezie despre mine

Nu vă obosiți să priviți în mine prezentul
căci atâta am de spus

sunt un ochi din care a rămas
doar celălalt ochi
și un braț din care-a mai rămas
o mână

în rest sunt un actor care
nu a adoptat ideea invenției de sine

Mi s-a dat un om și mi s-a spus
Joacă-l pe-ăsta

și l-am jucat cu neluciditatea
condiției lui de el
cu limpezimea locuirii mele
în condiția lui de el

Amorul care ar fi putut
să mă dezmierde vreodată
a trecut inexistentându-mă
în sânul celor interpretați de mine
împărțindu-l frățește

Ultima dată am jucat
sărutul a două persoane
aș zice că-i ca o strângere de mână cu aripi
în care mi-am tăiat zborul în pene

Acum mi s-a mai dat un om
și mi s-a spus iar *joacă-l*

Și l-am jucat... interpretându-mi dublura
care picta un pantomim nenăscut
pe cât de nenăscută eram!

De vin ceresc

De câte ori mi se zbate ochiul
am impresia că inima mea verde
împiedică iarba să crească
privind-o

căci de s-ar înălța în cupluri necosite
până în vârful stelat
al aripelor noastre

ar curge numai Nil-uri
de vin ceresc în tăiere
prin șinele a două fire

iar când ne vom vedea
pe latura-nclinată a nemuririi
nu vom ști care dintre noi
a devenit ochi sau care
inimă!

Ioana HAITCHI

Lada de zestre

Mi-am înfășurat inima deasupra cerurilor,
unde curcubeiele își rotesc leneșe pletele,
mă gândeam, că te-aș putea găsi tivit în cruce,
în catrința ori în cămașa ascunsă de potop,
că omul seamănă după loc
și după împunsătura timpului,
ți-aș cânta un cântec bătrânesc
să-ți meargă la suflet,
ca femeile ce strâng roadele seminței
în diminețile fragede;
încă mă mai pot adormi în lăzile de zestre
cântându-ți dintr-un fluier de os
cu aceeași inimă deasupra cerurilor,
zvâcnind sub cămașa ascunsă de potop.

Pe sub mărire tale

E mai greu până ajungi la măduvă,
să te sădești încă o dată
pentru a pune stele și Care
luminându-ți sămânța pe îngerii de vineri,
până când osul te reacoperă
și te faci corabie pe mare,
iar cei de sub ultima bârână
te poartă pe umeri.

Pe sub mărire tale, zăvorâte palate
înnoadă broboadele sfâșiate de sare,
cu rădăcina ucigașă hrănește
aceiași idoli de piatră
unde singurătatea e păzită de tăcere,
e mai greu până ajungi la dreptate,
însă pe ape nu se găsește nici lapte, nici miere.

Pe sub mărire tale, numai furtunile Herei
Ce răscolește mii de cercuri pline de ură și patimă,
Corăbii ostenite în nisipul adânc al clepsidrei
Ascund bogățiile lumii de platină,
E mai greu până ajungi la măduvă
Ridicându-ți lumina pe îngerii de vineri
Atunci când osul te reacoperă
Și te ungi corabie pe mare,
Iar cei de sub ultima bârână
Te poartă pe umeri.

Maria GÎRBOAN

* * *

pe cîmpul acesta neverosimil de alb
ba pe deasupra presărat chiar cu stele
vin noaptea și aleargă nobile castele
evadând rebele
din iernile copilăriei mele
neverosimil modelate în gheață
mă înspăimântă gândul cumplit
că s-ar putea ca, subit
înspre dimineață
să visez că de fapt noaptea a purtat mereu ascunsă la
spate
ca pe un instrument letal
ridicula metamorfoză... în castele de cristal
zic să mai fiu deci tristă când pleacă toate?
mă întreb mai bine cum se face că întotdeauna la
sfârșit
încheind cortegiul în sunet dogit
aleargă castelul unui vultur cu pene
nepământene.

* * *

frumosul șarpe încă vine
punți de mătase
cu undiri duioase
țese și coase
jadul privirii își ține
în smârcuri cu ape puține
sub cetini își trece
umbra sa rece
în ochi îmi lasă arșă
retina lui întoarsă
îmi vâră în mână fântână
răsfir înspre văi căutând apă
gându-mi uscat ca o teacă
râuri își mută albi
din temelii
și-adorm cu păsările în zări pustii
în stepe vineții își lasă
pe sub lună
ca pe o ceață groasă
inima nebună
sub soare
stă ascuns într-o ninsoare
- știu șarpe...
cât ești tu de șarpe
te voi ierta mai mult decât
de șaptezeci de ori a câte șapte.

În prostie „în neștire, în cantitate mare, fără măsură”

Gheorghe MOGA

Cuvântul „plin” din această locuțiune adverbială aparține unei bogate familii lexicale, semn că termenul de bază în jurul căruia s-a constituit, adjectivul *prost*, este un cuvânt vechi, foarte frecvent în vorbire și cu multe sensuri. Cuvântul a atras atenția lexicologilor mai ales prin evoluția semantică, aceasta ilustrând ceea ce Lazăr Șăineanu numea „degenerarea cuvintelor”, fenomen general în limbă: „La o mulțime de popoare ideile primitive de simplitate, sinceritate, adevăr, bunătate au degenerat în cursul timpului în cele diametral opuse de răutate, prostie, neștiință și chiar de stupiditate” (*Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*, Editura de Vest, Timișoara, 1999, p. 380). Pentru limba română, „exemplu remarcabil”, în această privință, este cuvântul *prost*; împrumutat din sl. *prostu*, cuvântul însemna, la început, „simplu”. Cu acest sens este folosit în textele vechi (în pravile, în cronici, în *Viețile sfinților* a lui Dosoftei). Astăzi circulă doar cu sensul de „om lipsit de inteligență, fără judecată, fără minte”, intrând astfel într-o serie sinonimică deosebit de bogată, cu mulți termeni regionali. Numeroasele derivate adjectivale, începând cu cele diminutive (*prostuț, prostănel*) și terminând cu cele augmentative (*prostălu, prostovan*), alcătuiesc o reprezentare graduală a prostiei omenești.

Locuțiunea *în prostie*, cu o structură des întâlnită (prepoziție + substantiv), are o frecvență deosebită în limbajul celor mai diverse categorii de vorbitori, fiindcă „se leagă” de verbe din vocabularul fundamental: *a avea, a cumpăra, a mânca, a da, a tăia, a curge, a ploua, a cheltui*, dar și de verbe neologice: *a copia, a importa, a rata* etc. Este nelipsită din textele aparținând stilului publicistic, deoarece exprimă stări sufletești variate: mirarea, stupefarea, sunt urmate adeseori de indignare și revoltă: „Culmea, nu s-a mai schimbat nimic până azi, clasa politică *fură* din bani publici *în prostie*...” – Liviu Ioan Stoiciu, *Trăim într-o țară normală...* în Argeș (Mai, 2016 p. 5).

Uneori, între verbul *a fi* și locuțiune se intercalează substantivul care denumește „obiectul” existent în cantități deosebite: *a fi bani (taxe, dulciuri) în prostie*, alteori, verbul lipsește, dar se înțelege: *amenzi în prostie*.

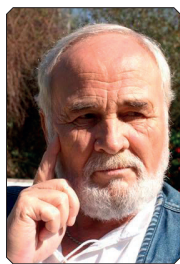
Când urmează după verbele neologice *a excela, a insista, a persevera, a persista, a recidiva*, grupul de cuvinte *în prostie* nu are statutul de locuțiune, *prostie* însemnând „starea celui lipsit de inteligență”. În unele enunțuri, locuțiunea poate fi echivalată cu adverbul *prostește*. De altfel, DLRC înregistrează expresia *râde prostește* „a râde fără motiv sau atunci când nu trebuie”. Sfidând legile economiei în limbă, vorbitorii (suverani) preferă locuțiunea adverbială în locul adverbului.

Doar în creațiile marilor scriitori atenți la adecvarea faptului de limbă la coordonatele spațio-temporale ale acțiunii și la statutul personajului, termenul *prost* și derivatele acestuia apar cu sensul arhaic. În cărțile de e-vocare ale lui Mihail Sadoveanu, în romanele istorice, acești termeni își găsesc folosirea cuvenită: „era mare îmbulzeală nu numai de norod *prost*, ci și de neamuri” (Opere, X, 183); „numai *prostimea*... nu părea supărată pentru surparea unor case boierești” (ibidem, 169). Suggestia de „vechime” din textul sadovenian este dată și de perechea de antonime *prost/de neam*.

Tudor Arghezi este autorul unei fabule cu titlul *Trișca*, fabulă construită, cum observa G.I. Tohăneanu, pe contrastul „între puterea biruitoare a harului și vana silință școlită de a-l suplini prin surogate” (în Tudor Arghezi, *Arte poetice*, Editura Albatros, București, 1987, p. 100). În răspunsul pe care trișcarul („un biet plugar”) îl dă celor care cred că arta se învață din cărți, adjectivul (substantivul) *prost* nu are vreo nuanță depreciativă, ci înseamnă, ca în „limba veche și-nțeleaptă”, doar „simplu”: „Din neam în neam cu boii pe brazdă și ciobani,/ Noi sântem *proști*, bădie, de două mii de ani./ Și totuși, luați de vânturi și îndurând arșița,/ Noi, *proștii*, pe o trișcă, făcurăm *Miorița*”.

„Cu fața spre trecut”

Mihai ANTONESCU

Intrăm abrupt în „cestiune”, ca să nu pierdem vremea. Cu volumul „Cu fața spre trecut”, Editura Singur, 2016, distinșii scriitori Grigorie M. Croitoru și Maria V. Croitoru aduc în atenția cititorilor exact ceea ce și-au propus: o carte de nuvele și povestiri cuminți, fără o strălucire estetică ieșită din comun, chiar fără o miză, care, la prima vedere, să ne dea pe spate, cum s-ar zice.

Iar acum, dacă ne-a mai trecut supărarea, musai să vedem și partea bună a lucrurilor din această carte. Să vorbim, bunăoară, despre har. În cazul de față, cel al povestirii. Există, firește, la ambii autori. Cel al distinșei scriitoare Maria V. Croitoru l-am remarcat încă din „Povestirile Caterinei” și ne-a făcut bine. Am mai spus-o, ne repetăm: pe principiul vechilor Upanișade indice (stai și ascultă!), trecând prin miracolul Galaxiei Gutemberg, litera, la vreme de cărunțețete facem recurs la memoria trecutului, iar dacă Dumnezeu și doctorul mai țin cu noi, dăm la iveală câte ceva din tezaurul inestimabil al copilăriei ori al maturității, blând așezat în departele vederii, cu luminile lui calde cu tot.

După harul fiecăruia, după cât de sus ne propunem să ridicăm propria-ne ștachetă, după cât ni se pare unora – altora le-ar mai păsa de asta. Nouă ne pasă,

na! Distinșii profesori și scriitori, de bună seamă, au în cumințenia dumnealor bunul simț și măsura păturii, cum ar veni, fără a explora dimensiuni riscante în arta spunerii.

Textul povestirilor e unul limpede, firesc, fără artificii gratuite, dar cu o anume savoare a limbajului etnografic, și care nouă, autentici olteni, ne înverzește sufletul și ne lacrimă geana.

„Cu fața spre trecut” este o carte de memorii, venind tocmai din crudul vârstelor și din sacrul unui paradis mirosind a pelin, a gutui întomnate și-a nicicând uitare.

Trecutul, în care tot mai des ne refugiem, este antidotul vârstelor noastre, al inevitabilei petreceri spre nu știm unde, mai cu seamă azi, când s-au scumpit medicamentele și dacă vrei să ajungi la doctor, musai cu sponsorul de mână ai o șansă.

Reușite nuvelele, povestirile, mai puțin schițele cu „ia-mă nene”, care, la o adică, puteau chiar lipsi din carte.

Altfel, primiți vă rugăm toată afecțiunea și dragostea noastră, distinșilor domni profesori și distinșilor colegi de breaslă.

Ave!

Caiete Silvane. Credem în cultură! De 12 ani

Regulamentul Concursului de debut al Editurii „Caiete Silvane”

Editura *Caiete Silvane*, editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj, organizează concursul anual de debut, **ediția 2017**, cuprinzând următoarele secțiuni: Poezie; Proză; Critică și istorie literară; Eseu.

Manuscrisele, în limba română, participante la concurs vor fi expediate, cel târziu până în 15 februarie 2017, în format electronic (pdf sau doc) pe adresele caietesilvane@yahoo.com sau office@caietesilvane.ro sau prin poștă, în format printat, însoțite de varianta în format electronic, la adresa Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 11 (cu mențiunea pe plic pentru Concursul de debut al Editurii „Caiete Silvane”).

Manuscrisele trebuie să aibă: cele de poezie,

maxim 50 de pagini (format A4, corp de literă 12), cele de proză/critică literară/istorie literară, maxim 400.000 de semne, iar cele de eseu maxim 300.000 de semne.

Lucrările declarate câștigătoare (de un juriu format din personalități ale lumii literare) vor fi anunțate la Zilele revistei „Caiete Silvane” (17-18 martie 2017) și vor fi publicate la Editura „Caiete Silvane” până la ediția următoare a Zilelor menționate. Sunt acceptate și manuscrise ale autorilor care au fost incluși anterior în antologii sau au publicat în volume colective.

Premiile concursului constau exclusiv în publicarea volumelor (la cele patru categorii menționate).

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Relații suplimentare pot fi obținute la telefon 0724570646 sau prin email la adresele: caietesilvane@yahoo.com; office@caietesilvane.ro.

Patriotismul contemporan: necesitate sau idealism?

Marian HORVAT

Patriotismul zilelor noastre este altfel perceput decât cel de acum două secole și chiar și de cel de acum două decenii. Europeanii care au trăit momentele tumultuoase ale mișcărilor revoluționare din 1848-1849 înțelegeau patriotismul ca o luptă pentru câștigarea independenței și a afirmării unor națiuni pe harta continentului. Al Doilea Război Mondial s-a identificat cu încercările de eliminare a evreilor și de întărire a poziției anumitor comunități etnice. Uniunea Europeană a introdus ideea unității în diversitate, în vreme ce globalizarea duce spre o anulare a distanțelor și parțial a tradițiilor oamenilor care trăiesc în emisfere diferite. Într-o lume în care valorile și mentalitățile se schimbă într-un ritm alert, în care tehnologia intervine tot mai mult în cotidian și structurile supranaționale își impun propria viziune despre locul individului în societate, patriotismul capătă diverse semnificații și nuanțe. De pildă, în anii '80 în România, patriotismul și valorile naționale se aflau pe buzele tuturor politrucilor și în toate ziarele, exprimate sincer sau nu. În România anul 2016, „patriotismul” pare unora vetust, inutil sau chiar dăunător. Percepția asupra patriotismului poate să difere, în funcție de categoria socială, de mediul etnic sau confesional, de orientările politice ale unei comunități, în funcție de interese, de ideologie, de curentele opiniei publice etc. Acest concept poate avea definiții foarte diferite de la un cetățean la altul. Patriotismul este un fenomen complex, care îi unește, dar îi și desparte pe oameni. Paradoxal, acesta a născut unele dintre cele mai frumoase sentimente de solidaritate și de afecțiune între oameni, dar a dat naștere și unora dintre cele mai sângeroase conflicte între popoare și chiar și între cetățenii aceleiași națiuni.

Limba, cultura, teritoriul, tradițiile, valorile și anumite idealuri comune sunt elementele fără de care nu poate apărea și să se dezvolte patriotismul. Trecutul reprezintă, în acest sens, un liant de solidarizare a unor comunități și ajută la identificarea trăsăturilor comune ale unui popor. Personalitățile istorice și momentele fondatoare sau „epocale” ocupă și ele un loc important în fenomenul de consolidare a sentimentelor naționale și a conștientizării unui prezent și a unui viitor care trebuie trăite sub cupola „națiunii”. Mentalitățile, opinia publică și ideologiile contribuie la nașterea și explozia pasiunilor, a idealurilor comune și a solidarităților etnice.

Fiecare națiune are felul propriu de a fi și de a trăi ca o colectivitate. Statele Unite ale Americii au experimentat și experimentează un patriotism liberal, capitalist și adesea mesianic. Republica Populară Chineză a ridicat stindardul muncii în slujba patriei, iar Rusia lui Putin identifică, în mare parte, patriotismul cu Bi-

serica Ortodoxă și tradițiile panslavismului. În funcție de caracteristicile locale și de mentalități, sentimentele naționale reprezintă o constantă a ultimelor două secole și au schimbat profund evoluția statelor din Europa, Asia, America, Africa și Australia.

Ultimele decenii au adus o schimbare fundamentală a conceptului în plan european. Date fiind proiectele politice integratoare și necesitățile economice ale Uniunii Europene, patriotismul dintr-o fază anterioară, din perioada conflagrațiilor mondiale și a comunismului, s-a adaptat la noile curente de opinii și la noile mentalități. Economia de piață de astăzi și dezvoltarea, fără precedent, a mijloacelor de transport și a comerțului, au influențat decisiv factorii de decizie și percepția comunităților asupra rolului patriotismului în societate. Statele europene de astăzi duc o altfel de luptă pentru apărarea granițelor și a suveranității naționale decât în epoca romantismului. În schimb, patriotismul poate fi identificat în societatea contemporană mai degrabă ca un fundament pentru prezervarea tradițiilor, a monumentelor reprezentative pentru istoria națiunii, păstrarea memoriei înaintașilor iluștri, apărarea purității limbii, e economiei etc. Globalizarea, dispariția granițelor și scurtarea distanțelor dintre continente reprezintă pericole pentru tradițiile locale. Patriotismul poate fi văzut ca o barieră pentru toate aceste tendințe contemporane, pentru orice încercare de întinare a valorilor naționale.

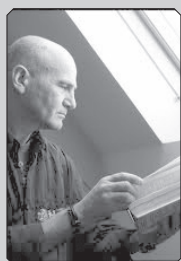
Un alt pericol este reprezentat de prezența „celuilalt”, a vecinului de altă etnie. Patriotismul este văzut adesea și ca un element care desparte și împiedică buna colaborare dintre națiuni. Astfel, se nasc conflictele interetnice și atitudinile divergente, disputele și ura dintre țările vecine, dintre guverne, ambasade, intelectuali, puncte de trecere a graniței și chiar între locuitorii aceleiași localități. Trecutul a oferit numeroase exemple de războaie și masacre, la baza cărora a stat patriotismul, înțeles ca antagonic „celuilalt”. Au fost înființate organizații și diverse grupuri care au militat pentru apărarea patriei și eliminarea celor care amenință integritatea statului și a națiunii. Această atitudine belicoasă este tot un soi de patriotism, dar diametral opus de cel fundamentat pe dezbateri amiabile și înțelegere față de cel de altă etnie.

În România, „patriotismul” apare, în ochii multora, ca un fel de mascadă. Cei care își afirmă dragostea pentru patrie sunt văzuți de multe ori ca populiști, dornici de atenție sau naivi. Gusturile publicului s-au schimbat profund în ultimele două-trei decenii. Probabil că românii s-au săturat de minciunile politicienilor și de ineficiența lor și au ajuns să nu mai recunoască sentimentele autentice. Mass-media a jucat,

în acest sens, un rol extrem de dăunător. Relatările jurnaliștilor și comentariile așa-zisilor „specialiști” au distorsionat punctele de vedere ale oamenilor și i-au făcut să fie mai interesați de fapte cotidiene artificiale, decât de păstrarea tradițiilor sau de prezervarea monumentelor istorice. Intelectualii nu reușesc, decât prea puțin, să convingă opinia publică de necesitatea iubirii patriei și culturii române. În lipsa idealurilor naționale din trecut, în lipsa unor situații care să ceară din nou sprijinul populației față de păstrarea integrității teritoriale și a suveranității naționale, marea majoritate a românilor se lasă prinși în vârtejul problemelor cotidiene și uită că interesele lor se confundă cu viitoarea evoluție a limbii, a obiceiurilor, a valorilor comune și a tot ce înseamnă specific românesc autentic. Cei care își exprimă dragostea de țară sunt priviți adesea ca idealști, prea visători sau prea ancorați în trecut.

În opinia mea, patriotismul nu este nici vetust,

nici inutil, nici naiv. Recenta situație din Ucraina a demonstrat acest lucru. Date fiind desele schimbări politice, economice și sociale din plan european și regional, România are încă nevoie de oameni care să fie conștienți de importanța apărării patriei, de întărirea poziției sale internaționale și de păstrarea bunelor relații cu statele democratice. Consider că patriotismul înseamnă, înainte de toate, iubire față de om și față de pământul în care acesta și-a găsit adăpost. Din această perspectivă, cosmopolitismul este complementar patriotismului, deoarece admiră omul în universalitatea lui. Cunoașterea „celuilalt” ajută la înțelegerea altor etnii și a comunităților îndepărtate și a sentimentelor lor naționale. Prin propriul atașament față de țară, prin propriile percepții ale rădăcinilor naționale, ajung să mă identific cu patriotismul maghiarilor, al sârbilor, al bulgarilor și al ucrainenilor. Ce ar trebui să fie Europa de azi și de mâine, dacă nu o confraternitate a patriotismelor și a națiunilor?

Dosto

Alexandru JURCAN

Nu m-aș fi dus azi la biserică, dacă n-ar fi fost parastasul mătușii. Priveam icoanele uzate, atinse de umezeala ostilă și auzeam spusele preotului, care se refereau la trufie. Când suntem invitați la o petrecere – ne povățuiește – să nu stăm pe locul din față, că s-ar putea să fim ridicăți, în cazul în care vine un oaspete mai important. Dacă ne așezăm în spate, s-ar putea să fim poftiți pe locul din față.

Ieșind de la biserică, îl zăresc din nou pe acel Mișkin, descins din Dostoievski. În gândul meu îl numesc Dosto. Pare abulic, de pe altă planetă, slab, înalt, zgribulit, învins parcă de frigul de decembrie. Am auzit că nu primește pomană, că nu vorbește cu nimeni, dar se plimbă pe străzi cât mai lăturalnice. Cum îl văd, mi-e jenă că eu am mânuși. Degetele lui stau încremenite pe piept, parcă a rugăciune. Din nas îi ies aburi lichizi, înspumați. Un sfânt coborât din icoane? Am tendința să-l invit la masă la restaurant, nu pentru... iertarea păcatelor mele, ci așa, din suflet, fără alte interpretări.

Nu l-am mai văzut zile în șir, poate l-au speriat zăpezile. Am procurat mânuși din bumbac, să i le fac cadou. Era de negăsit. Veneam într-o noapte de la o petrecere și un câine uriaș s-a repezit spre mine. Eram sigur că nu se va sfârși cu bine, însă, deodată, câinele a început să se gudure în fața... lui Dosto, care apăruse din senin. Mi-era ciudă că nu aveam la mine mânușile-cadou. L-am întrebat unde stă. M-a privit insistent și mi s-a părut că un zâmbet abia schițat mi-era adresat mie.

Am uitat de Dosto. Iarna cea lungă s-a târât peste

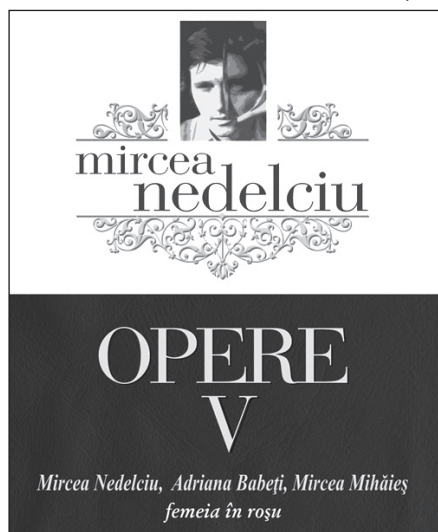
oameni ca o omidă înfrigorată, apoi a lăsat loc unei primăveri firave. Mi-a venit ideea de shopping în mall-ul orașului. Scări rulante, lume destinsă, vitrine îmbietoare. Mi-am cumpărat o cafea și, uluit de-atâta opulență mimată, am savurat-o pe canapeaua verde, molatecă, luxoasă. Un fel de depresie spontană m-a provocat: să fiu un erou, o vedetă, să se vorbească și despre mine, să ies din anonimul puturos! O doamnă împingea căruciorul cu băiețelul bine îmbrăcat cu jeansi, cămașă în carouri și suzetă asortată. O minune de copil. Doamna a lăsat căruciorul tocmai lângă mine și s-a dus câțiva pași să cumpere ceva. Gata! Puteam fi pe prima pagină! Am înșfăcat căruțul și dus am fost. Băiețelul nu zicea nimic, era prea mic să poată vorbi. Am coborât în goană, deși auzeam deja țipete, ba chiar o alarmă. La parter mi-am tras suflul. Deodată au năvălit oameni și polițiști. Dosto era lângă cărucior. A ridicat mâinile a vinovăție, trăgându-mi cu ochiul. M-am îndepărtat, speriat de fapta mea, dar și de groaznica lașitate. Nu cumva eram o paiață, un om de nimic? Și cum își permitea individul să ia asupra lui toată aiureala ce-mi trecuse prin cap? Aveam mintea clară? Nu cumva... ceva se clătina în sistemul meu?

Am alergat la biserică. Miros tonic de tămâie. În icoana din fața mea era... Dosto. Paharul se umpluse deodată. Am ieșit grabnic și am telefonat doctorului meu pentru o consultație. Acolo în antreu se afla Dosto, așezat în unicul fotoliu. A scos din buzunar un măr uriaș, mi l-a oferit, după care a dispărut ca un fum enigmatic.

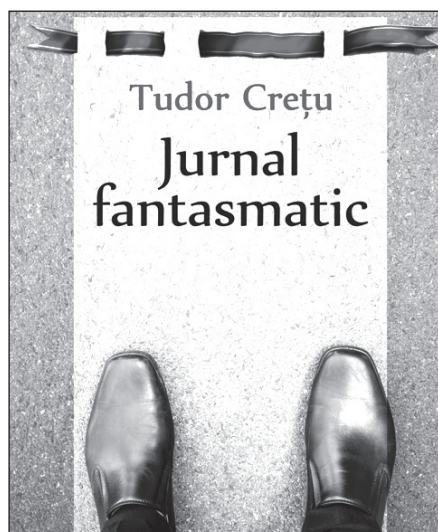

Malaxorul unui nou început (de an)

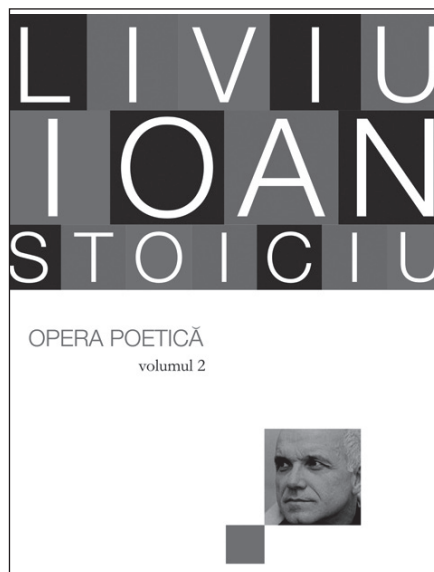
■ De mult nu am mai primit la redacție un pachet cu cărți de la o editură de peste Carpați (fără filtru). Semnalăm cu bucurie gestul confrăților de la **Paralela 45** (așteptăm și alte surprize de la edituri din țară; poate vom fi și noi mai darnici în anul literar 2017): Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș – **Femeia în roșu**

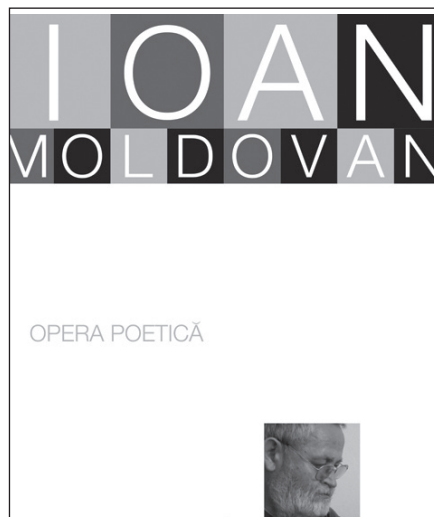
(ediție îngrijită și prefată de Ion Bogdan Lefter, în opinia căruia cartea e „poate ultimul mare roman european”);

Tudor Crețu – **Jurnal fantasmatic** (Ioan Groșan: „Dacă acest proiect epic început în 2002 va fi dus la bun sfârșit, el amenință să devină cea mai interesantă construcție postmodernă a prozei românești contemporane”);

Liviu Ioan Stoiciu – Opera poetică, volumul 2, de citit și recitat;

Ioan Moldovan – Opera poetică, de citit și recitat;

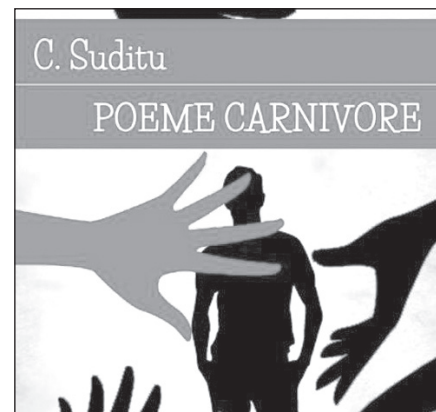

Elena Ștefoi – Opera poetică, de citit și recitat.

■ De la editura menționată mai sus semnalăm și două cărți din colecția „Qpoem” („proiectul celei mai solidare comunități de poeți și iubitori de poezie. Facebook-ul i-a strâns pe toți într-o uriașă filă comună pe deasupra invidiilor” – Călin Vlasie):

Adi Filimon – **Sedativ** și

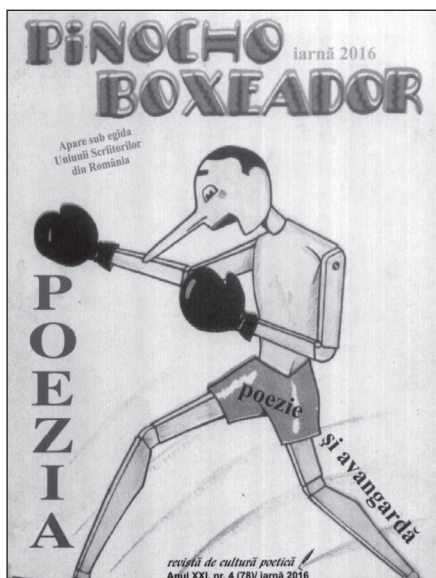
C. Suditu – **Poeme carnivore.**

■ Carte cu dedicație: Minerva Chira – **Drumul pe sub pământ duce în cer?** (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016). Din cuvântul înainte semnat de Al. Cistelean: „Cu toată flagrantă discontinuitate a părților, unitatea lor nu e forțată. Confesiunea directă din poemele care deschid volumul se completează cu un fel de confesiune mediată, indirectă, din partea documentar-epistolară). Am regăsit în carte reprodușă

și o dedicație dată de colegul nostru Viorel Mureșan pe „Buchetul de platină” poetesei de la Negreni.

■ Din revista ieșeană **Poezia** [numărul 4 (78), iarnă, 2016] ne-au sărit în ochi (și) câteva rânduri reproduse din Al. Philippide

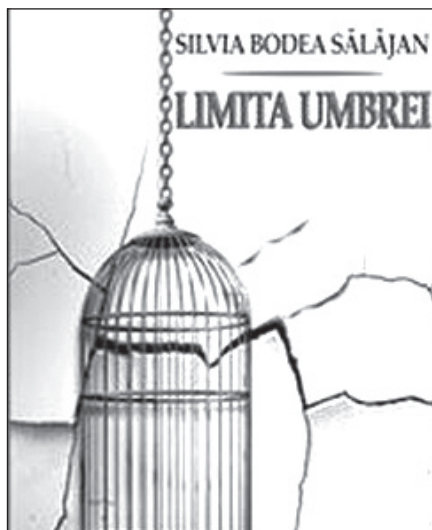
(tatăl sau fiul?): „Poezia nu suferă mediocritatea. Asta a spus-o răspicat Horațiu în Arta lui poetică: «Poeților nici zeei, nici oamenii nu le îngăduie să fie mediocri». Înclinăm să credem că e fiul din moment ce în continuare autorul citat scrie: „Într-o societate plină de entuziasm creator cum este societatea noastră socialistă (...)”. Se mai întâmplă (și la case mai mari și mai mici). Cât privește aserțiunea horatiană, bine ar fi...

■ Din **Viața Românească** (nr. 11-12/2016) menționăm editorialul lui Nicolae Prelipeanu, „Elogiu virgulei”.

Un „elogiu acestui semn mic pentru om, dar important pentru limba română, mai ales pentru cea scrisă, în fond și ea o umanitate, parte a celei la care se referea primul om coborât (urcat?) pe Lună”.
(D.S.)

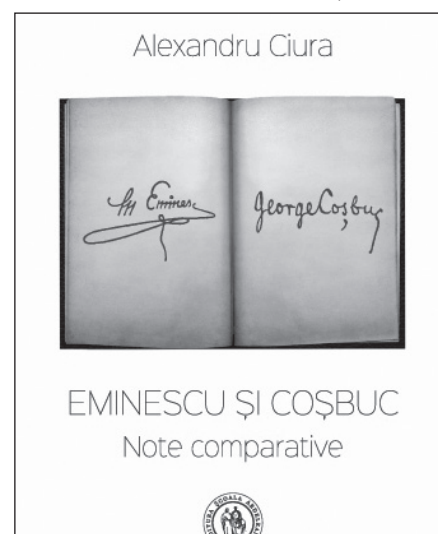
■ **Silvia Bodea Sălăjan, Limita umbrei**, Editura Palimpsest, București, 2016.

Volum de versuri lansat de poeta sălăjeană la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, la sfârșitul lunii noiembrie a anului trecut, lansare la care i-a avut ca invitați pe Ion Cocora, Constantin Cubleșan și Vasile Voia. „Formula sufletească a poetei se dovedește astfel mai apropiată de orfismul generației 60 (cea ce în peisajul liricii actuale poate părea oarecum

anacronic), în timp ce poemele sale (nu lipsite uneori de stângăcii și de naivități) ne propun, în cele din urmă o viziune coerent articulată despre strălucirea și imperfecțiunile cuvântului, surprins în diversele lui ipostaze” (Octavian Soviany). Alte volume de poezie ale autoarei: *În căutarea Graalului* (Ed. Sylvania, Zalău, 2002); *Talanți risipiți* (Ed. Sylvania, Zalău, 2006); *Chivot jefuit* (Ed. Sylvania, Zalău, 2008); *Suburbiile șarpelui* (Ed. Palimpsest, București, 2011); *Primejdia mărturisirii* (Ed. Palimpsest, București, 2013); *Pelerin la poarta cerului* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014).

■ **Alexandru Ciura, Eminescu și Coșbuc – Note comparative**, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016; ediție îngrijită de Marcela Ciortea și Ioan Buzași, cu un Cuvânt înainte de Ioan Buzași.

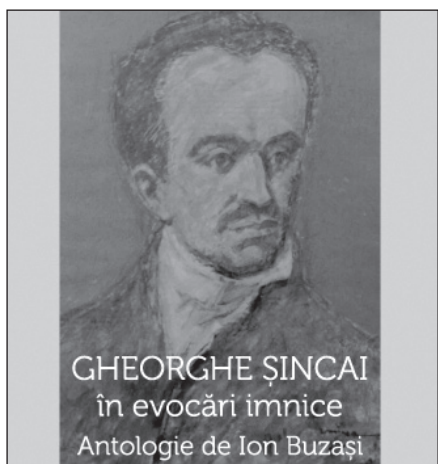

Volumul marchează împlinirea a 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc, fiind un proiect editorial apărut sub egida Consiliului Județean Alba prin Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba. Prezenta lui ediție reproduce teza de licență a lui Al. Cirea (1876-1936), publicat la Tipografia Seminarului Arhiepiscopalian din Blaj în anul 1903. Iată ce scria, printre altele, autorul, în Prefața lucrării sale: „Lucrarea de față, cu mici modificări, a fost primită de către Facultatea filosofică din Budapesta, ca teză de licență, pentru specialitatea limbii și a li-

teraturii române”. Și, în privința universurilor poetice ale celor doi autori din titlu, nota: „Două lumi deosebite stau față în față: lumea orășenească cu aerul ei infect, cu scepticismul ei omorător de orice credință, cu veninul eternei dureri în inimă; și viața de la țară, cu aerul ei curat și sănătos, cu cerul ei limpede, cu comoara ei de pierdute credințe și idealuri”.

■ **Gheorghe Șincai în evocări imnice. Antologie de Ion Buzași, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.**

Din prefața îngrijitorului ediției, intitulată „Șincai într-un florilegiu liric”: „Viațile unor scriitori sunt tot atât de exemplare ca operele lor. Între acestea, biografia lui Șincai, cărturar din generația de aur a Școlii Ardelene (alături de Samuil Micu și Petru Maior) capătă un relief pregnant, pentru dramatismul ei, oscilând între revoltă și umilință. Unii au comparat existența lui cu a lui Eminescu, ambii au avut o existență chinuită, dar asemănarea nu poate merge mai departe, decât poate dacă adăugăm intransigența cu care își susținea ideile; alții cu mai multă îndreptățire îi aseamnă biografia cu a lui Dante”. Dintre autorii cuprinși în volum care l-au evocat pe Șincai: George Barițiu, Al. Papiu Ilarian, Șt. O. Iosif, Teodor Murășanu, Aron Cotruș, Radu Gyr, Geo Bogza, Ion Horea, Mircea Tomuș, Ioan Chindriș, Ioan Alexandru, Ion Buzași...

■ **Scriptor, Nr. 11-12 (23-24), noiembrie-decembrie 2016.**

Spicuim din bogatul Sumar al revistei ieșene: la rubrica „Literatura lumii” – Traian Diaconescu, *Leopardi în cultura română*; Radu Cernătescu, *Ben Jonson și alchimistul puritan*; Cristina Hermeziu (Paris), *Nobelul vrajbei noastre*; la rubrica „Dialog”: Cassian Maria Spiridon – Cezar Ivănescu; Simona Modreanu – Virgil Tănase (Franța); la rubrica „muti magistri sunt libri”: Bogdan Crețu, *Mihai Ursachi – poezia ca taină a universului*; Ioan Holban, *Paris mon Amour (Cristina Hermeziu)*, *Proza ca răsfăț cerebral (Alin Cristian)*; Constantin Cubleşan, *Poemele Deltei (Valentin Talpalaru)*; la rubrica „istoria magistra vitae”: Alexandru Zub, *Ceva despre constituționalism și istorie conceptuală*; Liviu Ioan Stoiciu, *Din anul Revoluției (X)*; la rubrica „Miscelaneu”: Ștefan Afloarei, *În ce privință un sens al celor existente?*; Eugen Uricaru, *Panciova...*

■ **Argeș, Nr. 11 (413), noiembrie 2016.** În incitantul și instructivul său jurnal, intitulat „La pierderea unei ființe dragi” (p. 3), Gheorghe Grigurcu scrie la un moment dat: „O ipoteză: dinozaurii ar fi dispărut din pricina șobolanilor care ar fi consumat sistematic ouăle lor (...)”. Unul din punctele slabe ale acestei ipoteze pare să fie, din perspectivă evoluționistă, decalajul temporal: potrivit unor cercetări recente, mamiferele au apărut după

extincția dinozaurilor; însă în acest domeniu „volatil”, nu se știe niciodată... Din perspectivă creaționistă, lucrurile stau, desigur, cu totul altfel... Mai semnalăm din Cuprins: Nicolae Oprea, *Marin Preda și literatura non-ficțională*; Liviu Ioan Stoiciu, *Mai există azi Societatea Scriitorilor Români înființată în 1990?*; Viorel Nica, *Parabola regalității anacronice*; Leonid Dragomir, *Mihai Șora – omul dialogal*, text însoțit de fragmente din interviurile date de longevivul filozof, care anul trecut, pe 7 noiembrie, a împlinit 100 de ani... La mulți ani!

■ **Gazeta învățătorilor, Anul VII, Nr. 13, iulie-decembrie 2016.**

Revistă de cultură și educație pedagogică editată la Zalău, sub egida Asociației Învățătorilor Sălăjeni, cu colaborarea Inspectoratului Școlar al Județului Sălaj și Casa Corpului Didactic Sălaj. Din contribuțiile la acest număr: Teodor Sărăcuț-Comănescu, *Valorificarea lecturii independente la învățământul primar* (editorial); Ana Leitan, *Frământările sufletești ale unei dascălițe dintr-o școală cu elevi de etnie rromă*; Marine-La-Lenuța Sârca, *Eficiențizarea activității didactice*; Aurelian-Ovidiu Ghile, *Jocurile de mișcare (Citius, altius, fortius)*; Cosmina Fărcaș, *Importanța studiului matematicii în etapa actuală*; Laura-Ruxandra Crișan, *Cultura organizațională. Prolegomene*; Sorina-Dina Bejan, *Învățarea pe bază de proiecte...*

(D.H.)

Colțul românesc – Suvenir de Sălaj

În Sălaj a fost lansat, în premieră pentru România, primul kit cu suveniruri autentice românești – zestre contemporană cu elemente de patrimoniu local, reinterpretate în design modern și retrimise la drum prin lume. Sunt produse lucrate manual sau serii mici de obiecte tip suvenir, cu grafici originale, inspirate din specificul zonei. Proiectul „Colțul Românesc – Suvenir de Sălaj” a fost gândit special să aline doruri de casă, să evoce amintiri sau emoții puternice, autentice, legate de contactul cu Sălajul. Cadouri cu poveste locală, cultural-creativă, adaptată ochiului contemporan și personalizată: indiferent că vorbim de daruri individuale pentru prieteni sau parteneri, de cadouri pentru evenimente aniversare organizate de firme sau administrația publică locală, sau de obiecte suvenir atât de necesare în hoteluri, pensiuni, standuri cu suveniruri din zone turistice sau concept store-uri cu obiecte de design românesc.

Kitul standard lansat în aceste zile cuprinde: perne decor de zestre și podoabă – lucrate manual, din materiale naturale, cu aplicații de pânze cusute și texte brodate; zadii de socăcit cu aplicații manuale; straițe urbane; bijuterii inspirate de tezaurele dacice din Sălaj; cărți poștale cu poveștile locului; tricouri cu aplicații lucrate manual și inspirate din modelele vechi de spăcele (ii sălăjene) – mixate cu vorbe nealcoșe din partea locului; elemente clasice de tip suvenir (brelocuri, insigne, magneți, tricouri cu grafici stilizate). Acestora li se adaugă și un pachet

gourmet, care cuprinde: miere de albine, pălincă, prune uscate cu nucă și silvoită, vin spumant și alte bunătăți locale.

Echipa Colțul Românesc.ro este formată din designeri, creatori de produse, specialiști, meșteșugari și este pregătită să dezvolte proiectul atât pe plan local cât și național. Aceștia pot crea, la cerere, propriul kit de cadouri, propria linie de suveniruri sau propriul obiect, adaptat locului căruia îi aparțineți și a cărui poveste vreți să o transmiteți mai departe, prin lume. Specificul local va fi adaptat și personalizat în mod responsabil, asumat și sustenabil, cu impact pozitiv (atât vizual, cât și asupra mediului), astfel încât să se creeze produse unice, inovative.

50 astfel de kituri demo vor ajunge la instituții, agenți economici, organizații nonguvernale, influenceri, toți potențiali promotori ai esenței Sălajului în România și în lume, care să sprijine pe viitor dezvoltarea acestui proiect inovativ!

„Colțul Românesc – Suvenir de Sălaj” – este un proiect pilot al Fundației pentru Educație și Dezvoltare Locală Agapis – Sălaj, cofinanțat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Partener: Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Sălaj Plus. Cu sprijinul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, atelierul-șezătoare Mândra Chic & Muzeul de Pânze și Povești. Meșterițe: Alina Zară Prunean, Alina Goga, Eva Tuğlodi, Marcela Domuța, Maria Borhidan, Silvia Hodiș și Octavia Lung.

www.coltulromanesc.ro

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <https://www.caiete-silvane.ro>